

Jasmine Nyberg

Den meningsfulla hunden

- Djurassisterad aktivitet vid äldreboenden

Jasmine Nyberg, 36386

Avhandling pro gradu i Sociologi

Handledare: Mikko Lagerspetz

Fakulteten för samhällsvetenskaper och ekonomi

Åbo Akademi

2020

Jasmine Nyberg

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR SAMHÄLLSVETENSKAPER OCH EKONOMI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Sociologi	
Författare: Jasmine Nyberg	
Arbetets titel: Den meningsfulla hunden - Djurassisterad aktivitet vid äldreboenden	
Handledare: Mikko Lagerspetz	
<p>I avhandlingen har hundassisterad aktivitet (HAA) vid äldreboenden analyserats som en hälsofrämjande behandlingsmetod. Känslor av nedsatt välbefinnande är vanliga bland den äldre befolkningen, samtidigt som det dagliga livet på äldreboende kan medföra ytterligare utmaningar. I syfte att positivt påverka åldringars välbefinnande använder sig flera äldreboenden av s.k. hundbesök, en aktivitet som erbjuds av olika organisationer.</p> <p>Kritik mot institutionsvården har framförts bl.a. eftersom individen oundvikligen anpassar sig till äldreboendets vardag, rutiner och regler, vilket kan ha negativa effekter, och detta fenomen kallas institutionalisering. Syftet var att undersöka användningen av hundbesök för att påverka livskvaliteten hos den äldre som bor på en institution. Intervjuer med fem vårdchefer/serviceansvarige i äldreboenden och med två organisationer som erbjuder HAA, samt observationer genomfördes i Åbotrakten under november-december 2019.</p> <p>Hunden och/eller hundbesöket kan vara särskilt meningsfullt för åldringar vid institutioner, mest tack vare dess uppiggande effekt i den annars rutinmässiga vardagen, men också p.g.a. en unik förmåga att aktivera psykiskt, fysiskt och emotionellt. Hundens närvaro väcker minnen, vilket kan vara betydelsefullt. Trots att hunden i sig inte kan ersätta mänsklig kontakt så kan den stimulera till socialt samspel och minska ensamhetskänsla. Utöver detta kan självkänslan och självförtroendet stärkas. Mycket av de positiva effekterna är beroende av hundägarens karaktär och sociala förmåga att engagera åldringarna. Utmaningarna med hundbesöken visade sig handla om allergier, rädslor, vårdpersonalens oförståelse/okunskap och även religiös bakgrund. I Finland genomförs än så länge HAA huvudsakligen som frivilligarbete samt i formen av enmansföretag.</p>	
Nyckelord: Djurassisterad aktivitet, Hundbesök, HAA, välbefinnande, äldreboende, institution, åldring, institutionalisering, hund	
Datum: 27.04.2020	Sidantal: 109

Innehåll

1 Inledning	1
1.1. Forskningens syfte	3
2 Hälsöfrämjande interaktion med djur	5
2.1 Hunden och människan.....	6
2.2 Forskning från dåtid till nutid.....	9
2.3 Olika former av djurassisterad verksamhet.....	11
2.4 Sammanfattning.....	14
3 Institutioner	15
3.1 Institutionsvård	16
3.2 Institutionalisering	19
4 Välbefinnande och livskvalitet	21
4.1. Åldringars välbefinnande i institutionen.....	23
4.2 Livet i institutionen.....	24
4.3 Totala institutioner.....	27
4.4. Avgränsningar och forskningsfrågor	28
5 Metod och material	29
5.1 Val av metod.....	29
5.2. Urval.....	32
5.3. Reliabilitet och validitet.....	35
5.4 Etiska överväganden.....	37
6 Analys	38
6.1 Hali-Koira och Hali-Bernit	38
6.1.1 Hali-Koira	39
6.1.2 Hali-Bernit.....	40
6.1.3 Fältet i Åboregionen	42
6.2. Samarbetet med äldreboendena	43
7 Effekter på välbefinnandet	47
7.1 Psykiska effekter på välbefinnandet	48
7.2 Fysiska effekter på välbefinnandet	53
8 Hunden och hundbesökens roll.....	54
8.1. Brytandet av rutiner	55
8.2 Sociala rollen och identiteten.....	58
8.3 Maktaspekten.....	60
8.4 Ensamheten.....	64
9 Sammanfattning och slutsatser	66
Litteraturförteckning.....	73
Bilaga 1: Forskningsdagbok och observationer.....	88
Bilaga 2: Originalcitat.....	100
Bilaga 3: Intervjufrågor.....	106

1 Inledning

Syftet med denna avhandling pro gradu är att undersöka användningen av djurassisterad intervention vid institutioner, med fokus på hundens påverkan på åldringars välbefinnande vid äldreboenden. Trots att man kunnat bevisa djurs positiva effekter på människans välbefinnande, används de relativt lite i helande syfte. Hundrelaterad aktivitet är rätt okänd som behandlingsmetod. Att hålla sig med sällskapsdjur är dock ett vanligt fenomen globalt, vilket tyder på att kontakten med djur anses höja livskvaliteten. Enligt Statistikcentralen (2018) finns det totalt kring 700 000 hundar i familjer runtom i Finland, alltså är det rätt så många som väljer att omge sig med djur. Att gosa, ta hand om, ge och få uppmärksamhet och tillgivenhet kan bevisligen främja emotionellt, psykiskt och fysiskt välbefinnande, både kort- och långsiktigt.

Idag finns en rad olika metoder och inriktningar som använder djur för att behandla och vårda människan. Djurassisterade metoder är ett brett fält där flera olika patientgrupper ingår, dessa inkluderar allt från barn med autism, patienter med varierande funktionsnedsättningar till patienter inom äldreomsorgen (O'Haire 2013, 26–34). Samtidigt som djur börjat användas i vårdande syfte, pågår en samhällelig diskussion om bästa möjliga vård av åldringar. I början av förra året avslöjades vanvård vid ett äldreboende i Kristinestad (Langh 2019) och sedan dess har brister i äldre vården uppmärksammats landet runt. Bland annat diskuterar Social- och Hälsovårdsministeriet (2019) ett behov att öka anställda per klient i serviceboenden och institutionsvård. Detta för att klientarbetet bl.a. handlar om att klienternas grundläggande behov ska tillgodoses och att klienten ska trivas i sin boendemiljö, vilket även innefattar meningsfulla sociala relationer. De centrala riksomfattande social- och hälsopolitiska målen är enligt Social- och Hälsovårdsministeriet (2012) att förstärka klientorientering, främja välbefinnande, hälsa och funktionsförmåga samt stödja självständigt liv. Ett exempel på hur negativ synen på institutionsvården kan vara, är statsrådets principbeslut, som handlar om att dra upp riktlinjer för gradvis nedläggning av utvecklingsstördas boende på institution, och målet är att ingen utvecklingsstörd person ska bo på en institution efter år 2020 (2012, 22).

Enligt forskning gällande äldreomsorg och service i kommuner, utgjord av Institutet för hälsa och välfärd (THL), satsar man mindre på den äldre befolkningens välbefinnande och hälsofrämjande aktiviteter än förut. Enkäten från 2018 besvarades av verksamhetsenheter inom hemvård, vanligt serviceboende och dygnetruntvård, och deras svar visar att det finns utrymme för förbättringar, bland annat ett behov att lyssna mer på klientens, de anhöriga och personalens syn på servicens kvalitet och tillräcklighet (Alastalo m.fl. 2018). Detta tyder alltså på att äldreomsorgen misslyckas att ta i beaktande de äldres personliga behov och önskemål, dvs. grundläggande faktorer för mänskligt välbefinnande. Institutet för Hälsa och Välfärd (THL 2005 - 2019) redogör i sin *Statistikrapport 41/2018* att totala antalet klienter inom anstaltsvård och boendeservice för äldre i slutet av år 2017 var omkring 55 000. Med tanke på att så många åldringar lever de sista åren av sitt liv i institutioner eller institutionslika miljöer, samt att det är vanligt att åldringar upplever nedsatt välbefinnande, är det av intresse att undersöka alternativa metoder som kan förbättra åldringens välbefinnande. Sång i grupp är ett exempel på en sådan metod. I en två-års studie utgjord av Cohen m.fl. (2006, 726) uppgav den grupp av åldringar som deltog i sjungandet att de kände sig mindre ensamma och mer aktiva än den icke-deltagande gruppen. De deltagande hade även färre läkarbesök och fallolyckor, lägre grader av användning av medicin och färre hälsorelaterade problem överlag. Även musik i grupp har bevisats ha positiva effekter och bidrar bland annat till glädje och njutning, känslor av sammanhang och social bekräftelse (Creech m.fl. 2013, 96). Ytterligare exempel på en alternativ metod är att använda djur på grund av deras speciella helande effekter. Husdjursägande är något gemene man kan välja rätt fritt, men alla har inte möjligheten eller är inte de facto kapabla att äga eller umgås med djur dagligen. Enligt Wijk (2004) har ett flertal åldringar valt att avstå från att ha husdjur i högre ålder, vilket har grundat sig i förekomsten av fysiska, psykiska och/eller sociala hinder, inte i ett minskat intresse för djur. Att interagera med djur kunde således tänkas vara särskilt givande för en person vid en institution där förekomsten av djur är ovanligt.

En rad föreningar och organisationer arbetar med etablerandet av den djurassisterade verksamheten i Finland, bland dessa Green Care. Organisationen befrämjar användningen av djurbaserade metoder i tjänster inom välmående och hälsa, såsom i terapi- och utbildningssyfte p.g.a. de positiva effekterna på livskvaliteten och hälsan. Verksamhetens teoretiska grund är ekopsykologi, dvs. att naturen och lantbruksmiljön

anses hälsofrämjande, och lantgårdar eller naturområden är ofta arenor för djurassisterade aktiviteter. Naturliga element kan även hämtas in i institutions- eller stadsmiljön (Green Care Finland 2019). Olika organisationer har olika metoder att inkludera djuret i behandlingen och specialiserar sig på olika saker, men gemensamma målet är att på olika sätt öka känslan av välbefinnande. Enligt Eriksson (2013) är användningen av s.k. *besökshundar* den vanligaste metoden, vilket ska ha en hälsofrämjande och ”terapeutisk” effekt, utan att det krävs några tydliga målsättningar. Hundbesök går under begreppet djurassisterad aktivitet, och organisationer i Finland som arbetar och stöder denna verksamhet är bland annat *Hali-Koira*, *Hali-Bernit*, *Suomen Karva-Kaverit*, *Finska Kennelklubben* och *SATHY* (*Suomen amerikkalaisperäisten työkoirarotujen harrastajayhdistys*).

I likhet med Green Cares vision om att införa naturen i institutionen, besöker dessa organisationer exempelvis äldreboenden. Hundbesökens syfte är att öka åldringars välbefinnande och livskvalitet, bidra med stimulans och pigga upp deras vardag (Green Care 2019). Det är varken en nyhet eller konstighet att djur har en förmåga att sprida människor glädje. Däremot är det intressant på vilka sätt som just klienter vid institutioner anses kunna dra nytta av dessa hundbesök. Eftersom institutionsvården anses påverka dess klienter negativt i frågor gällande autonomi, självbestämmande, isolering, ensamhet etc., kan man tänka sig att erbjudandet av hundbesök, som verkar vara en rätt okänd, men numera faktiskt en etablerad behandlingsmetod, kan bidra med något särskilt som en slags motvikt till vårdens negativa sidor. I denna avhandling närmare granskas alltså hundens och hundbesökens effekter på åldringars välbefinnande, som i viss mån antas vara nedsatt på grund av hur institutionen och dess verksamhet är utformad.

1.1. Forskningens syfte

Avhandlingens ämne är för mig även av personligt intresse då jag arbetat på ett serviceboende för åldringar där hundbesök inte förekom, samt p.g.a. min stora kärlek till hundar. Om djur kan främja känslor av välbefinnande finns det orsak att fråga varför denna möjlighet inte utnyttjas mer i dagens läge. Djurassisterad verksamhet är internationellt redan accepterad som en arbetsmetod inom social- och hälsovård samt inom utbildning. I Finland är den dock inte lika etablerad (Hundar inom fostran och

rehabilitering rf. 2019). Här råder det en aktuell diskussion om utövandet av djurassisterade metoder då utövandet i nuläget anses otillräcklig med tanke på det vetenskapliga belägget för de positiva effekterna, och enligt Valta (2014) förväntas det mer forskning, finansiering och nätverkande av verksamheten.

Trots att djur numera börjat erkännas som legitima subjekt i sociologisk undersökning (Wilkie 2015, 329–333), saknar forskningsfältet om djurassisterad verksamhet enligt Kruger m.fl. (2004) en sammanhängande teoretisk grund. En mängd rimliga handlingsmekanismer har föreslagits, men det saknas ännu omfattande empiriskt testande av dessa mekanismer. Bristen på en enhetlig uppsättning av riktlinjer för praxis kan hindra accepterandet av fältet (Kruger m.fl. 2004, 2–3). Olika djur kan ha olika effekter på människan beroende på individ och sammanhang. En aspekt som kunde tänkas påverka forskningsfältets enhetlighet är bland annat att djur inte kan klumpas ihop i en och samma grupp oavsett art. Utöver detta domineras forskning av en antropocentrisk syn. Sociologin definieras ofta som just en vetenskap om mänsklig interaktion, eller om det mänskliga samhället (Peggs 2012, 3), vilket naturligtvis har en inverkan på den producerade vetenskapen. Enligt forskare i Södertörns Högskola (2019) synliggörs maktordningen mellan människor och icke-mänskliga djur i de humanistiska ämnena överlag. Numera finns det dock studier där man ifrågasätter att det mänskliga perspektivet sätts i centrum per automatik. Exempelvis litterära djurstudier som innebär studiet av människa-djur relationen, handlar om hur vi människor behandlar djur med den makt vi har med syfte att sätta djuren och deras perspektiv i centrum (2019). Att det finns ett intresse för djurs perspektiv och möjligheter att få lära sig mer om människa-djur relationen tyder på förändringar i attityder och människors etiska överväganden. Fortsatt forskning i människa-djur relationen kunde i sin tur bidra till en mer stabil grund i forskningsfältet.

Wells (2009, 523) menar att man generellt årligen investerar substantiella summor på förebyggande medicin och terapeutiska behandlingar för människor med fysiska och psykiska hälsoproblem, ibland utan någon nytta alls. Enligt Wijk (2004) har man däremot till låga vårdkostnader kunnat framkalla positiva hälsoeffekter hos institutionaliserade äldre då de varit i kontakt med djur. Eftersom existerande forskning tyder på att inkludering av djur i vården är fruktbart, är det intressant att vidare utforska vad det egentligen är som sker i mötet mellan djuret och den

institutionaliserade individen. Utöver detta är det av intresse att undersöka vilka övriga effekter på välbefinnandet, kortvariga eller långvariga, dessa möten kan bidra med. Det finns bevisligen orsak till att förstärka åldringars välbefinnande, och aktuellt är att på individplan hitta nya lösningar och metoder som kan förbättra de äldres vardag och upplevda livskvalitet. Orsaken till att just äldreboenden analyseras är att de visade sig vara bland de vanligaste ställen som använder sig av hundbesök. Denna avhandling ämnar alltså granska den alternativa hälso- och sjukvårdstjänsten som involverar hundar som en slags helande och hälsofrämjande faktor hos äldre vid äldreboenden. Denna teoretiska ram om välbefinnande i institutionen, i detta fall äldreboende, samt om hundassisterade metoders effekter ger en analytisk ingång till att besvara avhandlingens frågeställningar som lyder: Vilka slags positiva och/eller negativa effekter kan hundbesöken medföra äldreboendena och de äldre i dessa? Hur ser samarbetet ut mellan institution och hundägare/organisation? Kan hunden alltså på något sätt återinföra det mänskliga och humana till institutionen? Den sistnämnda frågan är berättigad, då institutionaliseringen som fenomen kan anses hämma välbefinnandet.

2 Hälsofrämjande interaktion med djur

Domesticerade djur har varit med människan ända tills jägar- och samlarsamhället övergavs för ca. 12 000 år sedan, och de fortsätter att på flera olika sätt spela en viktig roll för människan än idag (Beck & Meyers 1996, 247–257). Att äga sällskapsdjur är vanligare än någonsin, och i stora delar av världen både betraktas och behandlas djuren som familjemedlemmar. Denna utveckling är intressant och visar att synen på djur, eller åtminstone sällskapsdjur, har förändrats och att de uppskattas på sätt som kanske inte gjorts förut. Norling (2002, 13) menar att djur är naturliga terapeuter som visar empati, lyssnar, stöder och använder icke-verbal kommunikation utan att vara värderande eller fördömande. Ett av de vanligaste sällskapsdjuren är hunden, och i det följande blickar vi tillbaka på hundens roll i mänsklig historia och hur den idag används som terapi- och vårdgivare. Efter detta granskas och diskuteras de olika behandlingsmetoderna som involverar djur, och deras likheter och skiljaktigheter.

2.1 *Hunden och människan*

Hunden och människan är sedan länge nära kompanjoner. Höök (2010, 104) menar att de tidigaste spåren av relationen mellan dessa är kring 40 000 år gamla, vilket baseras på att man hittat benrester från vargar i bosättningar. Detta i sin tur tyder på att människan och vargen har dragit nytta av och tytt sig till varandra i jaktsituationer och skydd, både praktiskt och emotionellt sätt. Enligt Kruger m.fl. (2011, 6) är de äldsta arkeologiska fynden som tyder på samarbete mellan människan och hunden 11 000 - 14 000 år gamla, vilket baseras på att man hittat hunden begravd med människan vilket signalerar en stark ömsesidig hengivenhet. Meijer (2015) hävdar att relationen mellan hundar och människor är speciell, eftersom båda arterna har utvecklats ihop. De har en lång gemensam historia och en domesticeringsprocess, genom vilken hundar har blivit inriktade på människor och tvärtom. Hundarna började skälla för att kommunicera med människor som lärde sig lyssna och tolka skällandet och morrandet, och tusentals år av gemensamt liv har satt sina spår i båda arterna (2015, 87). Hunden kan, till skillnad från sin vilda kusin vargen, tolka emotioner, förstå människors gester och tyda känsloreaktioner (Albuquerque 2016, 411–413).

Heimlén (2017, 32 - 33) skriver i Manimalisrapporten från år 2017 att det finns allt mer forskning om hundar och andra sällskapsdjur inom vård och omsorg. Forskningen handlar bl.a. om relationen mellan människa och djur, och djurs inverkan på människans hälsa. Genom hundforskning har man också kunnat öka förståelsen för människans hälsa. Eftersom sällskapsdjur lever så tätt intill människan och i stort sätt utsätts för samma miljöpåverkan, har man exempelvis forskat kring stress och dess påverkan på människan och dennes hund. Eftersom det finns en hel del forskning om hundar och eftersom hundägande är så vanligt, faller det sig rätt naturligt att just hunden används i djurassisterad verksamhet. Hundar är enligt Latvala-Sillman (2018, 18–22) mer lämpliga att använda än andra djur bl.a. på grund av storleken, då de är lätta att ta med till olika ställen, de är mer beroende av människor och de längtar mer sannolikt efter social interaktion med främlingar än vad t.ex. katter gör. Fine (2010, 510) påpekar att hunden är det djur som är vanligast och därför lätt att få tag på. Utöver detta är de lätta att träna, sociala och även rätt förutsägbara.

Andra djur används också i helande syfte, exempelvis katter, höns, åsnor, alpäckor och lamor (Ikäheimo 2016, 7–20), och hästar/rid terapi fungerar som fysio-, aktivitets- och psykoterapi (Green Care 2019). Man har enligt studier kunnat påvisa att växelverkan mellan människor och hästar vårdar människan på bland annat psykofysiska sätt (Koistinen 2005, 2). Husdjur som katter, kaniner och fiskar har också använts för att underlätta mänskliga problem som t.ex. ensamhet, brist på fysisk aktivitet och nedsatt syn (Brodie & Bailey 1999, 330–334), men hunden är den som används mest i institutionella inrättningar (Williams & Jenkins 2008, 31). Varför just hundar används i helande syfte förklaras på terapihundföreningen *Trygga Tassar* hemsida som följande: “Hunden har en fantastisk förmåga att acceptera människor utan att värdera. Den lägger inga värderingar i hur en människa ser ut, luktar eller vilken status man har i samhället. Att ha en hund i sin omgivning underlättar samtal, ökar livsglädjen, lättar upp stämningen och minskar människors känsla av isolering och utanförskap” (Trygga Tassar, 2020).

Håkansson (2009) skriver i Manimalisrapporten från år 2009 hur sällskapsdjur bevisats ha en direkt påverkan på människor genom den relation man har till djuret, vilket innebär beröring och icke-verbal kommunikation, samt indirekt via djurets motiverande roll i livsstil och aktivitet samt den sociala rollen som alltid följer med själva djurägandet. Även djurkontaktens inverkan på människans stressnivåer har det forskats i, vilket påvisats dämpa och minska stressnivåer och ha en lugnande påverkan (2009, 8–22). Husdjurens positiva effekter på människor har kunnat bevisas bland människor med olika hälsotillstånd och förutsättningar. Bland annat menar Rew (2000, 128) att hemlösa vuxna beskrivit sina sällskapsdjur som kamrater som kan förse dem med trygghet, ovillkorlig kärlek och en orsak att fortsätta leva, eftersom djuren behöver vård i gengäld. I en annan studie, utförd på vuxna med allvarliga mentala sjukdomar, visade det sig att sällskapsdjuren kunde förse deltagarna med empati, medel för social skicklighet, familjeband, upplevd själv förmåga, styrka, kamratskap och handlingskraft (Wisdom m.fl. 2009, 4430–4436).

Oxytocin är ett slags lugn och ro-hormon som både människor och djur besitter som när det frigörs har flera positiva effekter (Uvnäs Moberg 2000). Interaktion med hundar har bevisats höja nivåer av oxytocin, vilket för flera arter spelar en stor roll i skapandet av social kontakt, anknytning och tillit (Nagasawa m.fl. 2009, 436–441).

Endast genom att en hund och människa, som har något slags band eller relation till varandra betraktar varandra, kan oxytocin frigöras (Miller m.fl. 2009, 40). Då människan och djuret har ett stabilt förhållande, som fallet oftast är med husdjur, är effekterna av oxytocinet kraftigare och mer långvariga på grund av den upprepade exponeringen för hormonet (Beetz m.fl. 2012, 12). Beetz m.fl. (2012) diskuterar de psykosociala och psykofysiologiska effekterna av djur-människa interaktionen. Interaktionens effekter som enligt studier är positiva oavsett ålder och mentalt hälsotillstånd gäller dämpad rädsla och ångest, fördelaktigare socialt beteende och interaktioner människor emellan, samt bättre humör och allmän mental hälsa. Även förbättrad fysisk hälsa har påvisats gällande kardiovaskulär hälsa, lägre hjärtfrekvens och blodtryck, likaså lägre nivåer av stresshormonet kortisol. Den forskning om positiva effekter av djur-människa interaktionen, som är begränsad eller baserad på endast få publikationer, gäller de lägre stress-relaterade parametrarna som adrenalin och noradrenalin, förbättrad immunsystemsfunktion, hantering av smärta, aggression och inlärning, förhöjd tillit och empatikänsla gentemot andra människor. Det kan ändå konstateras att positiv interaktion mellan djur och människa visat sig ha motverkande effekter på stress generellt, och studier visar att positivt upplevd interaktion mellan människa och djur kan vara lika avkopplande som tyst bokläsning (Beetz m.fl. 2012, 1–12).

De fysiska aspekterna gällande varför hundar anses främja människans välbefinnande handlar bland annat om att de automatiskt uppmuntrar och aktiverar till hälsofrämjande aktivitet, som t.ex. att ta promenader (Cutt m.fl. 2008, 125). Enligt Müllersdorf m.fl. (2010, 55) lider icke-djurägare oftare av olika fysiska sjukdomar såsom kardiovaskulära sjukdomar, diabetes och cancer, samt har behov av fler sjukhusbesök än vad husdjursägare har. Power (2013, 584–586) menar att hunden gör det lättare att träffa nya människor, vilket baseras på att hundägare spenderar mer tid utomhus, i parken, i trapphus och gemensamma utrymmen. Hunden underlättar även att föra konversationer obekanta människor emellan, då hundarna fungerar som ett enkelt samtalsämne. Att hunden även gärna interagerar med andra hundar gör att hundägarna är mer benägna att ha kontakt, vilket gynnar det sociala livet.

Enligt Wells (2005, 209–213) har närvaron av djur och även endast observationen av djur bevisats dämpa fysiologiska och fysiologisk respons till stress och ångest. Man

har kunnat observera lägre blodtryck och hjärtfrekvens hos både vuxna och barn i närvaron av sällskapshundar, liksom i samspel med vänskapliga, men obekanta hundar (Friedmann & Son 2009, 301–321). Meijer (2015, 88) diskuterar samspelet mellan människa och hund och menar att båda parterna växer och lär sig av varandra. Hunden påverkar människans världsbild genom att man tillsammans med den lär sig något nytt, t.ex. i tävlingssporten agility, där det är hunden som påverkar det som händer. Det hunden och människan gör tillsammans stärker bandet mellan dem och deras gemensamma värld, där vissa specifika saker har betydelse. Meijer (2015) pekar på en studie utgjord av biologen och vetenskapsfilosofen Donna Haraway, som bevisat att samspelet mellan hund och människa är både fysisk och materiell, då man genom att arbeta ihop och röra sig tillsammans påverkar gester och kroppen. Samspelet frigör feromoner och oxytocin som människor reagerar på, och även människor sänder ut signaler genom fysiska reaktioner som hundar reagerar på. Samspelet gör att människans upplevelsevärld förändras på grund av att världsbilden berikas av ny sorts erfarenhet och kunskap (2015, 88).

Människan och hunden har med tiden funnit sätt att kommunicera på och vi kan förstå varandra på flera olika sätt. Att ha hund som husdjur har vissa hälsofrämjande effekter, vilket delvis baseras på det emotionella band som skapas arterna emellan. Detta band visar sig bland annat i frigörandet av hormonet oxytocin som enligt Beetz m.fl. (2012, 1–12) också sker vid kortvariga interaktioner, både hos hunden och människan. Intressant är således på vilka andra sätt kortvarig eller mer sporadisk interaktion med djur kan påverka människan, mer specifikt huruvida djurassisterad aktivitet i form av hundbesök kan påverka välbefinnandet, då relationen mellan hunden och människan inte nödvändigtvis är långvarig, personlig eller stark.

2.2 Forskning från dåtid till nutid

Historiskt sätt har antagandet om att djur främjar människors hälsa utvecklats från en initial ”tro på djur och djurs andars övernaturliga makt” bland tidigare jägare-samlare till senare förespråkande av djur som socialiseringsaktörer och som tillhandahållare av avkoppling och socialt stöd (Serpell 2019, 20). En av de tidigaste dokumenterade terapeutiska programmen där djur användes var under 1790-talet i Storbritannien på vårdanstalten *York Retreat*, där mentalt sjuka patienter uppmanades att gå igenom

trädgårdar och interagera med och vårda flera mindre husdjur (Burch 1996 se Palley m.fl. 2010, 199). När 1800-talet kom var förekomsten av sällskapsdjur en vardaglig förekomst i mentalhälsa institutioner i England, och i mitten av 1850-talet bokförde Florence Nightingale sina observationer om djurens terapeutiska betydelse inom hälsovården. Enligt henne är små husdjur en ypperlig kamrat för den sjuke, särskilt om man lider av kroniska sjukdomar. Hon hävdade att en fågel i bur kan vara den enda glädjen för en invalid som är inspärrad i samma rum i åratals, samt att om den sjuke kan ta hand om djuret själv, ska denne alltid uppmanas att göra så (Nightingale 1860 se Palley m.fl. 2010, 199).

Redan under upplysningstiden upptäckte man djurs positiva inverkan på människan i socialiserande syfte och detta började utnyttjas inom institutionell vård på 1800-talet. I början av 1900-talet hamnade dock dessa typer av idéer i skymundan på grund av den vetenskapliga medicinens utveckling. Det var inte förrän 1960- och 1970-talet då psykologen Boris Levinson började diskutera effekten av djur i terapeutiskt syfte inom psykoterapi som tankesättet togs upp igen. Sedan dess har man gjort många studier om djurs inverkan på människor och dessa har påvisat kort- och långvariga positiva effekter på både hälsobefrämjande aspekter och socialt stöd. Trots dessa forskningsresultat fortsätter antrozologi dvs. ämnesområdet som behandlar människa-djurinteraktioner att få sparsamt med erkännande inom medicinsk litteratur, och knapphet i finansiering begränsar vidare forskning vilket i sin tur hindrar utvecklingen av ämnet (Kruger m.fl. 2011, 4, 11–19).

O'Haire (2010, 226–232) menar att forskningsfältet om interaktion mellan människa och djur har växt exponentiellt på en kort tid. Forskningen påvisar att interaktionen med djur är värdefull, eftersom det främjar människor på så många olika sätt; fysiologiskt, psykologiskt och emotionellt (Daly & Morton 2006, 113–127). Enligt Nimer & Lundahl (2007, 225–227) är det först på senare tid som man inom naturvetenskapen börjat utforska de helande effekterna djur har i att faktiskt lindra mentala och medicinska svårigheter, och den fortskridna forskningen har möjliggjort utvecklingen av en ny terapiform ”djurterapi”. Enligt Fine (2010, 202) kan djur bidra stort i behandlingen av människor då behandlingen är planerad och genomtänkt, och den ovillkorliga kärleken och hängivenheten som djuret medför terapeutisk praxis är en tillgång som borde både uppskattas och dras nytta av mera. Den s.k. ”djurterapi”,

är bara en av de behandlingsformer som inkluderar djur i syfte att öka människans välbefinnande och dessa olika former går under samlingsbegreppet djurassisterad intervention. I det följande ska vi diskutera de olika formerna mer ingående.

2.3 Olika former av djurassisterad verksamhet

Djurassisterad intervention dvs. Animal-Assisted Intervention (AAI) är det övergripande namnet för olika sorters djurassisterad verksamhet och här ingår både djurassisterad terapi, djurassisterad aktivitet och djurassisterad pedagogik (Ikäheimo 2013, 1). Dessa tre behandlingsmetoder förutsätter att klienten befinner sig på samma ställe som djuret och kan dra nytta av detta (Frakes 2012, 2). Dock kan dessa tre olika former av AAI skilja sig stort, beroende på målgrupp, syfte, målsättning och metod, och i denna avhandling ligger fokus på den djurassisterade interventionen *djurassisterad aktivitet*. Varför detta val förklaras efter att definitionerna på de tre olika behandlingsmetoderna klargjorts nedan.

Gränserna mellan de olika typerna av djurassisterad intervention är ofta diffusa och det finns orsak att kritiskt granska existerande litteratur om AAI på grund av terminologin, då de är lätt förväxlade. När djur engageras och görs del av ett sammanhang, där syftet är att få människan att må bättre på olika sätt (dvs. som i alla tre typer av AAI), benämns det ofta i allmänt språk som ”djurterapi”. Ofta syftar man då generellt på djurassisterad verksamhet som ämnar att främja hälsa och välmående hos människor på hälsovårdsanläggningar (Palley m.fl. 2010, 200). Kruger och Serpell (2006, 21–22) menar att det är problematiskt att man fortsätter applicera begreppet terapi på en rad olika program som inte skulle kvalificeras som äkta terapi i vetenskaplig/medicinsk mening. Terapi beskrivs i Svenska Akademiens Ordbok (2004) som vetenskapen om behandling och rehabilitering samt botande av sjukdom och sjukdomstillstånd. Det finns alltså en stor skillnad mellan terapi och begreppet rekreation, som ofta beskriver behandlingen bättre då det definieras som stärkande ombyte, återhämtning av krafter, vila, uppfriskning, tidsfördriv, upplivande och nöje. Betydelsen av ordet terapi har alltså i dessa kretsar förvrängts och försvagats genom att den kopplats till upplevelser som möjligen kan ge kortvarig lättnad eller känslor av välbefinnande, men vars utövare inte har etiska eller trovärdiga verktyg att diagnostisera eller förändra människan sjukdomsförlopp. Detta konstateras även

tyvärr vara fallet med flera program som marknadsförs som djurassisterad terapi (Kruger & Serpell 2006, 22). Även om en patient kan gynnas emotionellt sätt av djuret eller dess sällskap, kan man alltså inte nödvändigtvis kalla det för djurterapi.

Palley m.fl. (2010, 200) menar att användningen av begreppen AAT (på svenska djurassisterad terapi) och AAA (på svenska djurassisterad aktivitet) inte är standardiserade, vilket gör att skillnaderna mellan dessa kan vara oklara. AAT kan nämligen syfta på djur-relaterade interventioner, som sträcker sig från husdjursbesök och placering av fiskakvarium i äldreboenden, till integrationen av terapeutiska tjänster och rehabilitering av mental hälsa. LaJoie (2003) har exempelvis i sin doktorsavhandling hittat tjugo olika definitioner på djurassisterad terapi (AAT) och tolv olika begrepp för samma fenomen, exempelvis begreppen husdjursterapi, husdjursassisterad terapi, husdjurs psykoterapi, husdjursorienterad psykoterapi och sällskapsdjursterapi. Detta medför en förvirring och risk för förväxling både inom och utanför fältet. Bland annat Delta Society, som är en av de största organisationerna ansvariga för certifieringen av terapidjur i USA, har försökt främja standardiseringen av terminologin genom att publicera definitionen på de allmänt citerade begreppen djurassisterad terapi och djurassisterad aktivitet (Kruger & Serpell 2006, 22).

Djurassisterad terapi dvs. AAT (eng. Animal-Assisted Therapy) är det avsiktliga inkluderandet av djur i en behandlingsplan. Generellt sätt involverar terapin en godkänd behandlingsleverantör som vägleder interaktionen mellan en patient och ett djur för att uppnå vissa specifika mål. Det handlar om resultat som anses vara svåruppnåeliga utan djuret, och interaktionen med djuret antas kunna framkalla bäst behandlingsresultat för det specifika önskade ändamålet (Chandler 2005, 3–4). Hundterapeuten Vesanen påpekar att en av Valvira godkänd psyko-, arbets-, fysio- eller talterapeut har rätt att erbjuda djurassisterad terapi. Denne bör ha sakkunskap och erfarenhet av den egna branschen och ska vara professionellt utbildad dvs. licenserad, yrkesexaminerad eller med liknande utbildning (Keteliini 2017). Målen med AAT kan handla om att förbättra klientens fysiska, sociala, emotionella och kognitiva förmågor (Morrison 2007, 53). AAT har använts som ett komplement till fysioterapi genom att den behandlade t.ex. kastar boll till hunden. Aktiviteterna kan alltså vara utformade för att exempelvis öka muskelstyrkan och förbättra kontrollen av finmotoriken. Eftersom djuret även har en unik förmåga att visa uppmärksamhet till patienten kan

djuret bidra till ett ökat intresse för aktivitet och främja mentala hälsfunktioner hos patienten. AAT kan också användas i syftet att minska patientens ångest, ensamhet, öka samhörighetskänslan och hjälpa utveckla en rad olika färdigheter (Chandler 2005, 3–5). Användningen av AAT kan vara fördelaktig eftersom djur verkar ha en naturlig tendens att skapa band till människor och ett bra terapidjur kommer att söka tillgivenhet och interaktion med patienten. Alltså främjar djuret en varm och trygg atmosfär som kan vara terapeutisk i sig självt, samtidigt som djuret kan hjälpa patienten acceptera och ta emot interventioner som behandlingsleverantören tillhandahåller (Nimer & Lundahl 2007, 234). AAT är en relativt ny terapiform i Finland och den första artikeln om djurassisterad terapi som publicerats var enligt Hautamäki m.fl. (2018, 15) skriven år 1987 av Palo i *Suomen Lääkärilehti*. I takt med att forskningen framskridit har det dock börjats skrivas mer om dess hälsofrämjande effekter, vilket gynnat djurassisterade verksamhetens etablering. Numera är den vanligaste formen av AAT rid terapi med hästar (Green Care 2019).

Djurassisterad pedagogik, eng. Animal-Assisted Education (AAE) är enligt Cirulli m.fl. (2011, 343) en behandling som förlitar sig på användningen av djur för specifika utbildningsändamål som t.ex. på barn med beteendeproblem. Höök (2010, 132) menar att hundassisterad pedagogik innebär att djuret är en del av en inlärningssituation för att motivera barn till bl.a. läxläsning samt att djuret gör undervisningssituationen mer lustfylld. AAE utförs liksom AAT av en utbildad professionell som har lämplig träning i inom fältet och inom AAI metodologi för att kunna implementera den (Ikäheimo 2013, 1).

Djurassisterad aktivitet, eng. Animal-Assisted Activity dvs. AAA medför enligt organisationen Pet Partners (2012) möjligheter för motiverande, utbildande, rekreation och/eller terapeutisk nytta för att förstärka livskvaliteten. Det kan utföras i olika miljöer av ”specialtränade professionella, stödpedagoger och/eller volontärer i samband med djur som uppfyller vissa specifika kriterier”. Enligt Vesanen behöver den frivilligarbetande djurtränaren inte arbeta inom social- och hälsovården, men denne bör ha kunskap om djurassisterad verksamhet samt av institutions- och klientbesök. För att djurtränaren ska få erbjuda professionell djurassisterad aktivitet bör denne vara utbildad inom hälsovård, socialt arbete eller pedagogik (Keteliini 2017). I praktiken kan denna typ av AAA exempelvis innebära att klienten

tillsammans med djuret gör enkla aktiviteter som att öva på olika kommandon (Frakes (2012, 2). För att denna typ av verksamhet ska gå under kategorin djurassisterad aktivitet krävs det alltså inte några specifika målsättningar med aktiviteten, utan vad man gör kan bestämmas mer spontant till skillnad från djurassisterad terapi som förutsätter att verksamheten är planerad och målorienterad.

I Finland tycks djurassisterad verksamhet organisera sig under ett par större föreningar, medan det exempelvis i Sverige huvudsakligen är företagare som erbjuder dessa tjänster (Kahilaniemi 2016, 15). Hundbesöksverksamheten baserar sig främst på frivilligverksamhet, exempel på detta är Kennelklubbens kompishundverksamhet som fick sin början i Finland år 2001 i form av ett samarbete mellan Kennelklubben och assistanshundtränaren Leena Rajala. Kennelklubben har patent på benämningen ”Kaverikoira” vilket innebär att man får använda detta namn då man är verksam med hund i föreningen. Den motsvarande benämningen ”kompishund” används i samband med samma typ av aktiviteter i både Finland och Sverige. För tillfället finns ca 1600 aktiva Kaverikoira ”ekipage” runt om i Finland. Denna djurassisterade verksamhet består av frivilliginsatser, där volontärer åtminstone bör ha genomgått en introduktionsutbildning för att kunna erbjuda tjänsten (Kennelliitto 2019). Forskning utförd av Folkpensionsanstalten FPA visar att djurassisterade metoder börjat ta fäste i finländsk vård och rehabilitering i början på 2000-talet, och sedan dess har det funnits en frivillighetsverksamhet där hundar besöker sjukhus och institutioner (Hautamäki m.fl. 2018, 15–16). Hund är det djur som används mest vid AAA och för att beskriva denna typ av intervention används begreppet hundassisterad aktivitet, förkortat HAA (Svenska Terapiahundskolan 2019).

2.4 Sammanfattning

Även om metoder och behandlingen i djurassisterad terapi, aktivitet och pedagogik skiljer sig, grupperas de alltså ihop under det mer allmänna begreppet djurassisterad intervention (AAI), som Kruger och Serpell (2006, 25) beskriver som ”varje ingripande som avsiktligt inkluderar eller integrerar djur som en del av en terapeutisk eller förbättrings process eller miljö”. I Svenska Akademiens ordbok definieras begreppet *intervention* som en mellankomst eller ett slags ingripande i en annans angelägenhet eller situation. Denna definition tillhandahåller en flexibilitet som krävs

för att man ska kunna diskutera program som passar in i den medicinska modellen och också de som är av mer kvasi-medicinsk karaktär som ändå strävar efter att påverka människors liv positivt genom att använda djur som komplement (Kruger & Serpell 2006, 25).

Eftersom djurassisterade verksamheten med dess olika behandlingsmetoder är så pass bred, ligger fokus i denna avhandling på *djurassisterad aktivitet* dvs. AAA från engelskans *Animal-Assisted Activity* (Pet Partners 2012) som är en form av djurassisterad intervention (AAI). Som tidigare nämnts, klassas hundbesök som djurassisterad aktivitet (AAA), trots att denna aktivitet också kunde ha ”terapeutiska” effekter på människan. I denna avhandling är AAA lämpligast att undersöka med tanke på att interventionen sker vid institutionen, och eftersom fenomenet institutionalisering är avhandlingens andra intresseområde. Eftersom hundar är det vanligaste djuret i denna typ av intervention (Green Care 2019) avgränsas användningen av djur till enbart användningen av hundar dvs. är det fråga om hundassisterad aktivitet även förkortat HAA. För att få en förståelse om varför HAA är vanligt förekommande och anses kunna vara till nytta vid just institutioner, ser vi i det följande närmare på begreppet institution och dess kännetecken. Detta leder oss in på varför institutionsvården ofta har en negativ klang och vad det innebär att leva vid en institution. I relation till detta diskuterar vi sedan åldringars välbefinnande vid äldreboendet som p.g.a. att det är en institution anses kunna orsaka institutionalisering av individen.

3 Institutioner

Ordet institution kan definieras på olika sätt då det finns olika tolkningar och betydelser beroende på vilket vetenskapligt synsätt och teoritradition man utgår ifrån. Enligt Ströberg (2019) är en institution en struktur som kan bestå av människor, idéer, regelverk, principer, traditioner eller byggnader. Institutionen består över tid även om människorna i den skulle bytas ut. Även julfirande och politiska partier är exempel på sådant som strukturerar mänskligt beteende och är institutioner trots att man inte kan ”ta” på dem. Enligt Nationalencyklopedin (2019) kan institutioner vara formellt reglerade i lagen som skolan, men också informella vanor och traditioner. Andra

erkända sociala institutioner är exempelvis familjen, staten och sjukvården. Inom samhällsvetenskapen är institutionen en ”benämning på de normer och regler som strukturerar mänskligt handlande till bestående eller återkommande beteendemönster” (Ströberg 2019).

Vad som anses utgöra en institution är alltså kontextbundet. I denna avhandling och i detta sammanhang avser en ”institution” en organisation och fysisk omgivning för vård. Folkpensionsanstalten FPA har också definierat ålderdomshem som institution (THL 2019) och äldreomsorg i form av dygnetruntvård diskuteras ofta som institutionsvård. Det finns också formella och informella bestämmelser och strukturer vid äldreboenden som kan skilja sig t.ex. beroende på område eller beroende på om hemmet är privat- eller kommunalt ägt. Eftersom det inom institutioner finns både formella och informella processer, regler och normer som styr vardagen och livet vid institutionen, kan man se vissa gemensamma igenkänningsfaktorer av institutionalisering hos åldringarna som diskuteras vidare i det följande.

3.1 Institutionsvård

I vardagligt språk har institutionsvården idag ofta en negativ klang på grund av att denna typ av vård anses bristfällig när det kommer till möjligheter att se över åldringarnas individuella behov och begär. Pesonen (2015) ställer sig kritiskt till institutionsvård och särskilt inom den förekommande synen på åldringar. Han menar att ett samhälle som isolerar åldringar i institutioner missgynnar både de äldre, sig själv som samhälle och människorna i den. Då en person åldras och upplevs att vara utan nytta för samhället, förlorar personen sitt värde och sina rättigheter. En institutionaliserad person tappar sin värdighet och sin självkontroll, också samhälleligt. När samhället inte möter, lyssnar eller uppskattar en stor grupp av människor, skapas i sin tur ojämlikhet (Pesonen 2015). Trots att man strävar att göra vården mer personanpassad vid institutioner, finns det oundvikligen saker som påverkar individerna i institutionen negativt på grund av institutioners själva väsen och innersta natur. Enligt Findikaattoris (2019) statistik om utvecklingen av befolkningens åldersstruktur, finns en tydlig ökning av antalet äldre fr.om 1970-talet. Tabellen nedan visar att totala antalet äldre (dvs. människor över 65 år) har ökat anmärkningsvärt, samt att det skett ökningarna inom alla åldersklasser genom åren.

Tabell 1: Finlands äldre befolkning efter åldersklasser

År	65 - 74	75 - 84	85 -	65 + åringar
1970	302171	109535	15782	427 488
1990	389897	231125	51943	672 965
2018	692868	364348	147621	1 204 837

Källa: Findikaattori 2019

Att vi når högre åldrar är ett tecken på bl.a. förbättrad fysisk hälsa och bättre möjligheter för vård, men att vi lever längre säger inte nödvändigtvis någonting om vårt psykiska eller allmänna upplevelser av välbefinnande, särskilt då det är naturligt att åldrandet automatiskt medför en rad hälsoproblem.

I ljuset av avslöjanden om vanvård i äldreboenden 2019 diskuterar Gustafsson i Tidsskriften Ikaros (2019) bland annat om det vårdetiska perspektivet på autonomi. Perspektivet utgår från tanken om patientorienterad vård där omsorgen innebär att den äldre ska uppleva självbestämmande och frihet i att bestämma över vardagen och det egna livet. I praktiken fungerar detta dock sämre, bl.a. just på äldreboenden. Även om åldringen bör ha valfrihet i livet och uppleva känsla av autonomi, har äldreboendet ett ansvar och en viss makt över individen. Detta i sin tur påverkar alltså upplevda valfriheten och autonomi, vilket kan ha negativa effekter på åldringens välbefinnande.

Även fysiska sjukdomar och bristande hälsa kan leda till en förlust av autonomi vilket kan orsaka psykiska problem som depression (Monteso m.fl. 2012, 427–428), och fysiska utmaningar som försämrad mobilitet, nedsatt hörsel och syn orsakar känslor av isolering och ensamhet hos äldre (Pettigrew & Roberts 2008, 304–307). Utöver detta orsakar även känslan av att inte vara en del av eller delaktig i samhället känslor av isolering och ensamhet (Stanley m.fl. 2010, 410–413). Dessa känslor bland åldringar är inte ovanliga, det kan handla om att ens vänner avlidit, att familjemedlemmar inte har tid att hälsa på så mycket, och att man känner att man inte kan påverka samhällliga frågor. Detta kombinerat med att leva på äldreboendet och

allt vad det innebär medför oundvikligen nya utmaningar och omväxlingar i åldringens liv.

Statskontorets rapport från 1998 fäste uppmärksamhet vid att det fr.o.m. 1990-talet fanns ett ökat krav på offentlig vård istället för vård som ges av anhöriga på grund det ökade antalet åldringar, kvinnor som arbetar utanför hemmet och ensamboende äldre människor (Statskontoret 1998, 16–17). Ett centralt mål är dock att ”undvika vård på institution och understödja hemvården med hjälp av hemsjukvård, dagvård, måltids tjänst, förbättring av bostadsförhållandena, tillgång till servicehus samt avlöning av anhöriga för deras vårdinsatser” (Statskontoret 1998, 146–148). Enligt Statskontorets statistik från år 1998, lade Finland 90 % av sina utgifter för äldreomsorg på institutioner vilket var mer än i något av de andra nordiska länderna, och särskilt institutionsvård för gamla människor är något som drivs mycket i Finland (Statskontoret 1998, 201–203). Det finns enligt Salmela och Hemminki (1990, 79) orsak till kritisk granskning av hälso- och sjukvårdstjänster, med tanke på stigande kostnader för samhället, tvivel om effektiviteten och ökat intresse för alternativa hälso- och sjukvårdstjänster.

Enligt studier utförda av Institutet för hälsa och välfärd (THL 2018) ordnas dygnetruntomsorg idag allt oftare som serviceboende istället för som ”institutionsvård”. Statistiken visar att det skett en minskning av institutionsvård av äldre som pågått en längre tid. I slutet av år 2017 var det 6147 klienter på *ålderdomshem*, vilket är ca 25 procent mindre än föregående år, medan antalet klienter inom serviceboende för äldre med heldygnsomsorg dvs. effektiverat serviceboende ökade med ca fyra procent (THL 2018). Konkurrens- och konsumentverket KKV (2014) betonar att serviceboende anses som öppen vård, men att skillnaderna mellan institutionsvård och effektiverad dygnetruntvård i servicehus kan vara oklar. Kännetecknande konstateras vara att institutionsvård omfattar all vård, boendet och övriga avgifter som t.ex. mediciner, samt att man inte får bostadsstöd för pensionstagare från Folkpensionsanstalten FPA, vårdstöd eller sjukvårdsersättningar på samma sätt som i ett serviceboende, vilket räknas som öppen vård (KKV 2014).

Chow och Priebe (2013) identifierar fyra huvudteman i konceptualiseringen av institutionaliseringen av vården: fysiska byggnader i form av vårdinstitutioner;

politiska och rättsliga ramar som reglerar vården; kliniskt ansvar och paternalism i relationer mellan kliniker och patienter; och patienters adaptiva beteende inom institutionaliserad vård (2013, 2–14). Oavsett hur åldringars boendesituation ser ut eller hur omsorgen klassas, är det ett faktum att en stor del bor på *institutionslika* hem där de behöver hjälp och stöd i vardagen, samtidigt som de har någon annans rutiner och regler att följa. Att satsa på kvaliteten såväl som att se till att varje åldring får tillräckligt med vård är grundstenar för att de äldres grundläggande behov ska uppfyllas. Utöver den absolut nödvändiga basvården som åldringar behöver, finns det självfallet andra faktorer som påverkar känslan av välbefinnandet som också borde tas i beaktandet. Att t.ex. ha möjlighet till självförverkligande och att ägna sig åt meningsfulla aktiviteter är viktiga i varje människas liv. Enligt Maslow är självförverkligande ett behov som är individuellt för varje människa och handlar om att vara den bästa versionen av sig själv och göra det man vill göra (Hersey & Blanchard 1972, 23–25). Även denna välbefinnande-främjande faktor kan i praktiken vara begränsad på grund av institutionen med dess nödvändiga och fasta regler och rutiner.

I det följande diskuteras det som kan hända individen då denne vänjer sig och lever sitt liv på institutionen på grund av de karaktäriserande dragen för institutionen och dess uppbyggnad, nämligen institutionalisering.

3.2 Institutionalisering

Vad som menas med institutionalisering kan ha flera olika betydelser beroende på sociologiskt perspektiv. Det kan exempelvis beskrivas som processen varigenom institutioner etableras, men inom hälsosociologin har den en lite annan betydelse. Då fokuserar man snarare på individers upplevelser och hur de påverkas av fenomenet, vilket även är av intresse i denna avhandling. Särskilt vid äldreboenden finns det vissa igenkänningsfaktorer och generella mönster som kan sägas leda till en institutionalisering av individen.

Aktörers sociala verklighet skapas genom externalisering, objektivisering och internalisering. Detta innebär att människor förkroppsligar, agerar, observerar och tolkar handlingar i omgivningen. Dessa handlingar internaliseras sedan med tiden och

blir självklarheter. Institutionaliseringsen kan alltså sägas ske när olika aktörer ömsesidigt typifierar vanemässiga handlingar (Berger & Luckmann 1967, 72). Detta kunde sägas ske i ett äldreboende, exempelvis då rutiner och beteenden blir självklarheter på grund av att alla åldringar behandlas på liknande sätt och upplever samma typ av vardag. Omgivningen och personer omkring granskas och vardagliga skeenden i institutionen blir normer i det egna livet.

Institutionaliseringens negativa effekter har uppmärksammats bl.a. inom psykiatrisk vård, då man kommit fram till att institutionaliserade individer med kronisk schizofreni (Wiersma m.fl. 2000, 67) har ett betydande och fortskridande handikapp jämfört med icke-institutionaliserade personer med schizofreni när det kommer till nivåer av aktivitet och social funktion. Institutionaliserade kan nämligen förlita sig på andra, främst vårdpersonal, mer än vad som skulle behövas, vilket kan leda till bland annat passivitet. Man kan säga att en individ är institutionaliserad då denne är i sluten långtidsvård (Karolinska Institutet 2019), vilket innebär att individen anpassar sig eller kommer att anpassa sig till livet i institutionen. Att individen följer strukturerna, reglerna och rutinerna i institutionen och utför handlingar i enlighet med dessa påverkar individen och den sociala rollen. Enligt Karolinska Institutet (2019) definieras institutionalisering som "Vård av intagna på institution och deras anpassning till institutionsmiljön och/eller förlust av förmåga till anpassning till livet utanför institutionen" och i kontrast har begreppet avinstitutionalisering kommit till, vilket innebär utvecklingen från vård i institutionsmiljö till vård i det öppna samhället på grund av de effekter vården kan ha på individen, anhöriga, samhället och vårdsystemet. Det framgår alltså att s.k. institutionsvård är något man försöker komma ifrån på grund av institutionaliseringen, och enligt THL (2019) har det genom åren skett en minskning av denna typ av vård. Institutionalisering kan motverkas genom aktivering av olika slag och i olika institutionsmiljöer har man bland annat infört dans- och musikstunder. Exempelvis beviljade Åbo stad dansfadderverksamheten statligt stöd år 2018 och möjliggjorde dansfaddrars arbete både inom äldreomsorgen och vid barnutbildningsenheter. Dansfadderverksamheten kan frambringa både rörelse och samhörighet hos klienterna (Harju 2018).

Institutionaliseringen och de problem som kan uppstå genom denna process är ett återkommande ämne som diskuterats under en längre tid. Goffman (2015) talar om

institutionaliseringen som ett fenomen där den institutionsboende assimileras och anpassar sig till den rådande kulturen inom institutionen. De boende/institutionaliserade övervakas och kontrolleras till en viss mån av personalen vilket innebär att det finns en klyfta mellan grupperna, och att beteenden samt det sociala samspelet påverkas av det den existerande maktordningen. Precis som personalen har institutionaliserade åldringarna en viss social roll i institutionen som präglas av en viss maktordning. Ericsson (2011, 308 - 310) menar att all omvårdnad bör utgå från ett personcentrerat förhållningssätt, alltså en humanistisk människosyn. Eftersom all omvårdnad innebär ett maktförhållande, krävs det att den i maktposition, i detta fall vårdpersonal, är medveten om sin ställning och inte omedvetet kränker den individ som är i positionen att ta emot omsorgen. Eftersom rutiner är beskrivande för institutioner finns det skäl att diskutera vilka slags rutiner och aktiviteter som bidrar till en meningsfull vardag för de individer som faktiskt lever vid institutionen. Nordenfeldt (2010, 25) menar att äldres vårdpersonal ofta inte reflekterat över de förutsättningar som för de äldre anses som hög livskvalitet. Slagsvold (1995) hävdar i sin rapport att påtvingad aktivitet kan vara lika illa som påtvingad inaktivitet och att det som vårdpersonalen anser som meningsfull aktivitet inte nödvändigtvis behöver kännas som sådan för de äldre.

Eftersom äldreboendet diskuteras som en institution i denna avhandling, granskas institutionaliseringsprocessen som den process där åldringen assimileras till äldreboendet, dess regler och vardag. En orsak till varför institutionsvården anses *hämna* välbefinnandet kan förklaras bero på *institutionaliseringen* vilket är den process som individen generellt sätt anses genomgå vid en institution. Eftersom vi är intresserade av metoder som *förstärker* välbefinnandet bland institutionaliserade åldringar granskas fenomenet kritiskt även i denna avhandling. I det följande ska vi närmare undersöka innebörden av välbefinnande och livskvalitet, särskilt hos åldringar, vilket sedan för oss in på hur livet i institutionen påverkar välbefinnandet.

4 Välbefinnande och livskvalitet

Världshälsoorganisationen WHO (2019) definierar hälsa som ett ”tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och inte enbart frånvaro av

sjukdom eller funktionshinder”. Det är svårt att sätta fingret på fullständigt uppnått välbefinnande och själva konceptet är inte entydigt. Ett vanligt förekommande sätt att definiera begreppet är att dela upp det i tre dimensioner dvs. socialt, psykiskt och fysiskt välbefinnande, dock kan det vara svårt att åtskilja dessa då de allt som oftast är sammanflätade (Wilcock 2005, 153). Enligt Larsson och Rundgren (2003) är en förutsättning för att uppnå välbefinnande en fungerande social gemenskap. Goda relationer bidrar till att hälsan upprätthålls och om en individ insjuknar i sjukdom kan tillfrisknandet ske snabbare.

Begreppet välbefinnande är även nära hopflätat med begreppet *livskvalitet*. Enligt WHO (2019) är det ett begrepp som har som syfte att beskriva en persons uppfattning om sitt eget liv utifrån omständigheter som hälsa, oberoende och sociala relationer. Även begreppet livskvalitet är problematiskt att definiera, delvis då det handlar om individers upplevelser, men som också bör kunna diskuteras och uppfattas på ett mer objektiva sätt och på det samhälleliga planet. Det är särskilt viktigt att kunna bestämma och mäta denna storhet då begreppet är vanligt förekommande i socialvården och i den medicinska vården (Nordenfeldt 1991, 2). Sarvimäki och Stenbock-Hult (2000, 1025) kopplar upplevd livskvalitet med känslor av välbefinnande, personligt värde och upplevd mening med livet. Dessa har i sin tur att göra med hälsa, funktionskapacitet, överlevnadsstrategier och även yttre faktorer som biologisk-fysisk och sociokulturell miljö.

Livskvaliteten höjs av att uppleva sig som frisk och välmående, vilket även innebär att man kan utföra dagliga aktiviteter (Moss m.fl. 2007, 1040–1043). Inom aktivitetsvetenskap definierar man begreppet aktivitet som något vanligt som man gör dagligen. Aktivitet hör alltså till vardagliga rutiner och bidrar till en aktiv och sysselsättande process i vardagen. Det handlar om grundläggande mänskliga behov som stöder individutveckling, individens förmågor används i syfte att uppnå olika mål och egenvärde. Aktivitet bidrar dessutom till en känsla av meningsfullhet (Christiansen & Townsend 2010, 85 - 87), och bidrar till att skapa och upprätthålla sociala kontakter och till interaktion med andra, vilket i sin tur skapar social mening och berikar vårt välbefinnande (Christiansen & Townsend 2010, 12–13). Wilcock (2005, 158–161, 324) menar att ett aktivt deltagande i samhället förstärker det psykiska, fysiska och sociala välbefinnandet då man som individ kan påverka olika

samhällsfrågor. Sociala aktiviteter för människor samman och skapar gemenskap, samtidigt som delaktigheten bidrar en känsla av mening. Aktivitet i form av fysiska, intellektuella samt sociala engagemang bidrar till ett bättre humör och psyke samt till ett gott allmänt välbefinnande (Cattan 2009, 123).

4.1. Åldringars välbefinnande i institutionen

Enligt Socialvårdslagen § 22 (Finlex 2019) ska service på en institution tillhandahålla individen med den ”rehabilitering, vård och omsorg som behövs med tanke på klientens individuella behov”. Därutöver ska livsmiljön om möjligt ordnas så att den är hemlik, trygg och stimulerande, och den ska möjliggöra innehavandet av ett privatliv samt främja rehabilitering, initiativkraft och funktionsförmåga. Det framgår alltså att mycket fokus ligger i individens grundläggande behov. Däremot blir det svårare att tillgodose individer med det som bidrar positivt till just det upplevda välbefinnandet, eftersom det i grund och botten är individuellt och subjektivt.

Några saker som karaktäriserar en institutionaliserad äldre person enligt upprepad forskning är tendenser till negativ självbild, foglighet, undergivenhet och ett lågt intresse av omgivningen (Lieberman 1969, 330–331). Institutionaliserade individer tyr sig ofta automatiskt mer till vårdpersonalen som finns på plats, vilket gör att det egna engagemanget försvagas. Enligt en studie utgjord av Cobo (2014, 1016) karaktäriseras livet på ett vårdhem för åldringar bland annat av att individen ofta slutar göra saker själv och undergår en mekanism av beteendeanpassning på samma sätt som de kan anamma en passiv attityd, vilket skapar ett beroende av andra.

Enligt Mielenterveyden Keskusliitto (2019) är känslor av ensamhet vanligt bland alla människor, även så för åldringar. Larsson och Rundgren (2003) menar att otrygghet, ensamhet och saknad av att ha någon nära är resultat på bristande socialt och emotionellt stöd. Ensamhet kan vara både objektivt och subjektivt, varav den objektiva ensamheten innebär fysisk ensamhet, dvs. att man saknar människor omkring sig, medan den subjektiva ensamheten innebär individens upplevda ensamhet, oavsett hur många människor som finns omkring (2003). Känslorna kan vara kopplade till bl.a. depression, ångest, anpassningssvårigheter, rädsla för nya situationer och nya livssituationer (Mielenterveyden Keskusliitto 2019). Trots att man på äldreboende är

omgiven av andra, både personal och andra åldringar, menar Tiikkanen (2006, 12) att människan kan känna sig ensam även i en stor grupp av människor.

Social interaktion är ett viktigt mänskligt behov, likaså havandet av ett privatliv. Privatlivet kan ses som en process av integritetsskapande som människan utövar för att hantera både personlig och social interaktion. Att ha möjligheten till att själv kunna bestämma över ens relationer och sociala interaktion är betydelsefullt för känslan av välbefinnande (Pedersen 1997, 147). En kvalitativ studie gjord av Hellström (2005, 16) visar att äldres bestämmanderätt på äldreboenden är i högsta grad kopplad till upplevd livskvalitet. Ytterligare visar studien att faktorer som är kopplade till åldringars nedsatta upplevelser av välbefinnande är känslor av att inte värdesättas, att vara till lags, att vara beroende och att känna uppgivenhet. Hellström (2005, 32) menar att åldringarna uttryckte att de inte hade något värde i samhället eller boendet. Eftersom självbestämmande och värde är starkt kopplade till varandra är de betydande för livskvaliteten. Åldringarna i studien menade att de inte hade möjlighet att delta i beslutstagande i äldreboendet, samt att de upplevde att de inte alltid fått vetskap om olika aktiviteter och saker som skulle ske på boendet. Det visade sig finnas en vilja att vara delaktig och även en upprördhet över att inte få information. Det har även i andra studier enligt Scott m.fl. (2003, 158–168) framkommit att det är viktigt för åldringar att känna att de får delta i beslut som rör deras egen vård och omsorg. I Hellströms (2005) studie framgick även att åldringarna kände att de skulle vara personalen på institutionen till lags, eftersom de var rädda för att bli utan hjälp. De ville samarbeta så gott som möjligt, undvika att kritisera, samt minimerade sina önskemål. Strävan att vara självständig och oberoende var prevalent så det upplevdes som ett misslyckande att behöva hjälp (Hellström 2005, 30–31). Att inte klara sig själv påverkar självkänslan och enligt Slagsvold (1995) präglas människor som är i situationer de inte kan eller förväntas kunna påverka av passivitet, brist på intresse och initiativtagande samt depression.

4.2 Livet i institutionen

En beskrivande egenskap för institutioner är de existerande rutinerna. Människan mår ofta bra av rutiner då det skapar en viss trygghet. Enligt Giddens (1991) innebär den ontologiska tryggheten att det finns en tillit och känsla av en viss ordning och

kontinuitet i händelser i omgivningen. Rutin och denna ontologiska trygghet är nära förenade då människan har ett behov av vanor och vardagliga rutiner som till synes verkar obetydliga, men som är förutsägbara och har nära samband med en trygghetskänsla. När dessa rutiner rubbas eller bryts kan individen uppleva ångest (Giddens 1996, 91–92). Alltså kunde man se på den rutinmässiga vardagen och vanorna som trygghetsskapande. Harnett m.fl. (2012, 47) hävdar att rutiner är nödvändiga för att vardagen ska fungera, både för personal och boende i institutionen. Att rutinerna följs i enlighet med de äldres behov är en förutsättning för fungerande vård, vilket kräver flexibilitet hos personalen. Om dessa rutiner hanteras rätt kan de bli en trygghet för både arbetarna på boendet och de äldre. Den äldre kan genom goda rutiner uppleva och få både handlingsutrymme och spontanitet.

Man kunde tänka sig att den äldres sociala relationer och band ofta automatiskt förändras då denne flyttar till ett äldreboende, kanske sker flytten till en annan stad eller så blir det på grund av andra orsaker mer omständligt att kunna träffa familjemedlemmar. Smith och Bengtson (1979, 449) ifrågasätter existerande observationer om att åldringar i långvariga vårdinstitutioner skulle vara isolerade från sin familj och att institutionaliseringen skulle vara det sista steget i nedbrytandet av familjerelationer. De sammanfattar undersökningen med att hänvisa till data som visar att institutionaliseringens mer positiva konsekvenser gällande familjerelationer handlar om förnyad närhet och stärkande av familjeband, upptäckten av ny kärlek och tillgivenhet samt fortsatt närhet (Smith & Bengtson 1979, 446). Dessa känslor upplevs inom institutionen, men baserar sig på relationer som kan lokaliseras *utanför* institutionens väggar och visar på vikten av existensen och upprätthållande av dessa sociala band för välbefinnandet. Vad som dock förutsätts är att den äldre faktiskt har familjemedlemmar som engagerar sig i dennes liv och upprätthåller kontakten. Utöver att den institutionaliserade kan uppleva dessa nya eller förstärkta känslor till familjen, kan individen forma nya vänskapsrelationer inom institutionen och känna samhörighet. Kåhlin (2015, 65) menar att institutionalisering kan skapa en särskild typ av samhörighet mellan de boende och ett engagemang i varandras liv, vilket kan främja känslan av delaktighet i äldreboendet.

Enligt Norberg m.fl. (2012, 79–119) kan åldrandet medföra begränsningar i ens förmågor samtidigt som förekomsten av sjukdomar kan öka. Detta kan i sin tur

försvåra deltagandet i aktiviteter man förr identifierat sig med och ansett som meningsfulla, både på individ- och samhälleligt plan. Därmed menar de att man för att motverka eller förebygga dessa känslor alltid prioriterar stimulering och aktivering. Christiansen och Townsend (2010, 13) menar att vardagliga aktiviteter påverkar förståelsen för det egna livet och de meningsfulla aktiviteter man ägnar sig åt utformar och är en stor del av identiteten. Att man har möjlighet att ägna sig åt dessa aktiviteter, stöder identitetsbilden vilket i sin tur kan leda till tillfredställelse och även psykiskt och fysiskt välbefinnande. Många av institutioners rutiner och regler har som avsikt att effektivisera verksamheten. Scott (1994, 63) menar att institutioners regelsystem kan vara både formella och informella, och de backas upp av en belöningsstruktur och möjlighet till sanktioner. Enligt Scott (2001, 54) har reglerna en uppfostrande effekt och ämnar påverka framtida beteende samt skapa ordning i det sociala livet. Harnett, m.fl. (2012, 47) menar att förhållningssättet till rutinerna och utövandet av rutinerna skapar maktförhållanden; både personal och äldre beter sig på ett visst sätt och formas utifrån dessa. Enligt Brint och Karabel (1991, 346–349) uppstår individers intressen i samspelet mellan strukturell makt och omgivningens möjligheter. En institution har preferenser och individen kan anpassa sina handlingar frivilligt efter dessa. Institutionen har alltså sina egna intressen och den institutionaliserade accepterar möjligheterna och vardagen i institutionen.

Individen lär sig sociala roller genom socialisationen, som sker i barndomen, genom hela uppväxten och livet ut, i olika sociala sammanhang. Det finns förväntningar på individen och denne antar en viss social roll genom konstanta samspelsprocesser med omgivningen (Giddens 2003, 43). De sociala rollerna är närvarande även i institutioner och identiteter utformas utifrån dessa. Självidentiteten skapas och bevaras rutinmässigt genom individens reflexiva handlingar. Hur individen upplever sin identitet är alltså ett resultat av kontinuiteten i dennes handlingssystem (Giddens 1997, 67). Existensen och aktörers upprätthållande av vanor, regler och rutiner är kännetecknande för institutioner som äldreboenden och de institutionaliserade kan dra nytta av detta på grund av tryggheten som skapas och upprätthålls. Det framgår alltså att institutionen kan anses medföra positiva effekter på olika sätt, men *institutionaliseringen i sig* granskas allt som oftast kritiskt med tanke på individernas välbefinnande.

4.3 Totala institutioner

Enligt Goffman (1961) är äldreboenden en form av total institution. Hans undersökningar handlar bl.a. om hur institutioner påverkar människors personligheter och sociala roller. På 1800-talet och tidigt 1900-tal var vårdanstalter den huvudsakliga typen av vård för patienter med allvarliga psykiska sjukdomar. För att illustrera problematiska effekter av vårdanstalter myntade Goffman (1961) termen "total institution" och definierade det som följande;

En levnads- och arbetsplats där ett stort antal lika situerade individer, avstängda från det allmänna samhället under en märkbar tid, lever tillsammans på ett slutet och formellt administrerat sätt [1]
Goffman (1961, 11)

Chow och Priebe (2013) menar att begreppet total institution syftar på psykiatriska patienters liv i institutionell miljö som ursprungligen kommer från Goffmans etnografiska fältarbete i en statlig institution med över 7000 intagna individer. Han ville undersöka de intagnas sociala värld genom att uppleva deras värld subjektivt och betonade att vårdanstalter var fängeslika institutioner trots att ingen av de intagna brutit mot lagen. De intagna hade samma typ av begränsningar exempelvis gällande kontakt till omvärlden. De dagliga aktiviteterna gjordes omgående tillsammans med en stor mängd andra människor och de var tidsplanerade samt bestämda och styrda uppifrån. Alltså dikterades patienternas liv av institutionell rutin och de isolerades från omgivande samhälle för en lång tidsperiod. Goffman menade att institutionaliseringens följder på individerna var att de undergick en kränkning av det egna självet genom fysiskt och socialt våld, vilket sedan ledde till att den personliga sedvanliga identiteten och den normala sociala rollen gick förlorad. Istället tog individerna sig an en institutionell roll (Chow & Priebe 2013, 1).

Äldreboenden idag fyller inte Goffmans kriterier om en total institution, men i likhet med många andra institutioner delar de ändå vissa drag. Bland annat är ett exempel på detta den oundvikliga maktfördelningen som existerar mellan vårdchefer, personal och åldringarna. Aktiviteterna i äldreboendet styrs ofta uppifrån, individerna är i viss mån isolerade från omgivande sociala värld och allt fungerar mer eller mindre

rutinmässigt. Institutionens strukturer och regler finns för att institutionen ska kunna fortsätta sin verksamhet på smidigast, effektivast och bästa möjliga sätt, vilket inte alltid gynnar åldringen och dennes personliga preferenser. Att äldrevårdens brister har uppmärksammats särskilt på sistone i omfattande samhällsliga debatter har gjort att frågan om patientorienterad vård åter lyfts fram. Det finns numera en djupare förståelse för vikten av hög livskvalitet och dess subjektivitet.

4.4. Avgränsningar och forskningsfrågor

Med tanke på avhandlingens intresse för institutionaliseringsfenomenet är det väsentligt att mötet med hunden sker *i själva institutionen*, vilket just djurassisterad *aktivitet* oftast går ut på till skillnad från djurassisterad terapi och djurassisterad pedagogik. Typen av institution som ingår i undersökningen är äldreboende. Det visade sig vara brukligt för finländska organisationer och klubbar, som driver djurassisterad aktivitet, att besöka dessa anstalter, eftersom åldringar i denna miljö anses dra nytta av denna typ av intervention. Med tanke på avhandlingens syfte och frågeställningar är det en relevant och lämplig avgränsning att fokusera på äldreboenden som institution med dess rutiner, ramar och regler som onekligen påverkar åldringen, och den djurassisterade interventionen *hundassisterad aktivitet* som också anses påverka.

Avhandlingens frågeställningar är alltså som tidigare nämnt: Vilka slags positiva och/eller negativa effekter kan hundbesöken medföra äldreboendena och de äldre i dessa? Hur ser samarbetet ut mellan institution och hundägare/organisation? Kan hunden alltså på något sätt återinföra det mänskliga och humana till institutionen? Svar på dessa frågor söker jag genom intervjuer med personalen på institutionen och medlemmar i organisationerna som erbjuder tjänsten HAA. Perspektivet är alltså inte den individuella åldringen, utan jag betraktar effekterna såsom de uppfattas av personalen och medlemmar i HAA organisationen. Genom att själv delta i hundbesöken kan jag iakttaga åldringarna och forma någon slags uppfattning om deras upplevelser.

5 Metod och material

5.1 Val av metod

Kvalitativ forskningsmetod möjliggör enligt Kvale och Brinkmann (2009, 42–43) bland annat en förståelse för andras perspektiv, tolkningar, erfarenheter och upplevelser av omvärlden. Genom denna typ av metod kan man studera känslor, tankar och intentioner som kan vara kvantifierade eller observerbara. Eftersom mina frågeställningar till stor del besvaras ur respondenternas perspektiv och upplevelser, och till en viss mån genom respondenternas kunskap om det organisatoriska, är denna undersökning av kvalitativ ansats. De forskningsmetoder som använts är både muntliga och skriftliga e-post intervjuer, samt observationer. De egna observationerna förser forskaren med en autentisk bild av den undersökta praktiken; intervjuer med de involverade behövs för att ge kunskap om dess kontext, bakgrund och förutsättningar. Att genomföra intervjuer är dessutom ett utmärkt redskap för att ta reda på hur människor uppfattar livet och världen runtom. Intervjun ger tillfälle och möjlighet för respondenten att uttrycka sig och berätta om både tankar och händelser som de själva anser vara av vikt, samtidigt som forskaren kan se och förstå världen ur den intervjuades synvinkel. Som forskare har man redan sitt eget perspektiv och sin världsbild och intervjun ger tillgång till en ny värld vars information ska tolkas och dess mening beskrivas (Kvale 1997, 13).

De muntliga intervjuerna i denna avhandling är semi-strukturerade, vilket enligt Bryman (2002, 301) innebär att intervjuaren inte slaviskt följer ett visst schema, men att det finns någon form av manus. Denna intervjuform är mer styrd än en öppen kvalitativ metod då det finns specifika teman som ska behandlas och ämnen som intervjun ska kretsa kring. Bryman konstaterar att trots detta medför denna intervjumetod en viss flexibilitet. Respondenten har frihet att forma svaren på sitt eget sätt och även intervjuaren har frihet att ställa följdfrågor och anknyta till saker respondenten sagt som kanske inte var planen från början. I mina intervjuer följde jag denna intervjustrategi, där frågorna i stort sett ställdes i den ursprungliga ordningen, men inte till punkt och pricka. Respondenterna kunde dessutom under intervjuernas gång avvika från frågorna och berätta mer utförligt om sina egna upplevelser och åsikter som de fann viktiga eller anmärkningsvärda. Leidner (1993, 238) menar att

semi-strukturerade intervjuer rymmer ett visst mått av struktur, men att intervjuerna även lämnar utrymme för respondenterna att ta upp teman som särskilt intresserade dem, vilket jag även ansåg vara till nytta i min undersökning. Det kan vara en styrka i undersökningen då det finns möjlighet att få en djupare inblick i respondenters känslor och värderingar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, 53) och genom att intervjun lät styras också lite av respondenten kunde jag ta fasta på nya och intressanta infallsvinklar. Att förhålla sig flexibelt är inte endast ett plus i denna typ av intervjumetod, utan en förutsättning över lag (Bryman 2002, 312). Delvis handlar flexibiliteten om att vara lyhörd och följa upp intressanta ämnen som framkommer under intervjun, men även gällande frågornas ordningsföljd, uppföljning av svar och då man behöver reda ut oklarheter i svaren. Jag har strävat efter att hålla intervjuerna som samtalsliknande. Enligt Kvale och Brinkmann (2009, 32) gör ett ömsesidigt samspel i intervjun så att respondenterna kan känna sig fria och säkra nog att prata om ämnen som kan vara känsliga.

Enligt Trost (2010, 65) är det viktigt att välja en lugn, ostörd och trygg miljö för intervjutillfället, där respondenten kan känna sig avslappnad. Han menar att det finns en viss asymmetrisk maktbalans mellan intervjuaren och den intervjuade, exempelvis genom att intervjun sker i respondentens egna hem kan ge trygghet och ett visst övertag åt denne. De muntliga intervjuerna utfördes i så ostörda och trygga rum som för tillfället var möjligt, alla förutom en utfördes på respondenternas arbetsplatser eller stället där hundbesöket skedde, dvs. på äldreboendena, och en utfördes i intervjupersonens egna hem. Alla intervjuer utom en var enskilda. Enligt Simonsson m.fl. (1998, 29) är fördelen med dessa att respondentens tankar, åsikter och erfarenheter får stort utrymme. En av intervjuerna utfördes med två personer samtidigt, vilket kan göra det svårare för respondenten att öppna upp sig eller uttrycka sig. Däremot är även enskilda åsikter socialt konstruerade och behöver inte vara mer sanna eller äkta för det, respondenten kan styras av forskaren och svara utifrån vad denne tror att forskaren förväntar sig (Simonsson m.fl. 1998, 29). Allt som allt intervjuades muntligt en vårdchef, två volontärer från Hali-Bernit och drivaren av Hali-Koira. Längden på dessa intervjuer varade mellan 20 minuter och en timme. Utöver detta har jag ställt några frågor till vårdpersonal i två olika äldreboenden. Intervjuenkäterna skickades till tre vårdchefer/serviceansvarige och den ansvarige för Egentliga Finlands Hali-Bernit verksamhet efter preferens per-epost.

För att direkt kunna se vad HAA, och mer specifikt, vad hunden egentligen bidrar med hos åldringarna på äldreboendet, utförs observationer under dessa hundassisterade aktiviteter. Enligt Adler och Adler (1994, 389) är observationer den fundamentala grunden i alla undersökningsmetoder i social- och beteendevetenskaper. Genom att observera eller iaktta andra människor kan vi objektivt tolka beteenden, och den vetenskapliga observationen skiljer sig från vardagliga ständiga observationer som så, att de sker på ett systematiskt sätt med syftet att upplysa särskilda frågeställningar (Adler & Adler 1994, 380). Jag följer med organisationerna på deras besök till äldreboendena med syftet att följa det naturliga händelseförloppet och observerar samspelet mellan hunden och åldringarna, hur åldringarna och vårdpersonal reagerar och bär sig åt i hundens närvaro, och möjliga förändringar i stämningen i rummet som mötet sker i. Jag fäster även uppmärksamhet vid vårdpersonalens reaktioner och kommentarer hur de upplever situationen för åldringarnas del, eftersom jag antar att de känner åldringarna väl. Även vårdpersonalens personliga upplevelser, bortsett åldringarna, är av intresse. Detta bland annat p.g.a. att leenden och andra känslomässiga uttryck smittar av sig, vilket gör att det kan vara till nytta att se om åldringarna och vårdarna påverkar varandra samt vilken roll hunden har. Alltså ämnar jag genom observationen att undersöka hur hundens närvaro involverar och påverkar enskilda individer/gruppen/omgivningen/atmosfären. En del forskare hävdar att om en datainsamling endast är visuell och baseras på iakttagelser, har forskaren inte möjlighet att belysa eller bekräfta sina tolkningar och att det därför är av vikt att kombinera observationen med t.ex. intervjuer (Adler & Adler 1994), vilket även jag ansett vara mer eller mindre nödvändigt i min undersökning. Som observatör finns det olika roller som man kan inta och eftersom en del av de studerande individerna kände till undersökningen (främst vårdchefer och vårdpersonal på äldreboendet och en del åldringar) medan en annan del inte gjorde det (främst åldringar men även en del vårdpersonal) kunde man säga att observationen var en slags mellanting av dold och öppen observation (Atkinson & Hammersley 1994, 248–261). Graden av integration med subjekten varierade mellan deltagande och icke-deltagande observation beroende på äldreboende, men för det mesta intog jag som observatör en mellanposition och roll som enligt Hammersley och Atkinson (2007, 248–261) innebär att man interagerar med de studerade individerna, dock väldigt sparsamt. För att minska generera ”observationseffekten” dvs. att påverka individerna som observerades med enbart min närvaro och forskarroll, skrev jag ner anteckningar om observationerna direkt efter att

jag lämnat äldreboendet för att få med alla detaljer. Anteckningarna innehåller beskrivningar av bl.a. samtal, handlingar, vilka som varit närvarande i rummet, tidpunkt, hur rummet ser ut, dvs. kontexten är viktig. Många forskare hävdar dessutom att det är omöjligt att komma ihåg alla detaljer på ett korrekt sätt, därför kan användningen av bandspelare vara till nytta (Hammerley & Atkinson, 1995, 186). På grund av detta spelades de muntliga intervjuerna in via ett ljudinspelningsprogram. Efter detta transkriberades intervjuerna till skrift, vilket enligt Kvale (1997, 155) gör att intervjusamtalen struktureras, vilket i sin tur underlättar analyskedet av studien.

5.2. Urval

Jag valde ett målinriktat urval i min undersökning, vilket enligt Bryman (2011, 196) är vanlig urvalsmetod i kvalitativ forskning. Metoden går ut på att forskaren strategiskt väljer ut respondenter för att urvalet skall vara relevant utifrån undersökningens forskningsfrågor. Val av intervju personer och hur många intervjuer som gjordes berodde delvis på tillgänglighet och att målet var att göra en mer ingående analys, vilket är vanligt bland kvalitativa undersökningar (Bryman 2002, 313). Att intervjua en stor mängd personer är alltså inte av vikt på samma sätt som i exempelvis kvantitativ analys, då jag i min undersökning mer intresserar mig för vad som sker/sägs för att få fram åsikter och upplevelser. Enligt Patton (1990, 169) är urvalet en av de största skillnaderna mellan kvalitativa och kvantitativa undersökningar, då kvalitativa undersökningar strävar efter djup och relativt små urval. Eftersom syftet med min avhandling är att undersöka varför just åldringar i institutionsmiljö kan dra nytta av HAA, riktas intervjuerna till individer vid organisationen som driver hundassisterad aktivitet, äldreboendets vårdchefer/serviceansvariga samt vårdpersonal som vittnat åldringars möten med hunden. Det visade sig finnas en hel del av denna typ av verksamhet i Åbotrakten och därför såg jag inget behov att sträcka undersökningen utanför området, även om hundassisterad aktivitet (HAA) finns utspritt runtomkring i Finland. Äldreboenden som använder sig av HAA tjänster visade sig vara många och observationer har gjorts i fem olika äldreboenden, varav fyra är privatägda och en är kommunal. Gemensamt för de inneboende på äldreboendena är bl.a. förekomsten av framskridande minnessjukdomar. Beroende på äldreboendet, vårdpersonal, åldringarna och deras dagsform kan besöket med hunden se olika ut från gång till gång.

För att hitta information om djurassisterad verksamhet i Finland började jag med att göra enkla Google sökningar. En rätt stor del av sökresultaten var om organisationer som erbjuder djurassisterad terapi. Efter att jag sedan fortsatt att klicka mig vidare på specifika organisationer i Åbotrakten, förstod jag att djurassisterad aktivitet ofta ingår eller är en del av verksamheten. Jag fick upp flertal artiklar om bl.a. Hali-Koira, vars verksamhet baserar sig på hundassisterad aktivitet såväl som på hundassisterad terapi. Jag kom rätt snabbt fram till att verksamhet i form av djurassisterad aktivitet är vanligt förekommande i Åbotrakten och att det kunde vara till nytta att fokusera på enbart denna del av verksamheten med tanke på att de flesta organisationerna på sina nätsidor beskrev att de gör s.k. hundbesök (som klassas som djurassisterad aktivitet) till olika institutioner såsom äldreboenden.

Jag fick lätt tag på organisationernas och äldreboendenas kontaktuppgifter på deras egna nätsidor och frågade per e-post om jag kunde få följa med på hundbesöken till äldreboenden. Alla svarade samt visade uppskattning för att det fanns intresse att skriva min avhandling om ämnet. Hali-Koira företagaren Maarit Haapasaari svarade snabbt och kort därefter fastslog vi genom ett telefonsamtal de datum jag kunde följa med henne och hennes hundar till olika äldreboenden och observera hundbesöken. För hennes del kunde jag i princip följa med på hur många av dessa som helst. Hon har nära kontakt med de flesta äldreboendena hon samarbetar med, och frågade dem om det gick för sig att jag följde med och ifall några vårdchefer/serviceansvariga ville ställa upp på intervju, vilket de ville. Maarit är alltså en informationsrik person som upplyste mig om ytterligare några intressanta studieobjekt. Alltså har urvalet i min undersökning också innefattat ett snöbollsurval (Bryman & Bell 2003, 126).

Även Hali-Bernit, som är den andra organisationen som avhandlingen behandlar, samarbetar tätt med flera olika äldreboenden. Genom dem fick jag mer information om verksamheten i trakten rent generellt. Organisationens koordinator i Åbo trakten Hanna Ritvanen samtalade med två av organisationens volontärer och ordnade så att jag kunde följa med på deras hundbesök till ett äldreboende. Jag ringde även vårdchefen på äldreboendet och frågade ifall det var möjligt att följa med, vilket inte var något problem. Hali-Bernit har olika koordinatörer runt om i landet och verksamheten baserar sig på HAA i form av hundbesöksverksamhet. Arbetet baserar sig på frivilligarbete, till skillnad från Hali-Koiras verksamhet, som drivs av en person

och baseras på lönearbete. Som tidigare nämnt är hundbesökverksamheten endast *en del* av hela Hali-Koira verksamheten. I enlighet med avhandlingens ändamål visade det sig inte ha desto större betydelse hur verksamheten finansieras eller är upplagd, då det väsentliga är resultaten av verksamheten, därför har båda typerna inkluderats i avhandlingen. Verksamheten skiljer sig i viss mån, men de kompletterar också varandra och ger en rätt bra helhetsbild generellt om hundbesök i äldreboenden.

Bägge organisationer i studien erbjuder tjänster i enlighet med föreningen Green Care Finland r.f. och dess etiska regler. Green Care-verksamheten grundar sig på naturelementens återhämtande och/eller på en inverkan med syftet att öka välbefinnande och livskvalitet. Green Care värnar om bland annat naturen, hållbar utveckling, professionalitet, kvalitet, säkerhet, djurskydd och respekt för djur, vilket innebär att djur anses som samarbetspartners, inte sakobjekt. Djurens trivsel, välmående och säkerhet är grundläggande för verksamheten, och yrkesutövarna vid Green-Care som tränar/använder djur ska ha kännedom om dessa (Green Care Finland r.f. 2019).

De äldreboenden som är inkluderade i undersökningen som jag följt med på med Hali-Koira är; Josefiina Koti i Hirvensalo, Villa Attendo 2 i Hirvensalo och Sylvikoti i Nådendal. Med Hali-Bernit följde jag med till Ruskakoti i Reso. Utöver detta besökte jag Otso Koti i Runoskylä för att intervjua vårdchefen, eftersom äldreboendet använder sig av Hali-Koiras tjänster. Väl på plats gav vårdchefen Ulla Korpela mig en rundvandring och jag fick möjlighet att samtala med några i vårdpersonalen, samt träffa en del av åldringarna. Alla äldreboenden, förutom Sylvikoti, har fått hundbesök med jämna mellanrum och i flera år. Här var det frågan om ett donerat Hali-Koira besök, vilket innebär att en anhörig till en åldring hade betalat för och skänkt bort hundbesöket som en gåva som hela avdelningen fick ta del av. Hali-Koira besöken varar i regel från ca. fyrtiofem minuter till en timme och ser för det mesta likadana ut, dvs. att Maarit Haapasaari, organisationens grundare, drar lekar och sittgymnastik som involverar hunden, samt en avslutande sångstund. Hali-Bernits hundbesök ser också allt som oftast likadana ut, de varar oftast från trettio minuter till en timme, beroende på intresset som åldringarna visar, och aktiviteten går ut på att volontärerna går runt med sina hundar allt medan åldringarna får klappa och gosa med dem.

För att ytterligare öka förståelse för hur olika typer av HAA påverkar åldringar har jag varit med på tre s.k. Promenaddejter (på finska *Kävelytreffit*) anordnat av Hali-Koira. Där har jag kunnat diskutera mer avslappnat med åldringar som engagerar sig i aktiviteten och fått en överblick över läget och vilken roll hunden spelar i aktiviteten. Promenaddejterna går i sin korthet ut på att seniorer runt om samlas i eller nära Åbo centrum och promenerar i grupp till en viss kulturell sevärdhet/destination med en av Hali-Koira hundarna som sällskap. Promenaden tar olika lång tid beroende på startpunkt och destination. Startpunkten är allt som oftast antingen Wercafe eller Café Dominic och destinationen varierar, men kan vara exempelvis museum, kyrkor och teatrar.

HAA organisationerna och äldreboendena antas i min undersökning ha en aning olika perspektiv på samma fenomen och intervjufrågorna är utformade därefter. Eftersom det är fråga om ett par olika synvinklar på samma sak och då intervjuerna är flexibla och omfattande, anser jag det insamlade materialet som tillräckligt för att kunna analyseras grundligt. En regel är att som forskare avsluta intervjuprocessen när nya intervjuer inte längre tillför något nytt eller nya möjligheter för tolkning, vilket kallas för *teoretisk mättnad*. En grundprincip är att kvalitet väger mer än kvantitet och syftet är att hellre säga mycket om lite än lite om mycket (Guest m.fl. 2006, 59). Jag upplevde att jag genom att följa med särskilt Hali-Koira till de olika äldreboendena fick en rätt djup insikt i ämnet. Genom att dessutom intervjua personer från båda parterna dvs. både HAA organisationerna och äldreboendena, upplevde jag en uppnådd mättnad och kom fram till att det samlade materialet var tillräckligt för att kunna svara på avhandlingens frågeställningar.

5.3. Reliabilitet och validitet

Reliabiliteten, som handlar om forskningsresultatens tillförlitlighet, påverkas t.ex. av att ställa ledande frågor eller att söka information på ett selektivt sätt och påverkar reliabiliteten negativt (Kvale & Brinkmann 2009, 263). Eftersom respondenterna i min undersökning har valts på basis av att de är insatta i antingen HAA eller dess effekt på åldringar, så kunde man säga att det påverkar reliabiliteten. Svaren kunde se annorlunda ut beroende på vem som frågats och även beroende på hur insatt denna person är i t.ex. tidigare forskning om HAA:s effekter eller åldringars välbefinnande.

En ytterligare sak som riskerar att påverka reliabiliteten är snöbollsurvalet. Urvalet är inte slumpmässigt och inte heller representativt för hela populationen. Antalet respondenter är litet i undersökningen då den är av kvalitativ karaktär, vilket enligt Bryman (2011, 161) innebär att studiens generaliserbarhet är låg. Även om jag inte undersökt alla HAA organisationer eller äldreboenden i Finland, kan man tänka sig att dessa har liknande struktur och är uppbyggda på samma premisser. Därför är det av vikt att betona att de studerade enheterna inte är mallar för andra organisationer/äldreboenden, utan mer som exempel som kan användas för att lära sig mer av andra liknande sammansättningar (Alvesson & Skoldberg 1994). Observationseffekten kan också påverka de studerades beteenden eller sätt att uttrycka sig, utöver detta menar Hammersley och Atkinson (2007, 168) att forskarens egna känslor och upplevelser påverkar det som anses intressant eller nämnvärt.

Studiens validitet handlar om hur bra forskaren lyckas mäta eller undersöka det som var syfte att mäta/undersöka. Eftersom kvalitativ forskning främst fokuserar på förståelser och upplevelser, snarare än mätningar, kan resonemanget om validitet sägas bli inaktuellt enligt Bryman (2002, 258–259), som hellre värderar kvalitativ forskning i ljuset av trovärdighet. Här behandlas tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet och objektivitet som faktorer för hög trovärdighet. Respondenterna ska få ta del av resultaten, ha rätt att bekräfta eller rätta forskarens uppfattningar. En av respondenterna i undersökningen har bett om att få läsa texten innan den lämnas in för att se om informationen om dem stämmer, vilket de självklart fått göra. Studien ska sträva efter en djup förståelse för det studerades kontext, vilket ska hjälpa andra att avgöra om studiens resultat kan överföras på en annan studieenhet. För att studien skall vara pålitlig bör forskaren ha ett kritiskt perspektiv (Troost 1997, 117) och tillvägagångssätten skall förklaras och vara tillgängliga vilket framkommer i denna metod del. Objektiviteten i sin tur innebär att mina egna värderingar inte får påverka forskningen eller resultatet. Enligt Bryman och Bell (2005, 42) påverkas studier oundvikligen av forskarens personliga värderingar och förförståelse. Trots att total objektivitet är omöjlig på grund av att forskare, precis som alla andra, har subjektiva uppfattningar om verkligheten, har jag medvetet strävat efter objektivitet så gott jag förmått. En ytterligare svaghet med intervju som forskningsmetod är att respondenterna kan försköna verkligheten, då samspelet mellan mig som forskare och respondenten kan påverka svaren. Enligt Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011, 53)

finns en viss inbyggd maktsituation mellan den som frågar och den som svarar, vilket kan påverka svaren och därmed resultat.

Eftersom studien inte är långvarig kunde man anse att de enstaka observationstillfällena inte är tillräckliga för att veta om det sker några faktiska förändringar i den äldres välbefinnande från tiden före/efter att hunden kommit på besök. Organisationerna som driver HAA har självklart positiva saker att säga och fokuserar på de positiva utfallen, vilket kan vara problematiskt gällande tillförlitligheten av studien. Därför skall de kompletterande intervjuerna med vårdchefer och vårdpersonal, dvs. individer som är i daglig kontakt med åldringarna, bidra till en djupare syn på åldringarnas upplevelser. Jag utgår ifrån att äldreboendena vill ha HAA i vårdhemmet av en skäl原因. Antagandet baserar sig på positiv återkoppling av de äldre och positiva resultat.

5.4 Etiska överväganden

Det ligger alltid ett etiskt ansvar i att utföra forskning. I min undersökning har jag följt Vetenskapsrådets (2002, 5–6) fyra huvudkrav för forskningsetiska principer i humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet handlar om att alla respondenter och undersökningsdeltagare har informerats om deras uppgift och undersökningens syfte. Äldreboendena har informerats om syftet med undersökningen och likaså intervjurespondenterna då de undrat över syftet. Samtyckeskravet handlar om att undersökningsdeltagarna själva har rätt att bestämma över sin medverkan. Respondenterna har själva fått välja om de deltar i undersökningen, vårdchefer har gett samtycke till observation av åldringarna och dessa har kunnat bestämma på vilka villkor de deltar. Konfidentialitetskravet handlar om att alla undersökningsdeltagare ska ges konfidentialitet, särskilt om det gäller etiskt känsliga uppgifter. Sist och slutligen så handlar nyttjandekravet om att uppgifter om enskilda personer endast får nyttjas till forskningsändamål, alltså har det insamlade materialet inte utlånats för kommersiellt bruk, icke-vetenskapliga syften eller för handlingar som direkt skulle påverka respondenten eller den observerade (Vetenskapsrådet 2002, 7–14).

Gällande individernas integritet i undersökningen så hänvisas inte till åldringarna på sätt att deras identitet skulle komma fram. Besöken på äldreboendena var överenskomna i förväg och godtagna av båda parterna. Även om åldringarna inte alltid blev informerade i förväg om att de skulle observeras, så var alla arrangörer öppna med varför jag var där. Vid ett par tillfällen introducerade Maarit Haapasaari från Hali-Koira mig till alla i rummet före hon satte igång aktiviteten. Hon talade om att jag kommit med för att se på hur ett sådant här hundbesök egentligen ser ut, vilket ingen verkade bry sig om. Efteråt har jag ställt mig frågan huruvida inte detta nästintill självklara medgivande var ett till exempel på de äldres institutionalisering.

6 Analys

I denna del av avhandlingen genomförs en systematisk analys av det empiriska materialet som samlats in. Jag har intervjuat medlemmar i de två organisationerna som anordnar hundassisterad aktivitet och även verksamma i de äldreboenden som använder tjänsten. Utöver detta har jag tillsammans med Hali-Koira och Hali-Bernit besökt olika äldreboenden kring Åbo, där jag både observerat och antecknat. Dessa anteckningar och undersökningens originalcitater finns som bilagor i slutet av avhandlingen.

6.1 Hali-Koira och Hali-Bernit

Det främsta syftet med HAA generellt är att pigga upp och sprida glädje till åldringarna, skapa upplevelser och ge variation till den annars rätt så enformiga och rutinmässiga vardagen. Dock finns det skillnader i vilka effekter HAA kan ha beroende på hur hundbesöket är planerat och ser ut. Både Hali-Koira och Hali-Bernit har nämligen som syfte att fungera som en rolig och uppiggande aktivitet för åldringarna, men utöver detta stöder Hali-Koiras verksamhet även individutveckling då hundbesöken kan ha mer specifika syften och målsättningar med tanke på åldringarnas fysiska välbefinnande. Hali-Koira gruppaktiviteten som består av kramande med hund, bollekar, sittgymna och sång, har också som ett huvudsakligt syfte att öva upp eller upprätthålla åldringens allmänna fysik, vilket i sin tur bidrar med en rad andra hälsofrämjande effekter. Även Hali-Bernit verksamheten som

baseras på enkla hundbesök utan några särskilda fysiska målsättningar, medför en mängd hälsofrämjande effekter utöver det uppenbara syftet dvs. att sprida glädje.

6.1.1 Hali-Koira

Hali-Koira grundades år 2011 av Maarit Haapasaari som är djurassistans tränare, egenföretagare, hundskicklighetstränare och egenvårdare. Verksamheten grundades då Maarit lade märke till att det fanns en genuin efterfrågan i hundassisterade arbetskreter för ett mer krävande, regelbundet och planerat hundassisterat utvecklingsarbete. Maarit och hennes tre arbetskamrater, dvs. Berner sennhundarna Hilma-Maria, Pikku-Veikka och Paavo-Hermann bor i Littoinen, och deras huvudsakliga verksamhetsområde är Åbo. Arbetet klassas som hundassisterad aktivitet och även hundassisterad terapi då hunden är en central del av vårdprocessen.

Just nu sysslar jag främst med ett slags mellanting av hundassisterad terapi och hundassisterad aktivitet, att just grupprehabiliterings grejer och promenaddejter fyller upp min kalender mest just nu. [2]

Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Karakteristiskt för hundassisterade terapin är att rehabilitering eller behandlingssessionerna planeras noggrant i förväg och att arbetet utförs tillsammans med vårdpersonal eller exempelvis med en fysioterapeut. Hundbesöken som är av intresse och fokus i denna avhandling skulle dock främst klassas som hundassisterad aktivitet, även om besöken är planerade och har ett rehabiliteringssyfte. Denna verksamhet går ut på att Hali-Koira teamet dvs. Maarit och någon av hennes tre hundar besöker olika institutioner, exempelvis äldreboenden eller barnhem och utvecklingsstörda hemma hos sig. Syftet är att utveckla och genomföra arbete där hunden frambringar glädje och förstärker människors hälsa och sociala välbefinnande. Närvaron av hunden kan frambringa positiva tankar och känningar, t.ex. att gymnastisera tillsammans med hunden kan öka det fysiska välbefinnandet och pigga upp sinnet. Hunden engagerar alltså till rörelse och socialt samspel, samt väcker positiva emotioner. Utöver hundbesök medverkar Hali-Koira exempelvis som läshund i skolor och bibliotek vilket klassas som djurassisterad pedagogik, samt uppmuntrar och motiverar bl.a. människor vid olika vårdanstalter till promenader och motion.

Hali-Koira arbetar även med privatpersoner som kan dra nytta av att komma ut och gå lite i friska luften. Det kan vara att personen följer med och promenerar eller blir skjutsad i rullstol av Maarit med hunden som sällskap.

Hali-Koira Berner sennenhundarna har genomgått grundläggande lydnesskolning och är vana med nya dofter, platser, ljud och material. Vanligt förekommande föremål på äldreboenden som exempelvis rullstolar och rollatorer är alltså redan bekanta från förr och väcker inga starka reaktioner. De tycker om att kramas och njuter av att bli klappade även av obekanta människor. Tack vare deras stora storlek har hundarna en naturlig auktoritet, och deras nallebjörnaktiga utseende och den tjocka pälsen gör att man gärna vill gosa med dem. De rör sig i lugna och förutsägbara rörelser och är bra människokännare då de har ett sinne för om någon exempelvis är rädd för dem.

Hundarna känner av människors energier och rädslor och läser ibland sociala situationer bättre än mig. Det är min uppgift att vara uppmärksam om detta. [3] Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Till Hali-Koiras kunder hör både stora koncerner som exempelvis Mehiläinen och Attendo koncernern, men också mindre privata vårdhem. Även privatpersoner kan skänka bort ett s.k. *Hali-Koira besök*, vilket har sitt eget fasta pris inklusive bränslekostnader. En av de observationer jag skrivit forskningsdagbok ifrån är just från ett sådant donerat Hali-Koira besök.

6.1.2 Hali-Bernit

Hali-Bernit verksamheten grundades år 1999 och sträcker sig numera över nästan hela Finland. Verksamheten klassas som hundassisterad aktivitet och går ut på *besökshundverksamhet* dvs. att volontärer med hund besöker olika institutioner såsom sjukhus, vårdhem, daghem och olika evenemang.

Så vitt jag vet var första besöket bara ett test, ett gäng hundägare ville pröva att besöka området äldreboenden. Det gick bra och därifrån föddes sedan idén. [4] Hanna Ritvanen, Hali-Bernit koordinator i Åbo regionen

Hali-Bernit är en del av föreningen Suomen Sveitsinpaimenkoirat ry:s hobbyverksamhet. Arbetet baseras på frivilliginsatser och organisationen tar emot donationer som går till *Sennenkoirien terveysrahasto* eller till Djurskyddsföreningen. Förutom att organisationen ger volontärernas hundar en röd Hali-Bernit väst som de bär på arbetstid, så står volontärerna för alla kostnader gällande besöken själva, som t.ex. bränsle om de använder egna bilar. Koordinatoraren organiserar besöken och volontärerna använder en gemensam databas för att bestämma vem som åker vart och när. Volontärerna åker alltid på besöken parvis, så om två volontärer har möjlighet att åka så blir besöket av.

Hundrasen spelar ingen roll trots att namnet på organisationen syftar på Berner sennenhundar, det viktiga är att varje hund har klarat av ett ”Hali-Bernit test” där man ser på hundens egenskaper såsom t.ex. sociala färdigheter, lydnad och självsäkerhet på nya platser, i olika miljöer och situationer samt vistelse med nya människor. Dessutom försöker man reda ut vilka institutioner och vilka typer av människor som är mest lämpliga för varje hund, vilket tas hänsyn till då volontärerna och koordinatören kommer överens om besöken. I enlighet med Green Care principen, är det en prioritet att alltid säkra hundarnas välbefinnande.

Man har alltid sagt till oss att längden på besöket beror på hunden att om man märker att hunden helt klart tröttnar så då kan vi liksom sluta, att det lönar sig inte att fortsätta om man ser tecken på trötthet, oftast orkar hundarna den där ena timmen. Sedan om det är exempelvis varmt så kan fysisk utmattning komma emot. [5] Maarit, Hali-Bernit volontär

Det finns inga specifika målsättningar med hundbesöken förutom att pigga upp människors vardag, vilket i sin tur kan ha andra positiva effekter. Detta är beskrivande för hundassisterad aktivitet. Hur eller om de i institutionen vill engagera sig i mötet är helt och hållet upp till dem själva. Hur mycket nytta hundbesöket gör för individerna kan variera beroende på dagsform, och det är viktigt att volontärerna som ställer upp är öppna och sociala eftersom de utgör en stor del av sociala samspelet och hela upplevelsen för åldringarna. Individerna vid institutionerna har alltså möjlighet att

skapa band både till volontärerna och hunden, men också sinsemellan, då hunden kan bidra till samtalsämnen och diskussion som kanske annars inte skulle förekomma.

6.1.3 Fältet i Åboregionen

Hali-Koira grundaren Maarit Haapasaari, som ursprungligen är från St. Karins, började frivillig arbeta med hund i början av 2000-talet. I samband med detta grundade hon föreningen Suomen Karva-Kaverit ry. som utvecklar djurassisterade frivilligarbetet i Finland. Då Hali-Koira startades var branschen enbart volontärbaserad. Efter att ha varit med och utvecklat branschen tillsammans med sina hundar och efter ungefär 10 år av volontärbete såg Maarit att det fanns möjligheter att arbeta med hundassisterade interventioner också professionellt. Hon har hört sig kallas en slags föregångare i branschen och vad hon vet finns det fortfarande inte någon liknande verksamhet någon annanstans i Finland.

Inspiration till arbetet får hon av både sina kunder och sina samarbetspartners, t.ex. elever som studerar fysioterapi med syfte att driva etableringen av hundassisterade interventioner i Finland. Eftersom hon varit bland de första som arbetat med terapihundverksamheten i Finland har hon i viss mån fått information om ämnet från böcker om branschen. Syftet har varit att fördjupa sig i ämnet genom att gå t.ex. skolkurser, men det har visat sig att Maarit trots allt suttit på mest kunskap om ämnet själv och inte funnit kurserna till så mycket nytta. De tidskrifter och artiklar om HAA i Egentliga Finland är oftast Maarits egna skapelser eller handlar om henne och hennes verksamhet. Maarit har inga konkurrenter i Egentliga Finland och hon samarbetar även med Helsingfors stad, där det inte heller finns liknande verksamhet där hundterapiverksamheten är volontärbaserad. Hon föreläser också runtom i landet samt anordnar något som kallas för *Kävelytreffit* eller på svenska ”promenaddejter” i Åbotrakten. Idén om aktiviteten fick sin början för ungefär åtta år sedan då Maarit var på besök i föreningen Turun Lähimmäispalvelu ry. där hon råkade höra en konversation om hur svårt det kan vara att motivera åldringar att gå ut och röra på sig. Hon föreslog om hon och hennes hundar kunde testa att uppmuntra människor till att komma ut och röra på sig, vilket de ansvariga i föreningen gick med på.

Promenaddejterna tar plats i Åbo, de sker två gånger i veckan både på onsdagar och torsdagar och går kort och gott ut på att Maarit, med någon av hundarna, promenerar med ett gäng bestående främst av seniorer mellan 60–80 år, till någon kulturell destination. Promenaden är maximalt två kilometer lång, och på plats i destinationen finns oftast en guide som berättar om platsen och leder en rundtur. Maarit tror på hundens dragkraft och hundens konst i att locka människor att följa med och aktivera dem att röra på sig. Promenaddejterna är en lågtröskelverksamhet, vilket innebär att ingen anmälan krävs. Deltagandet kostar ingenting, med undantag för exempelvis något enstaka museibesök. Förutom att uppmana till fysisk rörelse, är syftet med verksamheten också att avlägsna ensamhet och tillföra glädje i åldringars vardag. Hundens närvaro öppnar även upp för diskussion och kan underlätta eller till och med vara en orsak till att sociala band skapas. Att promenaddejterna även leder till en ny plats, där deltagarna sedan får en rundvandring eller guidad tour i, ger variation till den annars ofta rutinmässiga vardagen. Att dessutom få ”ledas” av en hund upplevs ofta som en fyndig grej och de djurkära seniorerna gläds av att få klappa hunden, som i sin tur älskar uppmärksamhet och omfamning.

6.2. Samarbetet med äldreboendena

Äldreboendena som använder sig av HAA är mån om olika aktiviteters betydelse i åldringars liv, vilket även är en orsak till varför de ingått ett sådant samarbete som främjar aktivitet av olika sorter. De är medvetna om att djur kan sprida glädje och pigga upp vardagen i ett annars rätt rutinartat äldreboende. Vid alla äldreboenden i studien är minnessjukdomar vanliga. Ulla Korpela som är vårdchef vid Otso Koti betonar vikten av all sorts aktivitet för åldringar, minnessjuka eller inte. Hon påpekar att de kan dra enorm nytta av att stimuleras och att få glädjas, även om de skulle glömma bort besöket direkt efter. I Otso Koti sker även annan sorts aktivitet än HAA, bland annat har en häst hälsat på i äldreboendet, och både musikanter samt ”dansfaddrar” gör besök med jämna mellanrum. Äldreboendena i har från början haft förväntningar på att hunden ska ge variation till vardagen som annars kan kännas enformig och har sedan valt att fortsätta med hundbesöken efter att samarbetet inletts. Vårdhemmen betalar till Hali-Koira enligt organisationens prisskala. I Josefiina hemmet hade man frågat åldringars anhöriga ifall de ville stå för HAA tjänstens

kostnader, men förslaget avböjdes. Vårdchefen budgeterade då om för att möjliggöra fortsatt samarbete.

Hur Hali-Koiras samarbete med t.ex. ett äldreboende får sin början är att vårdchefen/serviceansvarige kontaktar Maarit och de för en diskussion om vad som förväntas och kan erbjudas. Maarit har uppmärksammats rätt mycket i media, vilket gjort att de flesta äldreboenden i området har hört talas om Hali-Koira och det är oftast de som hör av sig till Maarit, inte tvärtom. Positiva resultat och upplevelser bland åldringarna har gjort att kännedomen om verksamheten har spridit sig, och det är väldigt få äldreboenden i Åbo som inte samarbetat med Maarit, i kortvariga eller långvariga samarbeten. Enligt Maarit själv är det så gott som alla äldreboenden i Åbo som använder eller har använt sig av Hali-Koira tjänsterna. Dock är det ofta en budgeteringsfråga om hur ofta besöken ska arrangeras och vårdchefen bestämmer ifall det är en tjänst som skall prioriteras. Allt som oftast har effekterna av HAA varit så pass positiva att samarbetena har fortsatt. Maarit menar även att kännedomen om Hali-Koira verksamheten har spritt sig då vårdchefer på olika äldreboendena pratar sinsemellan och rekommenderar verksamheten.

Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry underhåller servicehuset *Kotikunnas*, som har fyra vårdhem för minnessjuka åldringar samt 39 servicelägenheter runtom i Åbo. *Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry*. som grundades år 1949, ingick i ett samarbete med Hali-Koira år 2013. Idén med verksamheten är att på ett inkluderande sätt ordna individuell rehabilitering-, levnad-, vård- och stödtjänster för åldringar, och föreningen är en aktiv medborgaraktör (Kotikunnas 2019). Samarbetet med Hali-Koira fick sin start då de hade ett *Avoimet ovet-* initiativ finansierat av RAY med syftet att aktivera hemmaboende åldringar genom olika aktiviteter som också skapar känsla av gemenskap. Initiativet ser på åldringar som aktiva aktörer och en princip är att åldringarna själv ska bestämma över val i livet och känna att de har kontroll över den egna vardagen. Idén var att påbörja promenaddejter, men de lyckades inte nå ut till målgruppen såsom det var tänkt från början. Egenföretagaren Maarit hörde sedan om detta och kom på idén om att inkludera en hund på promenaderna. Detta räckte inte riktigt till, men när de varje gång valde en kulturdestination att promenera till så sattes bollen i rullning på riktigt. Nu är det kring 90 aktiva seniorer som är med och promenerar. Genom detta lyckade samarbete påbörjades även verksamheten

Luonnonläheiset, vars syfte är att främja åldringars aktivitet i form av djurassistans-, hantverk- och trädgårdsgrupper, som drivs av volontärer (Kotikunnas 2019).

Hali-Bernit har olika ansvariga koordinerare runtom i Finland, som olika professionella inom social- och hälsovårdsinstitutioner tar kontakt med. Verksamheten har en kontaktperson som bestäms regionvis. Åbo-regionens koordinerare är för tillfället Hanna Ritvanen som är ansvarig, organiserar och väljer ut passande Hali-Bernit för varje besök i Åbo regionen. För tillfället finns det 17 volontärer med hund (på finska *koirakko*) aktiva i området.

Samarbeten mellan Hali-Koira eller Hali-Bernit och äldreboendena är inte baserade på skriftliga avtal, utan det är snarare frågan om överenskommelser. Hali-Koira fastslår samarbeten med äldreboenden upp till ett halvt år framåt i tiden, via e-post eller telefonsamtal. För tillfället har alla besök till äldreboendena fastslagits fram till juni. Hali-Bernit och äldreboendet kommer överens om besöken allt som oftast genom e-post. Om det är något särskilt som händer, som t.ex. en vårfest där åldringarna uppmanas till utomhusaktivitet, så kan Hali-Bernit komma på ”oplanerade” extra besök. Hali-Bernit besöker samma äldreboende en gång i månaden med varierande volontär med hund, medan Hali-Koira besöker äldreboenden allt ifrån en gång i veckan till mer sällan. Innan samarbetet påbörjas planeras de kommande hundbesöken gällande tidtabeller, förväntningar etc. Exempelvis behöver Hali-Koira veta i förväg om äldreboendet i fråga önskar något särskilt, t.ex. övningar för att stärka minnet.

Ingen av äldreboendena i min studie, varken privat eller kommunalt ägda har behövt fråga lov eller specialtillstånd av någon annan part för att börja använda Hali-Koira eller Hali-Bernit tjänster. Vårdchefernas acceptans har räckt till för att samarbetet har ingåtts. Samarbetena får sin början genom att någon på äldreboendet på något vis har hört om aktiviteten, t.ex. genom sociala medier eller andra personliga kontakter.

Jag skulle påstå att när jag nu ändå florerar runt mycket i media så har jag blivit kontaktad på så vis, att t.ex. i Josefiina Koti tog Nina kontakt att hon hade sett någon bild på Facebook där Viljo hunden pussar på en äldre dam, att Nina ville också ha detta till äldreboendet. [6] Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Åldringarnas anhöriga behöver heller inte frågas om acceptans i förväg, utan åldringarna får själva välja om de vill delta på hundbesöken eller inte, ingen tvingas delta eller vara i närhet av hunden. Vårdpersonalen bör dock ta i beaktandet åldringars eventuella allergier och fobier. Vårdpersonalens deltagande i hundbesöket varierar, det är inget krav att delta, men enligt vårdcheferna uppmuntras de till att delta. Själva besöken anses oftast inte besvärliga för äldreboendena, eftersom de är planerade i god tid på förhand. Däremot kan det vara mer omständligt att hitta en lämplig lucka eller tid på dygnet för besöken med tanke på åldringarnas dygnsrytm och rutiner. Konkreta förberedelser inför ett HAA besök dvs. arrangerandet av möbler, att hämta åldringarna till platsen och småskalig assistans etc. är vårdpersonalens ansvar. Trots att det finns förutsättningar för ett välplanerat smidigt hundbesök är inte fallet alltid så.

Vårdpersonalen har fått specifika instruktioner, men trots detta är situationen alltid ”ny”. Det finns också olika uppfattningar om vad som menas med assistans och hur mycket av det är tillräckligt, alltså kunde vårdarna vara mer involverade i assisterandet. Någon klient kan kräva mer manuell assistans medan en annan kan behöva tydlig demonstration. [7] Helena Pietilä, serviceansvarig

Enligt alla respondenter skulle det vara positivt om vårdpersonalen aktivt skulle delta i hundbesöken. Varken Hali-Koira eller Hali-Bernit har under sina besök möjlighet att finnas till för en hel grupp av åldringar samtidigt. Varje åldring borde vid behov kunna få stöd och assistans så att denne kunde dra så mycket nytta som möjligt av aktiviteten, vare sig det är frågan om rörelseövningar eller sociala utmaningar. Då vårdpersonal är med, kan de se på och komma med råd, hjälpa till och finnas till som emotionellt och fysiskt stöd. Det är ju trots allt vårdpersonalen som oftast känner till åldringarna bäst.

En åldring somnade mitt i och fördes bort från allrummet av en i vårdpersonalen som var den enda som emellanåt kom och tittade på och hjälpte till. [8] Utdrag ut forskningsdagbok ”Hali-Koira i Villa Attendo 19.11.2019

Vårdpersonalen har bäst förutsättningar att tolka åldringarnas dagsform, både psykiska och fysiska, vilket är till nytta då de kan anpassa åldringens deltagande och

grad av aktivitet beroende på bl.a. mående och ork. Detta är också en orsak till varför långvariga och täta samarbeten med äldreboendena är att föredra. De möjliggör att personliga band kan skapas mellan organisationernas arbetare/volontärer och åldringarna samt vårdpersonalen på äldreboendena. Då man känner till åldringars utmaningar och förhoppningar kan hundbesöket tillämpas på bästa möjliga sätt för åldringarnas skull. Även om det är frågan om ett långvarigt samarbete, kan det ha skett stora förändringar sedan det senaste besöket, någon åldring kan ha en dålig dag, vara på dåligt humör eller dylikt och då är det bra att vårdpersonalen är på plats och kan informera om saken. Det är också trevligare för alla inblandade då man har tid att komma närmare och lära känna varandra. Frekventa besök möjliggör att hundarna lär känna åldringarna och tvärtom. En annan positiv aspekt är att det finns en större chans för åldringarna att minnas hundbesöken och vad de egentligen handlar om, vilket gör att de kan förbereda sig och glädjas åt tanken över att hundbesöken är på kommande med jämna mellanrum.

Man märker helt klart att man kan lyckas lämna ett minnesspår i åldringarna... atmosfären kan vara helt annorlunda när de minns en. Att när man kommer på besök lite här och där och är obekanta så är det ju nog en enorm skillnad. [9] Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Nu när jag har varit här ett par gånger så finns det ett par åldringar som redan känner den här hunden och kommer ihåg dennes namn. I alla fall i den stunden kommer de ihåg, det kan hända att de om några dagar inte kommer ihåg när de nu är minnessjuka. [10] Maarit, Hali-Bernit volontär

7 Effekter på välbefinnandet

I denna del av analysen förklaras med hjälp av det insamlade materialet hur HAA anses påverka åldringars välbefinnande på olika sätt på äldreboendet. Detta gör vi genom att mest se på de olika intervjuerna med äldreboendenas chefer och personal, men också intervjuer med verksamma personer vid Hali-Koira och Hali-Bernit. Fokus ligger på äldreboendenas perspektiv, då de valt att använda sig av HAA tjänsterna och

uppenbarligen ser en nytta i verksamheten, men även Hali-Koiras och Hali-Bernits synpunkter, upplevelser och erfarenheter är av vikt på grund av den breda kunskap de verksamma har i ämnet.

7.1 Psykiska effekter på välbefinnandet

Äldreboendena som använder sig av HAA strävar efter att genom hundbesöken förbättra åldringarnas humör, aktivera och stimulera sinnet. En stor aspekt i det hela är att HAA är ett sätt att pigga upp samt medföra variation och omväxling till vardagen. Hundbesöken kan helt enkelt bidra med att skapa en mer trivsamt och behaglig känsla i äldreboendet. Hunden kan ha en positiv påverkan på sinnessillståndet, den kan liva upp och glädja åldringarna. Känslan under och efter besöket kan dock variera stort beroende på åldringarnas mående, dagsform och engagemang.

Enligt arbetarna på äldreboendena är de mentala positiva effekterna av hundbesöken ofta rätt tydliga. Trots att åldringarna oftast inte direkt kommenterar eller ger respons, säger sinnesuttrycken i sig att mötet är givande, då åldringarna ofta ler och ser nöjda ut. Eftersom många åldringar de facto har ett begränsat sätt att uttrycka sig på, då bland annat talförmågan försämrats p.g.a. minnessjukdom, är leenden och direkta reaktioner såsom ansiktsuttryck en sak man ser på för att bedöma hur åldringen upplever mötet med hunden. Som en konsekvens av minnessjukdom kan ord falla bort och verbala kommunikationen vara minimal. Det finns fall där åldringar knappt talar någonting längre, men som både kommer ihåg och utropar namnet på besökshunden då denne får syn på den. Detta anses vara ett tecken på att mötet med hunden betytt någonting meningsfullt. Bara för att åldringen är minnesjuk och inte kan kommentera eller med ord förklara innebörden, meningsfullheten eller betydelsen av något, betyder det inte att denne inte skulle njuta eller dra nytta av aktiviteten.

Hunden har en kapacitet att se en och ge en ovillkorlig kärlek, vilket gör att mötet i sig är betydelsefullt. Sättet som hunden kommunicerar på är annorlunda än människans sätt att kommunicera. Kontakten med hunden är kravlös. Den ger närhet utan krav på att t.ex. behöva kommunicera muntligt, vilket för många åldringar kan

vara en lättnad. Hunden kan fungera som ett känslomässigt stöd genom sitt emotionella sätt att kommunicera då alla kan interagera med hunden på sitt sätt.

Hunden accepterar människan precis så som den är, det spelar ingen roll om man är gammal eller ung, lång eller kort eller vad som helst. Du är perfekt just som du är i stunden. [11] Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Att få förverkliga sig själv och ha en lyckad eller trevlig stund med hunden kan resultera i ett välbehag eller gott humör för stunden, men kan också påverka självkänslan och självförtroendet i andra vardagliga uppgifter också för en längre tid. Det framkom att åldringars vetskap om att de ska få hundbesök samma dag kan pigga upp, ge energi och motivera åldringarna på olika sätt. Exempelvis kan morgonsysslorna ske smidigare då åldringen blivit påmind om att hunden kommer på besök senare under dagen. En lycklig stund med hunden gör att både glädjen och självsäkerheten kan hålla i sig, vilket kan ha en positiv inverkan på t.ex. matlusten.

Om åldringen haft roligt, fått förverkliga sig själv och fått sådan där social växelverkan som är ett viktigt verktyg för att få ny och positiv energi, kan någonting annat i vardagen flyta på bättre t.ex. ätandet, om allt gått bra med hunden. Det påverkar självförtroendet och att lyckas med något kan framkalla stora lyckokänslor. [12] Ulla Korpela, vårdchef

Enligt vårdcheferna kan HAA vara en trevlig aktivitet för många åldringar också på grund av att flera av dem haft husdjur tidigare i sina liv, vilket gör att kontakt med hunden kan framkalla minnen och därmed glädjekänslor. Dessutom engagerar hunden åldringarna till diskussion och till att dela dessa betydelsefulla minnen av tidigare husdjur med varandra. Detta kan också vara betydelsefullt på ett emotionellt och socialt plan. Hunden kunde sägas fungera som en slags isbrytare och bidra till samtalsämnen, eftersom många kan relatera till hundar och därmed underlätta det sociala samspelet.

Åldringarna har ett långt liv bakom sig vilket innebär att minnen är viktiga och att man pratar om dem. Det kan stöda minnet att återuppliva de gamla minnena, vilket är som en slags rehabilitering för den minnessjuka. Hunden är viktig för alla typ av åldrar men också särskilt för den här minnessjuka målgruppen. [13] Ulla Korpela, vårdchef

Samtalsämnen i allrummet kretsade för det mesta kring hundarna och även samtal mellan några åldringar sinsemellan förekom lite här och var. Det ställdes frågor och pratades bl.a. om hundarnas åldrar och raser. [14] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Bernit i Ruskakoti 12.11.2019

Hunden kan ha en lugnande effekt, lindra dåligt mående och vara som en vän. Som tidigare diskuterats, frigörs oxytocin av nära kontakt med en hund, vilket orsakar känslor av välbefinnande och sänker blodtrycket. Detta gäller såklart förutsatt att åldringen inte är rädd eller känner obehag för hundar. Detta är dock en orsak till varför just hundar ofta är lämpliga i djurassisterad aktivitet och terapi; de är relativt små och för de mesta ett bekant och mindre skrämmande djur jämfört till t.ex. hästar, som dessutom är svårare att hantera och ta med in till institutionen. En utmaning med HAA i äldreboendena är just att det kan förekomma rädsla eller obehag för hundar. Särskilt tydligt har det dock visat sig vara bland vårdpersonal, som p.g.a. fobi eller religionsskäl öppet demonstrerar att de känner avsmak för hunden eller hela situationen, vilket kan påverka stämningen i rummet och även åldringars sätt att förhålla sig till hunden. Därför är det också viktigt att det sker en öppen kommunikation mellan Hali-Koira och Hali-Bernit och äldreboendet i fråga, som förhoppningsvis tar hundbesöket i beaktandet när de planerar vårdpersonalens arbetsturer och arbetsuppgifter.

Maarit från *Hali-Koira* menar att hon flertal gånger mött åldringar som i början uttryckt sig vara rädda för hunden och har därför inte velat delta i hundbesöket. Genom att Maarit sedan upprepade gånger och med jämna mellanrum besökt äldreboendet har åldringar vant sig vid tanken och det har visat sig fungera som en slags desensibilisering. Ett exempel är en åldring som i början stått bakom allrummets

glasdörrar och tittat på för att hon känt sig rädd. För varje gång hade hon närmat sig lite grann och till slut satt hon i ringen med de andra åldringarna. Det kan ta tid för att våga delta aktivt, och att överkomma rädslor har en positiv inverkan på självförtroendet och kan uppmuntra till att våga och vilja göra mer generellt.

...en annan åldring sa att hon kände sig osäker med att kramas då ”allt med detta var så nytt”. Maarit uppmuntrade till att kramas ändå och när hunden Hilma sedan klättrade upp på stolen och kramades så verkade det finnas en lättnad och nöjdhet med att hon vågat. [15]

Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Koira i Sylvikoti 19.11.2019

Ett till exempel på detta är att en åldring uttryckt att hon alltid varit rädd för hundar, men som sedan med hjälp av och tillsammans med hennes egenvårdare hand i hand försiktigt började vidröra hunden. Efter en tid klappade åldringen på hunden helt själv och till slut satt åldringen med hunden i famnen med armarna runt kramandes och med glädje utropade; ”Men åh, jag som alltid varit rädd för hundar!”

Förutom fobier, som togs upp som en potentiell utmaning för Hali-Koiras och Hali-Bernits verksamhet, men som trots allt konstaterades vara rätt sällsynta, särskilt bland åldringarna, diskuterades även allergier. Förekomsten av hund allergier visade sig också vara något av en ovanlighet bland åldringarna, men ifall sådana förekommer är det vårdpersonalens ansvar att ta hänsyn till dessa. Anhöriga informeras om hundbesöken så även de kan planera om besöken till äldreboendena ifall de är hundallergiska själva. Det händer också att åldringar har hundallergi men vill delta i aktiviteten trots detta. Då gäller det för vårdpersonalen att väga de positiva sidorna, som aktiviteten kan medföra, mot det negativa, som allergin kan medföra. Maarit från Hali-Koira exemplifierar med en åldring som gärna velat delta, men som inte fått på grund av sin allergi. Hon hade stått och gråtit bakom glasdörrarna under aktivitetens gång. På grund av detta hade hennes egenläkare tagit ett beslut om att hon skulle få äta allergitabletter för att kunna delta nästa gång. Egenläkaren hade varit av den åsikten att nytan helt klart vägde mer än de potentiella negativa effekterna, som några extra medicintabletter potentiellt kunde ha medfört.

Att äldreboendena använder sig av HAA, gör att åldringarna samlas i samma utrymme och observerar eller engagerar sig i en gemensam aktivitet. Vad som framgår ur studien, är att det nog inte går att se några märkvärdiga förändringar eller särskilda effekter gällande det sociala samspelet mellan åldringarna under aktivitetens gång. Åldringarna pratar inte så mycket sinsemellan, snarare att de pratar med hunden eller hundägaren. Hunden ger förutsättningar till konversation också mellan främlingar, men i äldreboendena handlar den sociala interaktionen främst om att åldringarna samlas rent fysiskt i samma rum och följer med hundarna/aktiviteten. Däremot har vårdpersonalen märkt av en ny sorts positiv energi som sprids genom denna sociala växelverkan. Det är ingen självklarhet att åldringarna trivs ihop eller tycker om att umgås i vanliga fall. Exempelvis är det enligt en av Villa Attendo vårdhemmets vårdpersonal fint att se att åldringarna faktiskt kommer överens under hundbesöken.

Att åldringarna samlas och upplever samvaro i positiv anda anses ha en positiv effekt på humöret och atmosfären i äldreboendet. Trots att åldringarna inte samtalar så mycket med varandra, är det ändå frågan om en annorlunda typ av socialt evenemang, vilket kan upplevas som uppfriskande. HAA menas kunna påverka känslan av delaktighet och samhörighet samt minska känslan av ensamhet. Generellt är det inte ofta som anhöriga hälsar på åldringarna på äldreboendena, vilket oundvikligen kan tänkas bidra till känslor av att inte vara delaktig i samhället och i familjen. Pia och Maarit, som är Hali-Bernit volontärer, konstaterar att de under deras tid som frivilligarbetare på sina kvällsbesök endast en eller två gånger stött på anhöriga som varit och hälsat på åldringarna samtidigt som dem. Arbetet känns meningsfullt bland annat just för att man hoppeligen kan minska på åldringars ensamhetskänslor genom att göra dem sällskap nu och då.

... det är knappt att vi stött på anhöriga på dessa besök, jag vet inte att kommer de sedan hit om dagarna men... alla har inte nödvändigtvis mera någon anhörig, om man inte har barn och så har ens vänner och andra redan det här dött, då har man ju ingen kvar.

[16] Maarit, Hali-Bernit volontär

7.2 Fysiska effekter på välbefinnandet

Hali-Koiras anordnade HAA är som tidigare konstaterat inriktat på rehabilitering och patientorienterad behandling och engagerar också till aktivitet som gymnastiklekar och sjungande. Särskilt åldringar kan dra nytta av aktiviteten då det är ett sätt att aktivera till motion, som annars är rätt ovanligt bland åldringar. Det är viktigt att ta i beaktandet att åldringarna befinner sig i olika skeden i utvecklingen av minnessjukdomar. De kan ha väldigt olika förutsättningar och fysiska färdigheter, som kan se olika ut från dag till dag och delaktigheten eller orken till aktivitet kan påverkas av b.la. humöret.

Till näst delade Maarit ut medelstora blåa mjuka gummibollar åt åldringarna. I säcken fanns det också en gul gummiboll och varje åldring fick hålla i denna i tur och ordning. Serviceansvarige Helena var snabb på att påpeka att åldringen i rullstol behöver en annan sorts boll, nämligen en med hål i för att denne skulle kunna få ett ordentligt grepp, vilket Maarit åtgärdade snabbt. [17] Utdrag ur forskningsdabok, Hali-Koira i Josefiina Koti 12.11.2019

I Josefiina Koti brukar första delen av hundbesöket anpassas till åldringarna som är i snäppet bättre form, medan den andra halvan är mer passande för alla åldringar som vill delta. En del av åldringarna har afasi, vilket orsakar svårigheter med språk och tal (Varsinais-Suomen Muistiyhdistys ry 2019). Det är vanligt för en åldring med afasi att tappa bort och glömma bort ord, vilket gör att sångerna som sjungs ska vara enkla eller bekanta från förut så att åldringarna uppmuntras och vill öva på sin tal- och sångförmåga.

Enligt en studie kan hundar motivera åldringar till promenad och rörelse bland annat genom tänkesättet om att "hundarna behöver oss människor att gå ut med dem" (Johnson & Meadows 2010, 398). Att göra hundbesök till äldreboendena med jämna mellanrum gör att åldringarna kan öva upp sina fysiska färdigheter och upprätthålla sina rörelseserier. Hali-Koira har enligt många lyckats hitta rätt sorts metoder för att uppmuntra åldringar till aktivitet som dessutom kan vara utmanande på flera olika sätt. Sittgymnastiken med bollen och hunden är i sig komplicerade kognitiva funktioner.

Åldringarna lyssnar, tar emot instruktioner och utför fysiskt aktiviteten, de tittar och väntar på hunden, gör nästa rörelse, som kan inkludera både rörelse av fötter och händer och sång samtidigt osv. Allt detta kan vara för en minnessjuk särskilt krävande. Om vädret tillåter anordnas Hali-Koira besöken utomhus i den friska luften, utöver detta utförs enskilda hundpromenader i området med vissa åldringar. Detta övar bland annat upp åldringars balans och koordination och genom att leda hunden övas även ansvarstagande. Även mer motsträviga åldringar kan uppmuntras att komma med ut och promenera, vilket hon ofta lyckas göra genom att vädja till hunden och dennes behov.

Maarit har gjort sådana där individuella promenader utomhus också med min mamma, fast det var kallt och regnade och hon inte ville gå ut så räckte det när Maarit sa att 'voivoi hunden borde nog föras ut och kissa', så då utropade mamma att 'nä men då så, då kommer jag med! [18] Ulla Korpela, vårdchef

Motion har en positiv inverkan på välbefinnandet, bland annat p.g.a. dess inverkan på minnet och humöret. Vad som framgått genom hundbesöken är att även mer rastlösa åldringar uppenbart kunnat lugna ner sig och finna ro under hundbesöket. Att åldringarna har rört på sig har i sin tur kunnat resultera i ökad aptit, förbättrad sömnkvalitet och en bättre fungerande mage. Dessa är grundstenar till fysiskt välmående och påverkar även det psykiska tillståndet. Dessutom är det bevisat att motion kan förbättra minnet och tankeförmågan (Harvard Medical School 2020), vilket tyder på att hundbesöken kunde resultera i att hjärnan stimuleras och stärks.

Då det händer och sker någon slags rörelse i hjärnan kan det sedan återspeglas i små saker eller förändringar i vardagen, för oss är små stunder viktiga här i äldreboendet. [19] Ulla Korpela, vårdchef

8 Hunden och hundbesökens roll

I teoridelen diskuterade vi de saker som är beskrivande för en institution och kan vara negativa för individens välbefinnande på grund av den institutionalisering som sker i

den. I denna del av analysen närmare granskar vi dessa beskrivande saker dvs. rutiner, sociala roller, identitet, makt och ensamhet i relation till hunden, och analysera hur hundassisterad aktivitet möjligen kunde påverka eller motverka de negativa effekterna på välbefinnandet som ofta anses beskrivande för individer vid en institution. Vi använder oss av intervjuer och observationer för att analysera denna möjliga koppling.

8.1. Brytandet av rutiner

På institutioner internaliseras rutiner och handlingar och dessa blir självklarheter för individerna i fråga. På äldreboenden kan detta handla om att vanemässiga handlingar för både åldringar och vårdpersonal som t.ex. har att göra med måltider, morgon- och kvällssysslor, mediciner och övriga aktiviteter. Dessa har sina egna särskilda tillfällen och tidpunkter, vilka baseras på en rad faktorer. Det är vanligt bl.a. för äldreboendet att ta hänsyn till åldringarnas dygnsrytmer och att arbetet ska fungera så smidigt som möjligt för vårdpersonalen. Ekonomiska aspekter styr också det som kan erbjudas i äldreboendet.

Många äldreboenden har som regel att egna husdjur inte är tillåtna. Att ta in en hund på besök kan således upplevas som något nytt och som en frisk fläkt. Utöver detta innebär hundbesöken att en ny aktör kommer in och intervenerar med de etablerade rutinerna som finns vid äldreboendet. Som tidigare diskuterats, är trygghetskänslan essentiell för välbefinnandet. Giddens (1996, 91–92) teori om den ontologiska tryggheten handlar om att alla vanemässiga vardagliga moment skapar trygghetskänsla vilket bidrar till känslan av välbefinnande. Man kunde således tänka sig att hunden, som inte är en del av den rutinmässiga vardagen vid äldreboendet, kunde skapa otrygghet genom att rucka på vardagen och därmed påverka åldringars välbefinnande negativt. Hundbesöket kräver trots allt en viss omstrukturering och planering från vårdchefers/vårdpersonals sida och åldringar behöver anpassa sig till en ny eller annorlunda typ av situation i vardagen. Dock framgick det att hundbesöken i varje äldreboende, förutom ett, sker kontinuerligt och med jämna mellanrum. Alltså kunde hundbesöket ses som en slags återkommande rutin i sig.

Vårdcheferna menar att åldringars rutiner inte rubbas desto mera, särskilt då besöken är planerade att ske då det inte är måltidsdags. Inte heller vårdpersonalens arbetsrutiner

ska påverkas då de enligt vårdcheferna främst ska uppmuntra och leda åldringar, som normalt sätt trivs ensamma i sina rum, till allrummet för olika aktiviteter. I det äldreboende där hundbesöket var en engångsföreteelse, menade några i vårdpersonalen att de gärna skulle se att hundbesöken är en ofta förekommande företeelse. Eftersom besöket togs emot så positivt, särskilt av åldringarna, var de besvikna på att äldreboendet inte satsat på att använda tjänsten något mer.

Det framgick ur undersökningen att en stor del av vårdpersonalen anser att det är trevligt med hundbesök, särskilt med tanke på åldringarna. Denna del av vårdpersonalen har ofta även kunskap om och förståelse för nyttan som med HAA kan medföra. Det förekommer dock också oförståelse bland vårdpersonalen om varför denna typ av aktivitet kan vara bra för åldringarna. Enligt vårdcheferna är det oprofessionellt av vårdpersonal att öppet visa att de ogillar aktiviteten då allt sådant också hör till yrkeskompetensen. Trots detta förekommer det ibland sura miner och öppet missnöje under hundbesöken, vilket enligt respondenterna är problematiskt och borde undvikas. Den delen av vårdpersonal som är allergisk eller rädd för hundar lämnar platsen under aktivitetens gång. Det finns även de i vårdpersonalen som anser att hundbesöken rubbar dygnsrytmen och orsakar extra ansträngning, vilket enligt vårdcheferna antyder på antingen dålig attityd, oprofessionellt beteende, eller oförståelse. Inställningen till aktiviteten kan vara negativ på grund av okunskap om själva syftet och de positiva effekterna som besöket kan medföra.

Det finns såklart de som inte tycker om hundar, som anser att vi kommer in och stör de vardagliga rutinerna med en sådan här hund som dräglar, lossar hår och som lämnar smutsiga tassavtryck på golvet och så vidare. [20] Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Vårdpersonalen har som ansvar att fundera på vilka åldringar aktiviteten kan tänkas vara lämpad för och fungera och sedan anpassa de vardagliga rutinerna så att besöket sker smidigt. Det gäller att hitta en fungerande balans för varje åldring, samma åldringar vill/kan/orkar nödvändigtvis inte delta på varje hundbesök. Åldringarna kan just vid det fastslagna hundbesökstillfället behöva lugn och ro, vilket vårdpersonalen ska ha känsla för. Viljan eller möjligheten att delta i aktiviteten påverkas av bl.a.

humör, sinnesstämning och vitalitet, vilket bör tas hänsyn till. Även om en åldring varit aktiv flera gånger, kan man inte förutsätta att fallet är så varje gång.

Eftersom hundbesöken ska planeras i god tid i förväg, finns det förutsättningar för samtliga att förbereda sig, vilket vore tacksamt för alla inblandade. Så är dock inte alltid fallet. Exempelvis är det inte helt sällsynt att man i äldreboendena inte planerat i förväg vilka åldringar som ska delta i aktiviteten. Detta gör att när aktiviteten ska ta plats, kan det ske fördröjningar. Hundbesöken är planerade att vara ungefär 45 minuter till en timme, och om planeringen från äldreboendets sida varit bristande, kan det ske onödigt strul. Äldreboendena är mån om att Hali-Koira och Hali-Bernit hundbesöken inte ska ske under samma tidpunkt som åldringarna t.ex. har sina måltider. Trots det händer det nog ibland att när hundteamet anländer sitter åldringarna och har kaffestund. Detta påverkar självklart tidtabellen för aktiviteten men kan också resultera i andra besvär.

Det kan hända att någon åldring smyger och ger bulla åt hunden från matbordet vilket man inte skulle få göra, eller att någon upplever att den gärna skulle vilja klappa på hunden men inte kan då händerna blir smutsiga för att det sedan hindrar denne från att äta. Också tvärtom att någon har sockriga och klibbiga händer och kletar mat på hunden och liknande grejer. [21] Maarit Haapasaari

Det förekommer också ur ett par respondenters svar att vårdpersonal med muslimsk bakgrund tydligt har kunnat demonstrera avsmak mot hunden, vilket har att göra med att den enligt deras tro anses som smutsig. Detta är också en orsak varför det skulle vara viktigt att planera och ordna arbetspassen på så sätt att hundrädda eller de som av olika skäl ogillar hunden inte skulle vara på plats just då. Åldringars upplevelser kan också påverkas negativt på grund av detta. Det viktigaste enligt vårdcheferna är att åldringarna erbjuds nya, annorlunda, roliga och frivilliga aktiviteter innanför äldreboendets väggar som bryter det vardagliga.

Allt sådant här är av betydelse att om man tänker på åldringens dagar här och vi inte skulle bry oss att bjuda på någon aktivitet så nog skulle det ju vara tråkigt ... alla erfarenheter, upplevelser och

variation är sådant som en människa behöver även om denne är minnessjuk. [22] Ulla Korpela, vårdchef

8.2 Sociala rollen och identiteten

Att följa strukturer, regler och sätt att vara på kan påverka den sociala rollen i den kontext man befinner sig i. Enligt Giddens (2003, 43) sker socialisationen hela livet igenom och den sociala rollen påverkas av olika sorters samspelsprocesser. Reglerna och strukturerna upprätthålls av aktörer så som vårdchefer och vårdpersonal, men även av åldringarna, som intar en roll som resider, som har både skyldigheter och rättigheter i äldreboendet. Både individer och grupper uppfattar sin egen sociala roll i relation till andra, vilket beskrivs som social identitet. Tajfel (1981, 255) menar att individer konstruerar sin egna identitet genom att det finns sociala kategorier som man identifierar sig med som medlem i och känner grupptillhörighet till. I äldreboende kunde man således tänka sig att den sociala identiteten är kopplad till att vara just åldring, någon som ska följa de bestämda rutinerna och andras anvisningar för sitt eget bästa.

Christiansen och Townsends (2010, 13) konstaterande att människans vardagliga aktiviteter påverkar förståelsen för det egna livet och de meningsfulla aktiviteterna utgör en stor del av identiteten. Då man har möjlighet att ägna sig åt den ansedda meningsfulla aktiviteten påverkas välbefinnandet. Detta kunde kopplas till åldringens identitetsbild som åldring, som formats i äldreboendet genom alla dess vardagliga aktiviteter. Genom att åldringen erbjuds HAA som en aktivitet med jämna mellanrum, kan detta påverka identitetsbilden och ifall aktiviteten anses meningsfull, kan det även ha positiva effekter på det upplevda välbefinnandet.

Maslows *behovstrappa* föreslår att människans behov är ordnade i fem trappsteg. De första är fysiska behov som tillgång till mat och värme, sedan kommer behov av trygghet och säkerhet, sedan känslan av tillhörighet i ett socialt sammanhang. Efter detta kommer behovet att få sin självkänsla bekräftad och till sist behovet att uppnå självförverkligande. Behoven är inte av vikt förrän de första/föregående behoven är tillfredsställda (Aasted Halse 1999, 215–217). Enligt Beck-Friis (2017, 11–17) kan en hund tillfredsställa många av dessa, då den för flera människor är kopplad till trygghet,

tillgivenhet, gemenskap och uppskattning. Dessutom kan hunden fylla behovet av självförverkligande och självrespekt, vilka upptas i fyra av stegen. Även om hunden inte har något att göra med den basala ”grundläggande” vården, kan den bidra med uppfyllandet av behov som är viktiga på andra sätt. I studiens äldreboenden är man mån om åldringarna individuella viljor och behov och även om grundläggande vården är viktig, så har man valt att satsa på saker som exempelvis HAA för att se över åldringarnas intressen och därmed chanser till välbefinnande.

Att tänka att man ska erbjuda s.k. ’basvård’ är ett ganska tradigt uttryck, men det är ett sådant klassiskt uttryck som använts mycket och ibland ännu också. Om man tänker så, så ”förvarar” man liksom människor och ger mat och sköter om lite om här och där. Om man inte tänker på varje människa som en helhet och förstår att man trots minnessjukdom har olika emotionella, sociala, mentala och spirituella behov förutom att äta och sova etc. så då gör man människans liv ganska tråkigt och vet du inhumant, tomt, värdelöst.

[23] Ulla Korpela, vårdchef

Då en åldring flyttat till ett äldreboende är det ofta viktigt för åldringen att få bevara sin självständighet och känna koppling till livet innan flytten. Detta delvis på grund av att de saker som varit betydelsefulla fortsatt kommer att vara det även i ålderdomen (Dwyer m.fl. 2008, 105). Hur man upplever sig själv är förankrat i omgivningen och tidigare upplevelser och känslor. Enbart genom att hunden närvarar i äldreboendet påminns åldringarna om olika moment från livet före institutionen. Detta gäller särskilt de som själva haft hund i tidigare skede av livet, men de flesta har någon slags relation till något husdjur. Man vet att ägandet av husdjur kräver att man tar hand om djuret och det gör gott att få känna sig viktig och behövd. Detta är dock känslor som för åldringar kan vara frånvarande på grund av att de är ett livsskede där de är de som blir omskötta. Att ha möjlighet till att bevara självständigheten inverkar positivt på självbilden och värdighetskänslan (Andersson m.fl. 2007, 1713–1717). Under hundbesöket är fokus på hunden och lekarna, inte på de vardagliga mer tråkiga sakerna eller övriga bekymmer som annars kan ta upp tankeverksamhet i vardagen. Åldringen kanske slungas tillbaka till en tid innan äldreboendet, då denne var självständig, hade ansvar över sig själv och andra.

Enligt studier tenderar åldringar generellt att komma ihåg särskilt positiva minnen från barndomen eller annat skede i livet (Addis m.fl. 2010, 425). Att tänka, dela och tala om sina livserfarenheter med andra väcker minnen. För att kunna nå eller väcka minnena krävs det någon slags stimulering och denna minnesmetod används ofta hos människor med minnessvårigheter. Att väcka minnen förbättrar inte minnet utan strävar efter att öka välbefinnandet och självförtroendet. Detta på grund av att de minnen som kommer upp stimulerar positiva känslor på grund av att individen genom tankarna går tillbaka till den friska och yngre tiden, vilket skapar bl.a. trygghetskänsla. När minnesmetoden används kontinuerligt kan det öka välbefinnandet (Bruce, Hodgson & Schweizer 2000, 20–22, 38). Händelser som involverat starka känslor hålls bättre i minnet än händelser där det inte funnits starka känslor (Muistiluotsi 2017). Att hundbesöken väcker minnen och att åldringarna börjar prata om minnen från förr framkom högst tydligt i mina observationer. Hunden kunde sägas åtminstone i stunden få åldringen att bryta loss från den nuvarande sociala rollen och självbilden denne har. Som tidigare diskuterats så dömer hunden inte, utan erbjuder ovillkorlig kärlek. Hunden ser en för den man är, dvs. en egen person och inte t.ex. som en patient, gammal med krämpor eller som minnessjuk. Dessa faktorer är däremot svåra att bortse från som vårdchef eller vårdpersonal, vilket inte minst åldringarna kan vara medvetna om. De har sina egna uppfattningar om hur de granskas av andra åldringar, vårdchefer och vårdpersonal, vilket kan påverka den egna identitetsbilden och så kan även hunden göra.

8.3 Maktaspekten

Åldringar bör anpassa sina liv och egna rutiner från tidigare med äldreboendets, såväl som med vårdpersonalens rutiner och sätt att arbeta. Detta kan bidra till en känsla av bristande kontroll över ens egna val eller livssituation. Att uppleva självbestämmande är viktigt då det stärker självkänslan (Hägglom-Kronlöf m.fl. 2007, 192–200). Maktordningen utspelas mellan vårdpersonal och åldringarna och handlar just om att personalen har en viss kontroll då de inneboende granskas och deras mående uppföljs. På äldreboendena finns oundvikligen ”påtvungade” rutiner eller aktiviteter som t.ex. att ta ordinerade mediciner, eller att följa fasta måltider, bastu- och duschtider etc. Dessutom bestämmer äldreboendet själv vilka sorts aktiviteter som erbjuds och tiderna för dessa. Även hundbesöken är ett exempel på sådan aktivitet. Att aktiviteten erbjuds

som valfri gör att åldringarna själv kan känna efter och bestämma om de vill delta och på vilket sätt. På så sätt kunde all sorts valfri aktivitet kunna ses som positiv, då åldringen får mer chanser till att påverka sin egna vardag och välja de aktiviteter som denne vill engagera sig i. Detta motverkar också passiviteten då åldringarna med jämna mellanrum ställs inför olika val, t.ex. om denne känner för att delta eller inte delta.

Vårdcheferna i undersökningen har haft full makt då de valt att ingå samarbetet med organisationen som ordnar hundbesöken. De har inte krävts lov av någon, men har ofta frågat anhöriga om deras åsikter. Det förekommer att de provat på ett hundbesök för att se hur det går och eftersom det varit lyckat har de fortsatt använda sig av tjänsten. Dock kan fallet säkerligen vara annorlunda och mer komplicerat när det gäller större organisationers beslutsfattande gällande val av olika aktiviteter i äldreboendena.

Många ställen har säkert de att det är större organisationer och att beslutsfattandet sker liksom uppifrån och långtifrån, att då har man kanske inte så mycket sådan här aktivitet. [24] Ulla Korpela, vårdchef

I äldreboendena har åldringarna och anhöriga informerats om införandet av aktiviteten, men vårdcheferna har själva bestämt hur och när tjänsten ska användas. Deltagandet i aktiviteten är valfritt varje gång, men det kan vara problematiskt att bestämma *åt* de åldringar som inte själva kan uttrycka sitt intresse t.ex. verbalt. Hundarna har också en förmåga att kunna läsa av människors även små reaktioner, särskilt om det handlar om en människa som är bekant från förr. Det är hundägarens ansvar att lägga märke till dessa signaler som hunden ger ifrån sig, för att undvika att åldringen eller hunden ska tvingas till något eller hamna i en obekvämlig situation.

Jag lade särskild uppmärksamhet på hundens möte med en av de mer osäkra åldringarna, då Hilma verkade bete sig extra försiktigt med åldringen. Kanske var det på grund av Maarits försiktiga och lugna sätt att prata till åldringen som gjorde att Hilma förstod att ta

det lugnt. [25] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Koira i Sylvikoti
19.11.2019

Felaktiga antaganden om åldringars intressen kan också uppstå t.ex. då anhöriga antar att de vet vad åldringen vill på basis av tidigare intressen i livet. Exempelvis har det skett att vårdchefen frågat anhöriga om möjligt intresse bland åldringarna att delta i en ny aktivitet, ifall det skulle planeras in i äldreboendets schema. Då händer det att de anhöriga har fel bild av åldringen som person, som inte är i enlighet med åldringens egna intressen.

Jag minns ett sådant fall då en anhörig sa att åldringen inte behöver någon musikterapi då denne i stort sätt mest är intresserad av sport och att äta korv, men så visade det sig att åldringen hade ändrats och numera som äldre njuter extremt mycket av musik, att människor förändras såklart, även när man är minnessjuk. [26] Ulla Korpela, vårdchef

Att vårdchefen trots anhörigas åsikter har makt över införandet av aktiviteterna kan alltså vara positivt. Det viktigaste är att alla åldringar erbjuds aktiviteten gång på gång, ifall att de ändrat åsikt eller intresse. Eftersom åldringarna kan ha nedsatt förmåga att kommunicera, inkluderas oftast de som man *vet* att i ett tidigare skede tyckt om t.ex. att sjunga i Hali-Koiras sångstunder. Alltså talar man om att det är valfritt deltagande i aktiviteten, men det går inte att undgå faktumet att vårdpersonalen ibland själva måste avgöra om de skall uppmuntra åldringar till deltagandet, vilket de också bör göra eftersom de faktiskt har makten att uppmuntra till aktivitet.

Hunden kunde ses som totalt neutral till de maktförhållanden som finns i äldreboendet. Hunden lyder sin hundägare, men är inte medveten om vem som styr och ställer, systemets uppbyggnad eller sociala roller, medan vårdpersonal och anhöriga kan bidra till ett förstärkande av de inrotade mönster såsom rutiner, sociala roller, maktförhållanden, etc. det vill säga allt det som äldreboendet präglas av. Under hundbesöken lämnar vårdpersonalen allt som oftast rummet efter att åldringarna följts på plats, vilket innebär att det oftast är hunden, hundägaren/ägarna och åldringarna

som för stunden har sin egna dynamik och sina egna uppgifter som skiljer sig från äldreboendets normala regler och rutiner.

Alla förutom en åldring plockade en boll åt sig. Han nekade och ville uppenbarligen inte gympa med boll. Maarit lät det vara men frågade sedan under gympanns gång ett par gånger till om han inte skulle ta en boll och vara med i alla fall. Till slut plockade han en boll åt sig och var sedan rätt aktivt med i gympan ända till slutet.
[27] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Koira i Sylvikoti 19.11.2019

Enligt vårdchefer och Hali-Koira samt Hali-Bernit vore det bra att vårdpersonalen är på plats och medverkar i hundbesöken för att åldringarna ska få så mycket ut av besöket som möjligt och för att de känner åldringarna på bästa sätt. Trots detta är fallet inte så allt som oftast. Genom vårdpersonalens frånvaro kunde man se ett nytt sorts maktförhållande mellan aktörerna som deltar i hundbesöket. Hunden eller hundägaren har knappast någon maktposition i själva äldreboendet, men ändå förekommer det att åldringarna vill behaga hunden eller hundägaren genom att vara duktiga och delta aktivt. Det konstateras bland annat finnas en upplevd attityd om att åldringarna vill visa att man minsann orkar och kan göra bra ifrån sig gällande t.ex. sittmöbler eller sjungande.

Dom vill visa till den där hunden att fan anamma jag kan det här,
sist gjorde jag tre gånger och nu gör jag samma rörelse fem gånger.
[28] Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Att få uppmärksamhet av hunden är något som många motiveras av och att dessutom få ge en godisbit åt hunden gläder många. Enligt Williams & Jenkins (2008, 31) borde man ifrågasätta hur stor del av åldringens engagemang egentligen är på grund av hunden utan det kanske snarare är på grund av hundägaren som befinner sig i samma rum, vilket kunde resultera i någonting som liknar den s.k. Hawthorne-effekten (Sedgwick & Greenwood 2015, 1) dvs. att individens förändrade beteende beror på att denne blir observerad snarare än ett resultat av en intervention, i detta fall hundinterventionen. Det ligger säkerligen mycket i detta. Hunden är nöjd och gosig av sig oavsett och dömer inte åldringen baserat på dennes aktivitet, vilket gör att det

förmodligen inte finns en press på åldringen att måsta prestera, men hunden kanske snarare fungerar som en uppmuntrande kraft. Åldringen vill göra bra ifrån sig och glädja de som håller i aktiviteten, dvs. hunden tillsammans med dennes ägare.

Ett par åldringar ville kramas men uttryckte att de var osäkra om hunden verkligen ville komma nära dem, vilket de även frågade Maarit när det var deras tur. Maarit svarade snabbt och självsäkert att det är klart att Hilma-Maria vill, bara åldringarna själva vill. [29]
Utdrag ur forskningsdagbok, Hali-Koira i Sylvikoti 19.11.2019

I äldreboendet finns det regler och restriktioner, bland annat gällande havandet av husdjur. Det händer att de är tillåtna, vilket är fallet med bland annat Josefiina Koti. Detta förutsatt att vårdpersonalen inte är allergisk, vilket visar på en maktordning där vårdpersonalens välbefinnande går före åldringens intresse. Dock sker hundbesöken alltid oavsett om vårdpersonalen gillar hundar eller inte och åldringarnas intressen kommer före vårdpersonalens intressen. Till vårdpersonalens ansvar hör att inför besöken se till att en lämplig grupp av åldringar är uppsamlad. Det bör inför varje hundbesök se till varje individs dagsform, sinnestillstånd etc. för att besluta om åldringen skulle dra nytta av att delta. Därutöver planeras hundbesöken i schemat och meningen är att den inte ska ske under samma tidpunkt som de olika måltiderna. Ett exempel på ett typiskt fungerande koncept kan t.ex. vara efter vilostunden och före lunchen. Till vårdchefens uppgifter hör också att strukturera och planera vårdpersonalens arbetsturer på sätt som gör hundbesöken smidiga. Det skulle vara bra att inte ha en hundrädd på arbetsskift just då, utan snarare ha en vårdpersonal som är exalterad och gillar hundar. Det vore också ypperligt att det alltid skulle finnas en extra person på jobb de dagar hundbesöken sker, men detta är också en budgetfråga.

8.4 Ensamheten

Prieto-Flores m.fl. (2010, 186–189) menar att institutionaliseringen kan ha allvarliga implikationer på individers välbefinnande på grund av nedsatt livskvalitet och ökad mängd stress som är relaterat till separation från familjen. När åldringen flyttar till äldreboendet är det naturligt att det medför förändringar eller förluster i tidigare relationer (Harrefors m.fl. 2008, 355–359). Att lämna äldreboendet blir omständligare,

det krävs mer planering att upprätthålla kontakt med andra. Spontana träffar eller telefonsamtal kan kännas mer krävande än förr för både anhöriga och åldringen på grund av olika rutiner i äldreboendet. Under mina observationstillfällen såg jag inte en enda anhörig, vilket självfallet kunde bero på att mina observationer för det mesta utfördes på dagtid då de flesta arbetar. Dock kan man tänka sig att åldringar kan känna sig ensamma och känna socialt utanförskap, då kontakten till samhället och yttre världen oundvikligen är begränsad. Det har enligt Prosser m.fl. (2008, 29–31) påvisats att djurassisterade interventioner har en signifikant påverkan på åldringars psykosociala välbefinnande i institutioner då djuret fungerar som en kamrat och kan minska ensamhetskänsla, och husdjursägande bestrider allmänt känslor av isolation. Eftersom flera kan relatera till hundar då de haft husdjur i sin barndom, kan det ha en positiv effekt på känslan av utanförskapet.

Många av åldringarna har i barndomen eller ungdomen vuxit upp med mycket djur omkring sig, de känner inte främlingskap till dem så som moderna barn och ungdomar kan göra med dessa djur. Det frambringas nu positiva känslor och vällust då de någon gång haft djur och nu i institutionen har varit tvungna att avstå dem, det är få som har egna djur i institutioner. [30] Maarit Haapasaari, Hali-Koira

Hunden och hundbesöken kan inte ersätta den specifika mänskliga kontakt åldringen haft med sina nära och kära som i och med institutionaliseringen begränsats, men hunden kan ändå bidra med minskandet av ensamhetskänslor. Enligt Nunnelee (2006) upplever människor mindre ensamhet om man har kontakt med andra människor veckovis och om denna kvot inte uppfylls kan de facto *djur* ersätta mänsklig kontakt för de människor som vill ha husdjur (2006, 49). Även Banks och Banks (2002, 428–432) menar att användningen av djur i behandlingen på äldreboenden kan minska känslan av ensamhet och att antalet besök inte spelar så stor roll, så länge det sker med jämna mellanrum och inte någon enstaka gång. Att engagera sig i en gemensam aktivitet kan vara betydelsefullt, eftersom det väcker känslor av samhörighet och delaktighet.

Det märktes att rummet består av individer som har något slags intresse eller kärlek för djur. Det är ju en självklarhet att

volontärerna älskar sina hundar, men det var roligt att se att åldringarna som ville vara delaktiga i besöket uppenbarligen befann sig där av eget intresse... [31] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Bernit i Ruskakoti 12.11.2019

Det som är av största betydelse här är själva mötet med djuret och variationen i vardagen, eftersom djurbesöket stimulerar till samtal och social interaktion. Känslor av utanförskap är vanligt och går hand i hand med en passivitet eftersom man kan känna att man ändå inte kan påverka samhället och att det man gör är ändå oviktigt. Som själva namnet hundassisterad *aktivitet* antyder, finns den till för att aktivera, och så länge som åldringarna väljer att delta i aktiviteten motverkas eller åtminstone utmanas den emotionella, fysiska och även den sociala passiviteten.

9 Sammanfattning och slutsatser

Sällskapsdjur gynnar människans välbefinnande bland annat för att de uppmuntrar till fysisk aktivitet, och på grund av den ömsesidiga vänskap som bildas med tiden. Det har dock visat sig förekomma flera positiva effekter även i de kortvariga och mer sporadiska mötena mellan människan och djuret. Dessa effekter är synliga i hundassisterad aktivitet i form av hundbesök på äldreboende. Utöver att åldringens välbefinnande främjas, kunde man säga att denna aktivitet motverkar flera av de negativa aspekter som institutionaliseringen medför, åtminstone för stunden.

Ur undersökningen framgår att hundbesöken främst fungerar som en trevlig omväxling och rolig aktivitet i åldringarnas annars rätt ordinära och rutinmässiga vardag. Hundbesöken upplevs meningsfulla på många olika sätt. Vid äldreboendet, där det finns rådande maktbalanser och sociala roller, är hunden totalt orelaterad till och ointresserad av dessa. Den saknar förutfattade meningar och ställer inga krav på åldringen, vilket stöder åldringens identitet och självbild och gör dem mer fria från och oberoende av institutionens rutiner och förväntningar. Hundbesöket möjliggör att i stunden glömma bort eller lägga åt sidan diverse vardagliga bekymmer och dystreheter, då fokus snarare ligger på den friska fläkten från hunden som kommit för

att hälsa på. Åldringen kan skapa sin egen personliga relation till djuret och har möjlighet att uppföra sig på ett annorlunda sätt, vilket kan avvika från rollen eller uppfattningen om sig själv som ”åldring i ett äldreboende”.

Hundens kärlek och vänskap uppfattas som ovillkorlig. Den medför känslor av trygghet och värme, särskilt om man har positiva minnen från barndomen eller ungdomen gällande hundar. De åldringar som väljer att delta i hundbesöken tycker med högsta sannolikhet om hundar och vill vara i deras närhet. Positivt upplevd kontakt med hunden kan i sin tur frigöra lugn och ro-hormonet oxytocin även under kortvariga möten och även om hunden är obekant från förut. Hormonet kan sänka stressnivåer, hjärtfrekvensen och blodtrycket, minska känslor av rädsla samt främja social interaktion. En trevlig och lyckad interaktion med hunden eller med andra människor kan förstärka självkänslan och självförtroendet. Att åldringen förverkligar sig själv och lyckas med något spännande och utmanande kan i sin tur avspeglas i andra vardagssituationer och rutiner. Detta kan sedan medföra positiva fysiologiska effekter som t.ex. förbättrad sömn och aptit, vilket kan leda till bättre humör och livsglädje. Hundens närvaro kan stimulera och väcka minnen, vilket för åldringar är emotionellt meningsfullt. Det kan leda till att åldringarna börjar tänka, prata och dela med sig av de goda minnena, vilket stimulerar hjärnan och stärker minnet. Återkallandet av minnena möjliggör utformande/stärkande av social interaktion och sociala band.

Livet på äldreboendet skiljer sig från livet utanför och kräver anpassning till en annorlunda miljö, nya situationer, regler och sociala interaktioner. Trots att man är omgiven av andra människor förekommer ensamhetskänslor, vilket kan bero på att man på vissa sätt har begränsad tillgång till familjen och samhället utanför institutionen. Hundbesöken kan inte ersätta besöken från de anhöriga, men de ger i regel förutsättningar för både mer och annorlunda social interaktion än vad som annars skulle ske på äldreboendet. Samspelet mellan åldringarna under hundbesöket betyder för det första att de fysiskt närvarar i samma utrymme. I själva verket händer det mer än så. Hunden fungerar som en slags isbrytare och underlättar det sociala samspelet bland de närvarande, även om samtalet främst sker mellan åldringen och hunden samt åldringen och hundägaren. Åldringar förs samman och interagerar på sina egna villkor,

utan kravet att behöva kunna kommunicera verbalt. För hunden räcker fysisk närvaro och något slags kroppsspråk för att en interaktion ska ske.

Många av hundbesökens effekter kan konstateras vara högst beroende av hundägaren. Med andra ord är inte själva hunden den enda orsaken till det positiva som sker. Det kunde vara frågan om någonting liknande som den inom sociologin kända ”Hawthorneeffekten”, alltså om att åldringarna snarare aktiveras på olika sätt av hundägaren, som både möjliggör hundbesöken och har ett visst tillvägagångssätt för att engagera åldringarna. I undersökningen syns detta exempelvis i att åldringar engagerat sig i samtal förutsatt att hundägaren varit i närheten och dragit igång och/eller bidragit till konversationen.

Det var rätt tydligt att när hundarna var en bit ifrån åldringarna satt de mest tysta och tittade på, när Hali-Bernit volontärerna sedan närmade sig uppstod småprat, mest mellan åldring och volontär, åldring och hund och hund och volontär. En åldring som satt lite mer avskilt från resten av gänget blev till synes glad när Maarit lade märke till att hon var villig att gosa med hunden. Maarit gick då närmare med Ruuti och åldringen fick till en mysig stund med hunden. [32] Utdrag ur forskningsdagboken Hali-Bernit i Ruskakoti 12.11.2019

Det som med säkerhet kan konstateras är att hunden fungerar som ett slags lockbete som får människor att vilja delta och vara mer aktiva. Hunden gör den sociala situationen mer spännande och speciell. Orsaken till att just hunden av alla djur är särskilt lämpad för denna typ av aktivitet med åldringar ligger i att så många har haft att göra med hundar tidigare, och har därför lätt att relatera till den. Dessutom uppstår välbehagskänslor då hunden anses söt, intressant att observera samt skön att gosa med. Rent praktiskt är hundarna lätta att ta in i äldreboendet, delvis på grund av deras storlek (jämförda t.ex. med storleken på en häst), men också för att de är relativt lätta att skola upp, både gällande rumsrenlighet och utförande av arbetsuppgifter. Att utomstående kommer *in* i institutionen är också av betydelse, eftersom mötet sker i åldringens egen och trygga miljö och på ett sätt förankrar åldringarna till samhället utanför institutionens väggar.

Att institutionaliseringen medför utmaningar i åldringens liv råder nog inget tvivel om. Trots att själva institutionens processer och praxis kan bidra med exempelvis ramar, regler och rutiner som bidrar till trygghetskänsla, finns det också faktorer som hämmar det allmänna välbefinnandet. Reglerna och rutinerna i institutionerna är till för att livet i institutionen ska fungera för alla inblandade, men de kan även begränsa självbestämmandet och känslan av kontroll över livet, vilket försvagar självkänslan. Man kunde säga att den institutionaliserade har en viss självbild, social roll och en maktordning att förhålla sig till. Åldringen lär sig att andra sköter vissa saker åt en, vilket kan leda till att individen blir passiv i även andra uppgifter. Till slut kommer denne kanske inte längre ihåg eller blir osäker på hur olika saker ska skötas. Passiviteten kan alltså vara ofrivillig och kan resultera i beroendeförhållanden till andra, vilket motverkar upprätthållandet av både psykisk och fysisk aktivitet. Hundbesöken fyller upp 45 minuter till en timme av åldringarnas dag, och precis som vilken annan typ av aktivitet motverkas passiviteten. För att förhindra institutionaliseringen är det dock väsentligt att åldringarna blir erbjudna och har möjligheten att engagera sig i aktiviteter som för dem är meningsfulla, samt bestämma i vilken mån de vill delta. Att det finns både ett stort intresse att delta på hundbesöken och en önskan om att de var mer frekventa, visar att de upplevs meningsfulla.

Utmaningar med hundbesöken har visat sig handla om allergier och rädslor bland de äldre, men också rädslor, negativa inställningar, oförståelse och/eller okunskap om HAA bland vårdpersonal. Trots potentiella utmaningar har samarbetet inte begränsats då de positiva effekterna av HAA anses väga tyngre enligt äldreboendena. Att tvingas avstå från hundbesöket har exempelvis ansetts orsaka mer skada än vad några allergitabletter orsakar. Dessutom har flertal åldringar lyckats överkomma sina hundrädslor genom kontinuerlig medverkan. Mycket av de utmaningar gällande oförståelse och okunskap bland vårdpersonalen kunde undvikas genom tydligare kommunikation, samt genom att institutionerna skulle planera och organisera besöken med hänsyn till vårdpersonalens rädslor, allergier och religiösa bakgrund. Även djupare och mer omfattande information om HAA kunde ha en positiv inverkan på vårdpersonalens inställningar och attityder gentemot hundbesöken. Etablerade rutiner rubbas varken för åldringar eller vårdpersonal - förutsatt att besöken är välplanerade och utförs i enlighet med planerna. Trygghetskänslan för åldringarna påverkas inte heller negativt av hundbesöken, så länge åldringen inte är rädd för hunden. Att ha koll

på åldringars rädslor och allergier är på vårdpersonalens ansvar och dessa problemsituationer undviks genom grundlig planering.

Hali-Koira och Hali-Bernit bidrar med en rad liknande positiva effekter på välbefinnandet genom hundbesöken, men det finns även skillnader mellan de två olika verksamheterna. Hali-Koira, vars verksamhet är ett slags mellanting av djurassisterad terapi och djurassisterad aktivitet, sysslar med mer individanpassad rehabilitering och fysisk aktivitet i form av promenad, gruppgymnastik och sång. All aktivitet har ofta ett särskilt syfte, exempelvis sjungandet som ska stärka åldringarnas minnen. Aktiviteterna har goda förutsättningar att förstärka självkänslan genom upplevda känslor av att lyckas eller genom fysisk prestation. Kommunikation och planering från anstaltens sida samt vårdpersonalens deltagande är viktiga i Hali-Koiras arbete. Att detta sker är en förutsättning för att åldringar ska kunna dra maximal nytta av varje hundbesök och för att aktiviteten kan vara individanpassad. Hali-Bernit verksamheten, vars främsta syfte är att glädja, aktivera och pigga upp genom sina hundbesök förutsätter också grundlig planering, bland annat gällande koordineringen av volontärer. För ett lyckat hundbesök krävs det planering och kommunikation även från samarbetsparternas sida. Det är viktigt att hålla de fastställda tiderna, och åldringarna ska ha vetskap om besöken och möjlighet till att delta på sina egna villkor, vilket vårdpersonalen i vissa fall bär ansvar för. Väl under hundbesöket krävs ingen särskild prestation av åldringarna, huvudsaken är att de känner välbehag eller glädje av deltagandet.

Som svar på frågeställningen om djur på något sätt kan återinföra det mänskliga och humana till institutionen, kunde man säga ja. Djur har lustigt nog en förmåga att visa värme och medkänsla på ett sätt som människor inte nödvändigtvis kan. Interaktionen med hunden kan frambringa känslor och upplevelser som annars kan saknas i en institution. Delvis på grund av att människans relation till djur helt enkelt är speciell och kan inte ersättas med mänsklig kontakt och delvis p.g.a. att det huvudsakliga arbetet i institutionen handlar om den grundläggande vården, vilket hunden inte har något att göra med. Hunden står utanför institutionsvårdsdynamiken och saknar både plikter och skyldigheter gällande åldringen, men är *trots detta* genuin och kärleksfull i sitt bemötande, vilket är betydelsefullt.

Institutionaliseringen innebär att individer ofta dras över en och samma kam gällande bemötande och omsorg och detta är något som allmänt kritiserats när det kommer till institutionsvården. Att ta i beaktande enskilda individers önskemål och behov, förutsätter en mer personcentrerad vård. Åldringarna i undersökningen har olika fortskridna och graders minnessjukdomar som skiljer sig från person till person från dag till dag. Detta kombinerat med försämrad eller begränsad talförmåga försvårar vårdpersonalens hänsynstagande till åldringens sanna intressen och önskemål. Att bunta ihop åldringar/minnessjuka i en och samma grupp är en numera icke-acceptabel och förlegad mentalitet. Denna mentalitet har handlat om att det nödvändigtvis inte ”lönar sig” att arrangera roliga aktiviteter, då den minnessjuka troligtvis inte kommer att minnas dem efteråt. På en institution förekommer oundvikligen förutfattade meningar om åldringarnas önskemål, baserade på exempelvis åldringens tidigare preferenser eller på de anhörigas antaganden. Detta kan resultera i att personen bakom åldringen med dess individuella önskemål och behov glöms bort. Att varje åldring upprepade gånger erbjuds möjligheten av att delta i HAA kunde vara ett sätt att motarbeta denna mentalitet. Eftersom husdjur i många äldreboenden är otillåtna och eftersom husdjursäggande är utmanande för vem som helst, inte minst för en åldring med minnessjukdom, är professionellt organiserade hundbesök förmodligen det bästa alternativet för en gynnsam samvaro med djur. Upplevelserna med hunden kan berika livet och öka livskvalitet, särskilt i en institution, där förekomsten av djur annars är något av en ovanlighet.

I samband med att man inom äldreomsorgen allt mer fokuserar på individens välbefinnande och strävar efter att avskaffa den s.k. institutionsvården, håller det även på att ske ett skifte i människors synsätt på och relation till djur. Från att djur i stort sätt endast exploaterats till människans nytta, är djurs rättigheter och välbefinnande något som idag tas i beaktandet på ett helt annat sätt. Genom att människan fått mer kunskap om djur, deras olika förmågor, egenskaper och beteendemönster, förväntas fortsatt forskning bidra till en ökad mängd djurassisterade behandlingsmetoder.

Djurens värde och sättet vi förhåller oss till dem har ändrats mycket på låt oss säga de senaste tjugo åren. Man värderar djur på ett annat sätt idag och ser dom som meningsfulla, numera förstår man att man inte kan behandla djur hur som helst. Jag tror att det kan avspeglas

också i den här djurassisterade verksamheten, att betydelsen av den skulle kunna öka och bli lite mer sådan där officiell och att den skulle föredras och användas mer, säkert kommer man använda djur mer i sådant här i framtiden. [33] Ulla Korpela

Den hundassisterade verksamheten i Finland är än så länge mestadels baserad på frivilligarbete och således beroende av att det finns intresse och möjlighet för människor att på eget initiativ göra något gott för andra medmänniskor. Med tanke på att det professionella målinriktade hundassisterade arbetet i Finland än så länge är knapp, finns det skäl att ifrågasätta dess hållbarhet. Förhoppningsvis skulle även detta arbete få mer erkännande som en alternativ behandlingsmetod, och branschen kunde både expandera och utvecklas vid sidan av frivilligverksamheten. Detta förutsatt att det skulle ske i takt med att djurens rättigheter erkänns samtidigt som omsorgscirkeln utvidgas, så att verksamheten förblir etisk också vad gäller djuren.

Litteraturförteckning

- Aasted Halse, J. (1999) Abraham Maslow och den humanistiska psykologin. I Jerlang, E. (red.) *Utvecklingspsykologiska teorier*. (3. uppl.) Stockholm: Liber, ss. 213-230.
- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Addis, D. R., Leclerc, C. M., Muscatell, K., A., Kensinger, E. A. (2010) There are age-related changes in neural connectivity during the encoding of positive, but not negative information. *Cortex*, Vol. 46 (4), ss. 425-433.
- Adler, P. A. & Adler, P. (1994) Observational Techniques. I Denzin, N.K. & Lincoln, Y. S. (red.) *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage. ss. 377-392.
- Alastalo, H., & Kehusmaa, S. (2018) *Vanhuspalvelujen tila, kuntakysely 2018*. (12.12.2018). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tillgänglig: <<https://www.slideshare.net/THLfi/vanhuspalvelujen-tila-2018>> Hämtat: 4.11.2019.
- Albuquerque, N., Guo, K., Wilkinson, A., Savalli, C., Otta, E., & Mills, D. (2016) Dogs recognize dog and human emotions. *Biology Letters*, Vol. 12(1), ss. 411-413.
- Alvesson, M & Sköldberg, K. (1994) *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, I., Petterson, E., & Sidenvall, B. (2007) Daily life after moving into a care home – experiences from older people, relatives and contact persons. *Journal of Clinical Nursing*, ss. 1712-1718.
- Atkinson, P., & Hammersley, M. (1994) Ethnography and participant observation. I Denzin N, K. & Lincoln Y.S. (red.), *Handbook of qualitative research*. London: Sage, ss. 248–261.

Banks, R. M., & Banks, A. W. (2002). The effects of Animal-Assisted Therapy on Loneliness in an Elderly Population in Long-Term Care Facilities. *Journal of Gerontology*, Vol. 57(7), ss. 428-432.

Beck, A. M., & Meyers N, M. (1996) Health enhancement and companion animal ownership. *Annual Review Public Health*, Vol. 17, ss. 247-57.

Beetz, A., Uvnäs Moberg, K., Julius, H., & Kotrschal, K. (2012) Psychosocial and Psychophysiological Effects of Human-Animal Interactions: The Possible Role of Oxytocin. *Frontiers in Psychology*, Vol. 3 (234), ss. 1-15.

Berger, P. & Luckmann T. (1967) *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, NY: Doubleday.

Brint, S. & Karabel, J. (1991) Institutional Origins and Transformations: The Case of American Community Colleges. I Powell, W. & DiMaggio, P., J. (red.) *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago: The University of Chicago Press, ss. 337-360.

Brodie, S. J. & Biley, F. C. (1999) An exploration of the potential benefit of pet-facilitated therapy. *Journal of Clinical Nursing*, Vol. 1(8), ss. 329-337.

Bruce, E., Hodgson, S. & Schweitzer, P. (2000) *Minnen från igår omsorg idag-reminscens med personer med demens- handbok för vårdare*. Helsingfors: Folkhälsan.

Bryman, A. (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ekonomi.

Bryman, A & Bell, E. (2003) *Business Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder* (2. uppl.). Malmö: Liber.

Cattan, M. (2009) *Mental health and well-being in later life*. Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press.

Chandler, C. (2005) *Animal Assisted Therapy in Counseling*. New York: Routledge.

Christiansen, C. H. & Townsend, E. A. (2010) *Introduction to occupation: The art and science of living* (2. uppl.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Chow, W. & Priebe, S. (2013) Understanding psychiatric institutionalization: a conceptual review. *BMC Psychiatry*, Vol. 13(1), ss. 2-14.

Cirulli, F., Borgi, M., Berry, A., Francia, N., & Alleva, E. (2011) *Animal-assisted interventions as innovative tools for mental health*. Istituto Superiore di Sanità, Vol. 47(4), ss. 341-348.

Cobo, C. M. S. (2014) The influence of institutionalization on the perception of autonomy and quality of life in old people. *Revista Da Escola de Enfermagem Da USP*, Vol. 48(6), ss. 1013–1019.

Cohen, G.D. & Perlstein, S., Chapline, J., Kelly, J., Firth K.M & Simmens, S. (2006) The impact of professionally conducted cultural programs on the physical health, mental health, and social functioning of older adults. *The Gerontologist*. Vol. 46(6), ss. 726–734.

Cutt, H., Giles-Corti, B., & Knuiiman, M. (2008) Encouraging physical activity through dog walking: why don't some owners walk their dogs? *Preventive Medicine*, Vol. 46, ss. 120–126.

Creech, A., Hallam, S., McQueen, H., & Varvarigou, M. (2013). The power of music in the lives of older adults. *Research Studies in Music Education*. Vol. 35(1), ss. 87–102.

Dwyer, L.L., Nordenfelt, L., & Ternstedt, B.M. (2008) Three nursing home residents speak about meaning at the end of life. *Nursing Ethics*, Vol. 15(1), ss. 97–109.

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G (2011) Intervjuer, I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber, ss. 33-54.

Fine, A. H. (2010) *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*. Academic Press.

Friedmann, E. & Son, H. (2009) The human-companion animal bond: how humans' benefit. *Veterinary Clinic North American Small Animal Practice*, Vol. 39, ss. 293-326.

Frakes, P. (2012) Expand your program utilizing Animal-Assisted Interventions. I *Functional U – Exercise and activity for healthy aging*, Vol. 10(1), ss. 1-8.

Giddens, A. (1991) *Moderniteten och självidentiteten, självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.

Giddens, A. (1996) *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, A. (1997): *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.

Giddens, A. (2003) *Sociologi*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Goffman, E. (1961) *Asylums: Essays on the social situations of mental patients and other inmates*. Oxford: Doubleday.

Goffman, E. (2012) *Totala institutioner: fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. Lund: Studentlitteratur.

Green Care Finland (2019) *Mitä on Green Care?* Green Care Finland. Tillgänglig: <<http://www.gcfinland.fi/green-care/>> Hämtat: 24.10.2019.

Green Care Finland (2019) *Eläinavusteiset menetelmät*. Green Care Finland. Tillgänglig: <<http://www.gcfinland.fi/green-care-/menetelmat/elainavusteiset-menetelmat/>> Hämtat: 4.10.2019.

Guest, G., Bunce A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59–82.

Gustafsson, Y. (2019) Om äldrevard, om rädsla och om att bryta ned vårdens mening (13.08.2019) Tidsskriften Ikaros. Tillgänglig: <<http://www.tidskriftenikaros.fi/uncategorized/om-aldrevard-om-radsla-och-att-bryta-ned-vardens-mening/>> Hämtat: 24.04.2020.

Hali-Koira (2019) Tillgänglig: <<https://www.hali-koira.fi/>> Hämtat: 11.10.2019.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (2007) *Ethnography: Principles in Practise* (3. uppl.) Routledge: Taylor & Francis. London & New York.

Harju, S. (2018) *Video: Tanssikummi tuo vanhainkodin arkeen liikettä ja yhteisöllisyyttä* (06.07.2018) Turun Sanomat. Tillgänglig: <<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/4007223/Video+Tanssikummi+tuo+vanhainkodin+arkeen+liiketta+ja+yhteisollisyytta>> Hämtat: 23.03.2020.

Harnett, T., Jönson, H., & Wästerfors, D. (2012) *Makt och vanmakt på äldreboenden*. Lund: Studentlitteratur.

Harrefors, C., Sävenstedt, S., & Axelsson, K. (2008) Elderly people's perceptions of how they want to be cared for: an interview study with healthy elderly couples in Northern Sweden. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, Vol. 23, ss. 353-360.

Hautamäki, L., Ramadan, F., Ranta, P., Haapala, E., & Suomela-Markkanen, T., (2018) *Eläinavusteinen terapia- Katsastus tutkimuskirjallisuuteen ja toimintaan Suomessa*. FPA, Kelan tutkimus. Tillgänglig: <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236987/Tyopapereita140.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Hämtat: 03.10.2019.

Harvard Medical School (2020) *Exercise can boost your memory and thinking skills*. Harvard Health Publishing. Tillgänglig: <<https://www.health.harvard.edu/mind-and-mood/exercise-can-boost-your-memory-and-thinking-skills>> Hämtat: 11.02.2020.

Heimlén, L. (2017) *Manimalisrapporten 2017 - Sällskapsdjurens betydelse för människan och samhället*. Manimalis. Tillgänglig: <<https://www.naturbruk.se/wp-content/uploads/2017/11/1-Manimalisrapporten-2017.pdf>> Hämtat: 16.10.2019.

Hersey, P. & Blanchard, K. (1972) *Management of organizational behaviour: Utilizing human resources*. NJ: Prentice-Hall.

Håkansson, M. (2009) *Forskning om sällskapsdjurens positiva effekter*. Manimalisrapporten 2009. Tillgänglig: <<http://www.vardhundskolan.se/Filer/Manimalisrapp%202009.pdf>> Hämtat: 25.03.2020.

Hägglöm-Kronlöf, G., Hultberg, J., Eriksson, B., & Sonn, U. (2007) Experiences of daily occupations at 99 years of age. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, Vol. 14, ss. 192-200.

Höök, I. (2010) *Hund på recept*. Stockholm: Gothia.

Ikäheimo, K. (2013) *Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Solution Models House.

Johnson, R.A. & Meadows, R.L. (2010) Dog-walking: Motivation for adherence to a walking program. *Clinical Nursing Research*, Vol. 19, ss. 387–402.

Kahilaniemi, E. (2016) *Eläinavusteinen interventio - Asiakkaan toiminnallisuuden tukeinen koira-avusteisin menetelmin*. (akad. avh.). Tampere: Voimatassu.

Kennelliitto (2019) *Kompishundar*. Kennelliitto. Tillgänglig: <<https://www.kennelliitto.fi/sv/hundar/kompishundar>> Hämtat: 11.10.2019.

Koistinen, K. (2005) Hevostoiminta ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä. I Okulov, S. & Koukkari, K (red.) *Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi –sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Tutkimuksia ja selvityksiä 7/2005*. Kuopio: Kuopion yliopisto. Koulutus ja kehittämiskeskus, ss. 1-10.

Konkurrens- och konsumentverket (2014) *Avtal om och betalning av serviceboende (9.6.2014)*. KKV. Tillgänglig: <<https://www.kkv.fi/sv/information-och-anvisningar/kop-forsaljning-och-avtal/bostadskop/serviceboende/>> Hämtat: 11.10.2019.

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry (2019) *Hundar inom fostran och rehabilitering*. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä. Tillgänglig: <<http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/hundar-inom-fostran-och-rehabilitering-rf-2/>> Hämtat: 24.10.2019.

Kotikunnas (2019) *Avoimet Ovet hanke 2013–2015*. Kotikunnas. Tillgänglig: <<https://kotikunnas.fi/avoimetovethanke/>> Hämtat: 11.02.2020.

Kruger, K. & Trachtenberg, S., & Serpell, J. (2004) *Can animals help humans heal? Animal-assisted interventions in adolescent mental health*. Philadelphia, PA: Center for the Interaction of Animals and Society & University of Pennsylvania School of Veterinary Medicine.

Kruger, K. & Serpell, J. (2006) Animal-Assisted Interventions in Mental Health: Definitions and Theoretical Foundations. I Fine, A. H. (red.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*. Academic Press, ss. 21-35.

Kruger, K., McCune, S. & Merrill, R. (2011) *WALTHAM pocket book of human-animal interactions*. Beyond Design Solutions.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Kåhlin, I. (2015) *Delaktig (även på äldre dar) - Åldrande och delaktighet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning som bor i gruppbostad.* (akad. avh.). Linköping: Linköping Studies in Arts and Science.

Langh, S (2019) *Nu medger Esperis Care brister i vården på Ulrika-hemmet i Kristinestad* (26.01.2019). Svenska YLE. Tillgänglig: <<https://svenska.yle.fi/artikel/2019/01/26/nu-medger-esperi-care-brister-i-varden-pa-ulrika-hemmet-i-kristinestad>> Hämtat: 02.02.2020.

LaJoie, K. R. (2003) *An Evaluation of the Effectiveness of Using Animals in Therapy.* (akad. avh.) Louisville: Spalding University.

Latvala-Sillman, P. (2018) *Työparina koiria.* Sanasilta.

Larsson, M. & Rundgren, Å. (2003) *Geriatriska sjukdomar.* Lund: Studentlitteratur.

Lieberman, M. A. (1969) Institutionalization of the aged: Effects on behavior. *Journal of Gerontology*, Vol. 24, ss. 330-339.

Meijer, E. (2015) *Djurens språk - Det hemliga samtalet i naturens värld.* Stockholm: Weyler.

Miller, S., Kennedy, C., DeVoe, D., Hickey, M., Nelson, T., & Kogan, L. (2009) An Examination of Changes in Oxytocin Levels in Men and Women Before and After Interaction with a Bonded Dog. *Anthrozoös*, Vol. 22(1), ss. 31-42.

Montesó, P., Ferre, C., Lleixa, M.m Albacar, N., Aguilar, C., Sanches, A. & Lejeune, M. (2011) Depression in the elderly: study in a rural city in southern Catalonia. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, Vol. 19(5), ss. 436-429.

Morrison, M. (2007) Health Benefits of Animal-Assisted Interventions. *Journal of Evidence-Based Integrative Medicine*. CA: Sage.

Moss, M. S., Hoffman, C. J., Mossey, J. & Rovine, M. (2007). Changes over 4 years in Health, Quality of Life, Mental Health, and Valuation of Life. *Journal of Aging Health*, Vol.19, ss, 1025-44.

Müllersdorf, M., Granström, F., Sahlqvist, L., & Tillgren, P., (2010) Aspects of health, physical/leisure activities, work and socio-demographics associated with pet ownership in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, Vol. 38, ss. 53–63.

Nagasawa, M., Kikusui, T., Onaka, T., & Ohta M. (2009) Dog's gaze at its owner increases owner's urinary oxytocin during social interaction. *Hormones and Behavior*, Vol. 55, ss. 434-41.

Nimer, J. & Lundahl, B. (2007) *Animal-assisted therapy: A meta-analysis*. *Anthrozoös*, Vol. 20(3), ss. 225-238.

Norberg, A., Lundman, B. & Santamäki Fischer, R. (2012). Transitioner under åldrandet. I Norberg, Lundman, & S. Fischer (red.), *Det goda åldrandet*. Lund: Studentlitteratur, ss. 79-119.

Nordenfeldt, L. (1991) *Livskvalitet och hälsa: Teori & kritik*. Linköping: Linköpings universitet.

Norling, I. (2002) *Djur i vården: om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö*. Göteborg: Sektionen för vårdforskning, Sahlgrenska universitetssjukhuset.

Nunnelee, J. B. (2006). *Pets and the level of loneliness in community dwelling older adults* (akad.avh.) Texas: University of North Texas.

O’Haire, M. (2010) Companion animals and human health: Benefits, challenges, and the road ahead. *Journal of Veterinary Behavior*, Vol. 5(5), ss. 226-234.

Palley, L. S., O’Rourke, P. P. & Niemi, S. M. (2010) Mainstreaming Animal-Assisted Therapy. *ILAR Journal*, Vol. 51(3), ss. 199–207.

Parikka, T. (2018) *Suomessa on noin 700 000 koiraa* (9.4.2018). Statistikcentralen. Tillgänglig: <http://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2018/suomessa-noin-700-000-koiraa/#_ga=2.95854686.310429476.1571903427-2021986389.1571903427> Hämtat: 24.10.2019.

Patton, M. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Beverly Hills, CA: Sage.

Pedersen, D. M. (1997). Psychological functions of privacy. *Journal of Environmental Psychology*, 17(2), 147–156.

Peggs, K. (2012) *Animals and Sociology*. Houndmills: Palgrave.

Pesonen, J. (2015) *Inhimillisyyden puolesta* (15.2.2015). Koneen säätiö. Tillgänglig: <<https://koneensaatio.fi/jaakko-pesonen/>> Hämtat: 3.10.2019.

Pet Partners (2012). *Pet partners animal-assisted activities (AAA)*. Pet Partners. Tillgänglig: <<http://www.petpartners.org/page.aspx?pid=319>> Hämtat: 9.10.2019.

Pettigrew, S., & Roberts, M. (2008). Addressing loneliness in later life. *Aging & Mental Health*, Vol. 12(3), ss. 302–309.

Power, E. R. (2013) Dogs and Practices of Community and Neighboring. *Anthrozoos Multidisciplinary Journal of The Interactions People & Animals*, Vol. 26, ss. 579–591.

Prosser, L., Townsend, M. & Staiger, P. (2008) Older people’s relationships with companion animals: a pilot study. *Nursing older people*, Vol. 20(3), ss. 29-32.

Prieto-Flores, M.E., Forjaz, M.J., Fernandez-Mayoralas, G., Rojo-Perez, F. & Martinez-Martin, P. (2010) Factors Associated with Loneliness of Noninstitutionalized and Institutionalized Older Adults. *Aging Health*, Vol. 23, ss. 177-194.

Rew, L. (2000) Friends and pets as companions: Strategies for coping with loneliness among homeless youth. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, Vol. 13(3).

Salmela, R. & Hemminki, E. (1990) *Trender i hälsoutvecklingen i de nordiska länderna*. Köpenhamn: NOMESKO, Nr. 32. NORD, Vol. 99.

Svenska Akademiens Ordbok (2004) Tillgänglig: <<https://www.saob.se/>> Hämtat: 23.04.2020.

Sarvimäki, A. & Stenbock-Hult, B. (2000) Quality of life in old age described as a sense of well-being, meaning and value. *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 32 (4), ss. 1025-1033.

Scott, W. R. (1994) *Institutions and Organizations: Toward a Theoretical Sythesis*. I Scott, W. R & Meyer, J.W. (red.) *Institutional Environments and Organizations: Structural Complexity and Individualism*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Scott, W. R. (2001) *Institutions and Organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Scott, P.A., Välimäki, M., Leino-Kilpi, H., Dassen, T., Gasull, M., Lemonidou, C., Arndt, M. (2003) Autonomy, privacy and informed consent 3: elderly care perspective. *British Journal of Nursing*, Vol. 12(3), ss. 158-168.

Sedgwick, P. & Greenwood, N. (2015). Understanding the Hawthorne effect. *The British Medical Journal*. BMJ Publishing Group.

Serpell, J. A. (2019) Animal-assisted interventions in historical perspective. I A. H. Fine (Red.), *Handbook on animal-assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice*. (5. uppl.) New York: Academic Press, ss. 13-20.

Simonsson, C., Hjorth, M., Sandberg, H., & Thelander, Å. (1998) *Möten på fältet. Kvalitativ metod i teori och praktik* (Arbetspapper; Vol. 1). Lund: Department of Sociology. Lund Universitet.

Slagsvold, B. (1995) *Mål eller mening*. Rapport 1995:1. Oslo: Norsk Gerontologisk Institutt.

Smith, K. F. & Bengtson, V. L. (1979) Positive Consequences of Institutionalization: Solidarity Between Elderly Parents and Their Middle-Aged Children. *The Gerontologist*, Vol. 19(5), ss. 438–447.

Social- och Hälsovårdsministeriet (2012) *Statsrådets principbeslut: Om trygghet av individuellt boende och tjänster för personer med utvecklingsstörning*. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer (2012:15). Tillgänglig:

<<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73453/URN%3ANBN%3Afi-fe201504225759.pdf?sequence=1>> Hämtat: 17.10.2019.

Social- och Hälsovårdsministeriet (2019) *Ny riksomfattande kurs om beredskap inom social- och hälsovården inleds*. Social- och Hälsovårdsministeriet. Tillgänglig:

<https://valtioneuvosto.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/1271139/uusi-valtakunnallinen-sosiaali-ja-terveydenhuollon-valmiuskurssi-kaynnistyy> Hämtat: 17.10.2019.

Stanley, M., Moyle, W., Ballantyne, A., Jaworski, K., Corlis, M., Oxlade, D., Stoll, A. & Young, B. (2010). 'Nowadays you don't even see your neighbours': loneliness in the everyday lives of older Australians. *Health and Social Care in the Community*, Vol 18(4), ss. 407–414.

Statskontoret (1998) *Offentlig förvaltning i Norden - några huvuddrag*. KRON-projektet. Stockholm.

Ströberg, M. (2019) *Folkstyret: Demokratins Framtid*. Books on Demand.

Svenska Terapiahundskolan (2019) *Hundassisterad aktivitet - HAA (Besökshund)*. Svenska Terapiahundskolan. Tillgänglig: <<https://terapihundskolan.se/besokshund-djurassisterad-aktivitet/>> Hämtat: 25.10.2019.

Södertörns Högskola (2019) *Människa och djur - ny forskargrupp sätter maktrelationen under lupp* (01.03.2019) Stockholm: Södertörns Högskola. Tillgänglig: <<https://www.sh.se/nyheter/forskning/2019-03-01-manniska-och-djur---ny-forskargrupp-satter-maktrelationen-under-lupp>> Hämtat: 02.02.2020.

Tajfel, H. (1981) *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Trost, J. (1997) *Kvalitativa intervjuer*. (2. uppl). Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. (2010) *Kvalitativa intervjuer*. (4. uppl). Lund: Studentlitteratur.

Trygga Tassar (2020) *Vad är en Social tjänstehund/terapiahund?* Trygga Tassar. Tillgänglig: <<http://tryggatassar.se/index.html>> Hämtat: 07.04.2020.

Uudenmaan Muistiluotsi (2019) *Muistin toiminta*. Uudenmaan Muistiluotsi. Tillgänglig:<<https://www.uudenmaanmuistiluotsi.fi/fi/muisti-ja-muistisairaudet/muistin-toiminta>> Hämtat: 11.02.2020.

Uvnäs Moberg, K. (2000) *Lugn och beröring: Oxytocinets läkande verkan i kroppen*. Natur och Kultur Akademisk.

Valta, L. (2014) *Eläinterapiaa hyödynnetään liian vähän* (21.3.2014). YLE. Tillgänglig: <<https://yle.fi/uutiset/3-7149748>>. Hämtat: 4.10.2019.

Varsinais-Suomen Muistiyhdistys ry (2019) *Minnessjukdomar*. Varsinais-Suomen Muistiyhdistys. Tillgänglig: <<https://www.muistiturku.fi/sv/minnet-och-minnessjukdomar/minnessjukdomar/>> Hämtat: 11.02.2020.

Vesanen, V. (2017) *Eläinavusteisen työskentelyn muodot - eläinavusteinen terapia, toiminta ja opetus*. Terapiakoivakoulutus Keteliini. Tillgänglig: <http://www.gcsatakuntasamk.fi/sites/default/files/tietopankki_tiedostot/elainavusteisen_tyoskentelyn_muodot.pdf> Hämtat: 23.03.2020.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet. Tillgänglig: <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> Hämtat: 3.12.2019.

Wells, D. (2005) The Effect of Videotapes of Animals on Cardiovascular Responses to Stress. *Stress Health*, Vol. 21, ss. 209-213.

Wells, D. (2009) The Effects of Human Health and Well-Being. *Journal of Social Issues*, Vol. 65(3), ss. 523-543.

Wiersma, D., Wanderling, J. & Dragomirecka, E. (2000) Social disability in schizophrenia: its development and prediction over 15 years in incidence cohorts in six European centres. *Psychological Medicine*, Vol. 30(5), ss. 1155- 1167.

Wilcock, A. (2005) Relationship of occupations to health and well-being. I: Christiansen, C. H., Baum, C. M. & Bass-Haugen, J. *Occupational therapy: Performance, Participation, and Well-being*, (3. uppl). Thorofare, NJ: SLACK Incorporated.

Wijk, H. (2004). *Goda miljöer och aktiviteter för äldre*. Lund: Studentlitteratur.

Wilkie, R (2015) Multispecies scholarship and encounters: Changing assumptions at the human-animal nexus. *Sociology*. Vol. 49, ss. 323–339.

Williams, E. & Jenkins, R. (2008). Dog visitation therapy in dementia care: a literature review. *Nursing Older People*, Vol. 20(8), ss. 31–35.

Wisdom, J. P., Saedi, G. A., & Green, C. A. (2009) Another breed of “service” animals: STARS study findings about pet ownership and recovery from serious mental illness. *American Journal of Orthopsychiatry*, Vol. 79(3), ss. 430–436.

Bilaga 1: Forskningsdagbok och observationer

Hali-Koira på besök i Josefiina Koti i Hirvensalo, Åbo 12.11.2019, kl. 11-12

Jag anlände till parkeringsplatsen utanför Josefiina Koti samtidigt som Hali-Koira teamet. Ut ur Hali-Koira paketbilen hoppade en glad och energisk kvinna som visade sig vara Hali-Koiras grundare Maarit Haapasaari. Vi hälsade och hon introducerade mig även till Pirta som var med. Pirta är djurläkarstuderande som följt med Maarit i hennes arbete som en del av hennes studier. Efter lite småprat sköt Maarit upp skåpbilsdörren och ut hoppade en stor och fluffig Berner sennenhund vid namn Hilma-Maria, också kallad Hilma, som skulle göra dagens arbetspass. Väl inne i äldreboendets tambur blev vi bemötta av personal och fortsatte allihop direkt fram till allrummet där kring femton stolar var utsatta i ring. De flesta sittplatserna upptogs så småningom av åldringar, en del promenerade till rummet självmant, andra blev dit följda av vårdpersonal, en åldring blev skjutsad i rullstol.

Efter att åldringarna satt sig till rätta, avlägsnade vårdpersonalen sig, och äldreboendets serviceansvarige Helena Pietilä kom på plats. Det småpratades lite i gruppen, främst på Maarit och Helenas initiativ. Efter en stund ställde sig Maarit i mitten av ringen medan hunden snusade omkring bland åldringarna. Vissa böjde sig ner från stolen och klappade Hilma när hon gick runt. Hon satte sig dock ganska snabbt ner bredvid en åldring som överöste henne med klappar och smekningar. Maarit kommenterade högt att Hilma och denna åldring tycks ha fått en väldigt stark och nära relation genom åren och att Hilma verkligen njuter av uppmärksamheten han ger henne. Åldringen verkade glädjas åt detta påstående, han log brett och fortsatte gosa med hunden under hela besökets gång.

Maarit påbörjade snabbt därefter den första leken. Hon gick runt ringen med Hilma och frågade var och en av åldringarna om Hilma fick lov att klättra upp på stolen och ge en kram. De flesta ville kramas och dessa ombads av Maarit att sära lite på benen så att hunden kunde stiga upp med ena tassan mellan åldringens ben på stolsitsen. Hunden lade sedan den andra tassan på Maarits underarm och sträckte sig över åldringens axel där Maarits andra hand lockade Hilma med en godisbit, vilken Hilma

fick sluka direkt. Vissa åldringar tvekade och verkade nervösa alternativt fnissiga över situationen, medan andra verkade mer självsäkra och log brett eller skrattade när det var deras tur. Hilma stannade upp och kramades lite längre hos vissa åldringar då de smekte och pratade ”babyspråk” med henne. Maarit fick avbryta några lite mer långdragna kramar för att ha tid med hela rundan.

Till näst delade Maarit ut medelstora blåa mjuka gummibollar åt åldringarna. I säcken fanns det även en gul gummiboll, som varje åldring i tur och ordning fick hålla. Vårdhemmets serviceansvarige uppmärksammade snabbt att den rullstolsbundna åldringen behöver en annan sorts boll, nämligen en med hål, för att denne skulle kunna få ett ordentligt grepp, vilket Maarit åtgärdade snabbt. Hunden Hilma satt i mitten av ringen och Maarit frågade henne var den gula bollen var. Hilmas uppgift var då att lokalisera bollen, som var i en åldrings famn, och röra bollen med nosen. Maarit frågade sedan åldringen om denne vill räcka ut handen och ge hunden en godisbit. Vissa var osäkra på hur de skulle hålla handen för att undvika att bli bitna. Maarit både visade hur och förklarade att Hilma inte bits, hon är ju trots allt professionell under arbetstid. Vissa åldringar verkade tycka det var spännande, roligt och/eller trevligt att vara i närkontakt med hunden, medan ett par knappt rörde en min. För vissa verkade hunden och hela lekstunden också utåtsett ointressant.

Övningar med boll, blandat med sång, stod näst på schemat. Maarit började sjunga energiskt och högt, med för de flesta bekanta låtar och melodier med finska verser. Hon sjöng om de rörelser som skulle göras, t.ex. att sträcka ut benen med bollen mellan fötterna samtidigt som hon sjöng ”kintut kattoo” (dvs. upp med fötterna) i melodi till låten ”Björnen sover”. Hur aktiva åldringarna var varierade rätt mycket, vissa både nynnade med till låten och gymnastiserade entusiastiskt, vissa gjorde det lite halvdant och några behövde hjälp för att kunna göra även de mest ”simpла” övningarna. De stampade med fötterna, lyfte bollen upp och ner, sjöng, gungade fram och tillbaka och från sida till sida. Att detta var ett gäng minnessjuka åldringar var stundvis rätt tydlig. Någon slängde iväg bollen mot hundens håll och verkade konfunderad över syftet med att hålla i bollen när det finns en hund i närheten. En annan åt upp hundgodiset själv, istället för att ge det åt Hilma, vilket gav upphov till skratt bland en del av deltagarna. Maarit påpekade att det inte gjorde något, det är just av denna anledning som hon alltid använder sig av korvbitar som också människor kan äta. Att åldringarna stundvis

glömde bort vilken rörelse som skulle göras förekom också, vissa började starkt men blev mer passiva eller tröttnade efter en stund och rörelserna blev mer flegmatiska. En minoritet var med och gjorde allt från början till slut, men de flesta kämpade på så gott de kunde. Under övningens gång låg Hilma i mitten av ringen på golvet eller så satt hon nära intill åldringen, som hon fått ett starkt band till. Mellan aktiviteterna/lekarna kunde vissa av åldringarna prata, ställa frågor om Hilma, t.ex. om hon var en tik eller hane. Maarit stod för det mesta i mitten av ringen eller så satt hon på en av stolarna i ringen, stundvis gick hon omkring och assisterade åldringarna och bl.a. korrigerade rörelser. Helena, Pirta och jag hjälpte även till med assisterandet, vilket gjorde det hela lättare.

När bollarna slängts tillbaka i den stora säcken, delades sånghäften ut till samtliga. Det var dags för att sjunga och under sångstunden var det knappt någon som lade uppmärksamhet på Hilma. Att hålla i sånghäftet, följa texten eller komma ihåg melodin krävde helt klart koncentration. Den åldring som fått en stark relation till Hilma log stort och mycket alltid då Hilma kom och satt sig vid honom. Även om han hade ett stort sånghäfte i famnen, som egentligen skulle krävt två händer för att hålla i, kunde han inte slita sig ifrån att istället klappa Hilma, som emellanåt kikade uppåt mot honom och flåsade glatt. Åldringen lyckades dock nynna och sjunga med ändå, utan att se på sångtexten. De sista tio minuterna assisterade jag den rullstolsbundna åldringen bredvid mig, hon hade bland annat svårigheter med att hålla i sånghäftet p.g.a. försvagad motorik. När vi sjungit klart, samlades sånghäftena in och alla tackade för sig. Vi började packa vårt pick och pack, medan några åldringar ännu sökte efter en sista kontakt med Hilma, som nu gick omkring i rummet och snusade med viftande svans. Några åldringar tackade för sig, andra började gå tillbaka till sina rum och en frågade förväntansfullt när Hali-Koira skulle komma nästa gång.

Hali-Koira på besök i Villa Attendo 2, Hoivakoti i Hirvensalo, Åbo 19.11.2019, kl. 10-12

Jag anlände till äldreboendet med buss och var därför framme lite i förtid, dvs. före Hali-Koira teamet, som idag bestod av Maarit, djurläkarstuderande Pirta och hunden

Paavo-Hermann, också kallat Paavo. Dagens första besök dvs. i vårdhemmets nedervåning, skedde innan lunch och på plats fanns åter ett gäng åldringar med varierande hälsa. De flesta hade självmant promenerat till allrummet, medan ett fåtal blivit ditskjutsade i rullstol. Vad jag lade märke till var att det var ett rätt tystlåtet och till synes trött gäng. Medan åldringarna, jag och tre av vårdpersonalen befann oss i allrummet och väntade på Hali-Koira, var det några som frågade vad det var som skulle hända och några andra som frågade när hunden ska komma. En åldring gick fram till vårdpersonalen, tog sin medicin och passade sedan på att gå ut på en cigarett på bakgården bredvid allrummet. Resterande åldringar satt tysta och väntade i lugn och ro tills att Hali-Koira kom in genom dörren strax innan kl. 10. Maarit frågade mig ifall jag efter detta också ville följa med till vårdhemmets övervåning dvs. en annan avdelning. Maarit hade tidigare berättat för mig att nedervåningen i äldreboendet brukar ha en gruppaktivitetsinstruktör som ska vara otroligt duktig. Maarit var besviken att denne var på ledighet just idag då jag var med som observatör. Tydligt har denna instruktör varje gång hjälpt till, deltagit aktivt i lekarna och bidragit stort till att engagera både hunden och åldringarna i hundgosandet, gymnastiken och sjungandet. Eftersom hon nu var på ledighet, drog Maarit därför sitt eget schema, med samma lekar som jag även fått se veckan innan i Josefiina Koti.

Efter att Paavo snusat sig omkring lite och Maarit hälsat och småpratats med några åldringar, satte lekarna igång. Maarit upplyste att Paavo nog är rätt annorlunda än Hilma, som jag träffade senast, då han är både yngre och konstigt nog oftast väldigt lat av sig, vilket inte var något undantag idag heller. Både Maarit och åldringar skrattade stundtals åt att Paavo knappt orkade dra sig upp från golvet för att utföra sina arbetsuppgifter (som t.ex. att peka ut den gula bollen). Maarit skojade och skyllde på att han är ung och fortfarande håller på att skolas in i sina arbetsuppgifter, det kräver ju tid och erfarenhet att bli professionell inom sitt yrke. Under kramrundan ville en av åldringarna ge en kyss åt hunden, men eftersom Paavo var ivrig att fortsätta sin runda så skämtade Maarit att Paavo är en mörk och hårig man som inte pussas på första dejter. Detta tyckte många av åldringarna var humoristiskt, och då Paavo gav en kyss åt en annan åldring lite senare, märktes det att denna extra uppmärksamhet och kärleksförklaring uppskattades väldigt mycket av åldringen i fråga. En av åldringarna gillade helt tydligt inte när Paavo skulle kramas och viftade bort honom, Paavo verkade inte bry sig så mycket om detta, utan gick vidare och fortsatte med

kramrundan i vanlig ordning. De flesta åldringar satt och tittade på eller gymnastiserade i egen takt enligt ork, ett par åldringar slumrade till i sina rullstolar. En åldring somnade mitt i allt och fördes bort från allrummet av en i vårdpersonalen, som också var den enda som emellanåt var med och assisterade. Det var alltså för det mesta Hali-Koira, jag och åldringarna på plats under besökets gång. Efter att ungefär en timme passerat, gick vi upp till övervåningen, där ett annat gäng åldringar redan satt och väntade.

Några i vårdpersonalen stod i köket nära intill allrummet och följde med aktiviteten, medan de kokade kaffe och fixade mat. Besöket i övervåningen såg ganska långt likadant ut som i nedre våningen med samma program. Dock visade en del åldringar här betydligt mer entusiasm än vad de i nedervåningen visat, och hunden Paavo verkade väcka här mycket känslor. Jag fick en bild av att Paavo kanske t.o.m. varit en drivande faktor till varför vissa åldringar ville vara med och delta. Det var särskilt en åldring som lyste upp när denne fick syn på honom. Även här fanns ett par åldringar, som precis som i nedre våningen, ville ge en kyss åt Paavo. Maarit berättade att hon nyss förklarat samma sak i nedre våningen; att Paavo tyvärr oftast inte pussas på första dejter. Trots detta fick en av deltagarna en kyss lite senare även här, vilket många tyckte var underhållande, särskilt då Maarit utropade ”ojoj det blev visst en första-dejts kyss trots allt!”. Många åldringar skrattade eller log till skämtandet, Maarits lättsamhet och stora leende verkade smitta av sig. Mot slutet av hundbesöket frågade en av åldringarna när Hali-Koira nästa gång kommer på besök och efter att Maarit svarat att nästa besök sker om en månad, konstaterade åldringen att det är *alldeles* för lång tid. Vi tackade för oss och det gjorde likaså åldringarna, både genom muntliga tack och lite applåder.

Hali-Koira på besök i Sylvikoti, Myllynkiven ryhmäkodit i Nådendahl
19.11.2019, kl. 14-15.

Detta Hali-Koira besök var det första någonsin i Sylvikoti. En åldring hade fått besöket som en gåva av en anhörig, alltså var det inte äldreboendet som betalat för tjänsten. Denna gång samåkade jag till Nådendahl med Maarit, Pirta och hunden Hilma och det

tog oss lite tid att gå omkring och leta bland de olika gruppboendena på området, men till slut hittade vi rätt. Vi kom in i det stora och ljusa allrummet, där en stor ring av äldre och även personal satt och väntade med spänning på att det hela skulle börja. Äldreboendet har plats för 19 äldre och nästan alla av dessa var på plats. Många blickar följde efter Hilma, som gick omkring i den stora ringen och hälsade på både äldre och personal. Personalen var förvåningsfulla och några av dem utropade att de var väldigt djurkära medan de gosade in sig i hundens päls.

De flesta äldre verkade förvåningsfulla och nästan alla ville ha närbild och kramas med Hilma. Ett par äldre ville också kramas, men sade att de var osäkra på om hunden verkligen ville komma nära dem, vilket de även frågade Maarit, när det var deras tur. Maarit svarade att det är klart att Hilma-Maria vill, så länge äldre själva vill. En äldre ifrågasatte om hunden skulle vilja komma så där nära även om det inte fanns en godisbit som pris, och en annan äldre sa att hon kände sig osäker då ”allt med detta var så nytt”. Maarit uppmuntrade dem att kramas ändå, och när Hilma sedan klättrade upp på stolen och kramades, så verkade det som att äldre kände sig lättad och nöjd med att ha vågat. Jag lade särskild uppmärksamhet på hundens möte med en av de mer osäkra äldre, då Hilma verkade bete sig extra försiktigt med äldre. Kanske var det på grund av Maarits försiktiga och lugna sätt att prata till äldre som gjorde att Hilma förstod att ta det lugnt. Det fanns en äldre som inte talade någonting alls, men följde Maarit och hunden med stora ögon. När de närmade sig honom sprack han upp i ett brett leende, vilket fick både mig och vårdpersonalen att le.

Vårdpersonalen var på plats under hela besöket och deltog själv i aktiviteten. De satt i ringen, assisterade dem som behövde hjälp t.ex. med boll-rörelserna, samt uppmuntrade äldre till rörelse och sång genom att själva engagera sig. När det var dags för boll-aktiviteten, plockade alla äldre en boll åt sig förutom en. Denne nekade och ville uppenbarligen inte delta. Maarit lät det vara, men frågade under aktivitetens gång ännu ett par gånger om han inte skulle ta en boll och vara med i alla fall. Till slut plockade han en boll åt sig och var sedan rätt aktivt med ända till slutet. Under besöket betedde sig Hilma som vanligt professionellt. När hon inte hade en specifik uppgift gick hon omkring och blev klappad, eller så satt hon i närheten av Maarit. Under sågstunden som var högljudd och energisk, låg hon i mitten av golvet

på sin sida, andades djupt och vilade. Det var ett par åldringar som pekade och skrattade tillsammans till synen av detta. Efter vi sjungit klart fick Hali-Koira en applåd av åldringarna. Åldringen som blivit skänkt besöket steg upp, tackade så mycket och gav Maarit en liten gåva som tack. En av vårdpersonalen följde oss ut till hissen, som skulle ta oss ut ur byggnaden och berättade att hon skulle önska mera sådant här i fortsättningen. Hon beklagade sig över att det inte tydligen är möjligt just nu på grund av att det tydligen är en prioriterings- eller budgetfråga.

Otso Koti, Runoskylä, 28.11.2019

Jag åkte till Otso Koti på egen hand för att intervjua vårdchefen Ulla Korpela. Äldreboendet använder sig av Hali-Koiras tjänster, och att prata med Ulla var en rekommendation av Maarit, då de haft tätt samarbete i ungefär åtta års tid. En stor del av diskussionen som fördes kom att handla om olika aktiviteters inverkan på åldringars välbefinnande. Otso Koti erbjuder sina åldringar aktiviteter som t.ex. livemusik, dans och djurbesök. Ulla poängterade att hon kring 2013–2014, när hon arbetade som journalist i Åbo, fick som uppgift att skriva om Hali-Koiras verksamhet. Efter att hon i ett senare skede sedan började studera och arbeta med minnessjuka samt utbildade sig till vårdchef, hade hon redan mycket information om HAA:s effekter. För henne var det självklart att även Otso Koti skulle använda sig av dessa tjänster. Hon menade att detta är rätt nytt i Finland och många vid äldreomsorgsbranschen kanske inte fått kunskap om ämnet och därför inte förstår hur viktig aktiviteten kan vara för åldringarna. Direkt efter intervjun möttes vi i hallen av två s.k. dansfaddrar som var på väg in i allrummet för att engagera åldringarna till rörelse. Efter en intressant diskussion om innebörden av aktiviteten, fortsatte vi sedan vidare på en rundvandring i vårdhemmets båda avdelningar. Här fick jag träffa åldringarna och utbyta några ord med en del av vårdpersonalen. Vårdarna jag samtalande med menade att de upplever att åldringarna tycker att hundbesöken är en trevlig händelse i vardagen, många blir glada och exalterade över besöken, medan andra förhåller sig mer passivt, dessa är ofta passiva till sättet i övrigt också.

Hali-Bernit på besök i Ruskakoti, Hulvelan Palvelutalo i Reso 12.11.2019, kl. 18-19

Jag anlände till äldreboendet senare än volontärerna Pia och Maarit och deras hundar Raffe och Ruuti. De hade redan påbörjat aktiviteten med sina hundar. Klockan var efter middag och det verkade råda en lugn stämning i rummet. Raffe och Ruuti hade på sig sina röda Hali-Bernit arbetsvästar och Pia och Maarit hade dem i koppel, medan de gick fram och hälsade på åldringarna i tur och ordning. Hundarna snusade omkring och de flesta åldringar böjde sig ner och klappade dem, då de närmade sig dem, medan andra nöjde sig med att bara titta på. Pias hund Raffe är mittelspitz, medan Maarits hund Ruuti är dvärgschnauzer, alltså är det rätt små hundar. Pia och Maarit skämtade om att det blir en hel del nedhukande, även för dem, på grund av hundarnas storlekar. Volontärerna var sociala, öppna och pratsamma av sig, vilket är en förutsättning för denna typ av volontärbete. Samtalsämnena i allrummet kretsade för det mesta kring hundarna och även samtal mellan åldringar förekom lite här och var. Det ställdes frågor och pratades bl.a. om hundarnas åldrar och raser. En åldring började prata om hunden denne själv hade tidigare i livet. Det märktes att personerna i rummet hade något slags intresse eller kärlek för djur. Det är ju en självklarhet att volontärerna älskar sina hundar, men det var roligt att se att åldringarna, som var delaktiga i besöket, uppenbarligen befann sig där av eget intresse, liksom jag.

Allas blickar var för det mesta riktade mot hundarna och flera log när de tittade på eller fick fysisk kontakt med hundarna. Ungefär 15 minuter in i besöket kom en av vårdpersonalen in i matsalen då hon av och an skulle gå och hämta något i köket. Hon stannade dock på vägen för att gosa med Raffe. Vårdaren och volontären började prata om hunden, som verkade njuta av all uppmärksamhet. Det var rätt tydligt, att när hundarna var en bit ifrån, satt åldringarna mest tysta och tittade på, när hundarna sedan närmade sig, uppstod småprat, mest mellan åldring och volontär, men också mellan åldring och hund. En åldring, som satt lite mer avskilt från resten av gänget, blev till synes glad när Maarit lade märke till att hon var villig att gosa med hunden. Maarit gick då närmare med Ruuti och åldringen fick sedan en mysig stund med hunden. Efter en stund konstaterade volontärerna att de kanske skulle runda av besöket. Det kändes enligt dem som att hundarna gjort sitt för i dag.

Enligt mig var det frågan om ett rätt trött och tystlåtet gäng åldringar, men enligt Pia och Maarit, som båda besökt flera olika vårdhem, var detta ett rätt typiskt besök. De sade att det inte händer så mycket annat än så här, vissa blir glada, medan andra kan sitta och se apatiska ut. Detta påverkar också hur givande arbetet upplevs, volontärerna berättade att de blir inspirerade av arbetet då de kan se att de gör skillnad i åldringarnas vardag. Ibland sker det utåt sett inte så mycket förändring i sinnestillstånden, medan det andra gånger går att se lyckorus, spänning eller andra positiva känslor. Efter Hali-Bernit besöket satte vi oss i ett rum utanför avdelningen och jag intervjuade dem, medan hundarna låg bredvid och vilade efter ett välgjort arbetspass. Efter intervjun tackade jag för mig och vi promenerade ut till våra bilar och åkte hemåt mot Åbo.

Kävelytreffit/Promenaddejtt anordnat av Hali-Koira 14.11.2019, kl. 13-15.

När jag kom fram till Wercafe möttes jag av ett gäng på ungefär 40 stycken personer varav största delen var seniorer. De satte antingen vid borden eller stod och väntade på att klockan skulle slå 13, då det skulle vara dags att börja promenera mot dagens destination. Hali-Koira teamet bestod idag av Maarit, Pirta och hunden Hilma. Maarit stod med ett block där hon kryssade för namn, och Pirta gick runt med Hilma. Det var många som ville hälsa på hunden och som Hilma i sin tur också ville snusa på och bli klappad av. Under promenaden gick Maarit med Hilma, som bestämde Maarits takt och plats i gruppen. Vissa seniorer gick för sig själva, andra parvis och vissa i större grupper. På plats i Donnerska Institutet var det en guide som berättade om stället och höll en rundvandring åt oss. Maarit gick med Hilma i koppel och lät henne gå runt hur hon än ville bland seniorerna. Det var många som böjde sig ner och hälsade hjärtligt och många sträckte ut sina händer då hon gick förbi, för att fånga Hilmas uppmärksamhet. När guiden inte pratade och man kunde se sig omkring fritt, var det flera som riktade sin uppmärksamhet mot hunden och samtalande sinsemellan om den. Det var också många som inte verkade bry sig om Hilmas närvaro desto mer och lyssnade mest på guiden eller såg sig omkring i byggnaden. Hilma verkade helt klart sekundärt viktig i själva tillställningen, men hennes närvaro verkade uppmuntra till delade leenden och samtal i gruppen. Ingen verkade störas av Hilma, utan hundens deltagande i evenemanget verkade för många vara som ett plus i kanten.

Efter att ha tagit del av tre olika promenader, varav de andra var till Riksarkivet och till Lootuksen Sydämen Temppeli, har jag förstått att det är ett väldigt varierat gäng seniorer som deltar och av blandade orsaker. Däremot finns det helt klart likheter i vad som får dem att återkomma på promenaddejterna. En del har gått på promenaderna bägge dagar i veckan redan i flera år. Vissa åldringar har varit med från aktivitetens början dvs. kring 8 år, medan andra varit med någon enstaka gång. Det var flera som uttryckte att det är skönt att man inte måste anmäla sig som närvarande före promenaddejterna. Man kan bestämma i sista sekund om man vill delta, eller backa ur. Oftast kostar promenaddejterna ingenting, förutsatt att destinationen inte t.ex. är något särskilt museum, vilket är väldigt uppskattat. Promenaddejternas tid och plats får man reda på bland annat i tidningen Turun Sanomat, eller nätsidan menovinkit.ts.fi. En senior jag samtalade med hade fått reda på promenaddejterna genom att hon bläddrat i tidningen och fastnat för en bild på en söt hund. I bildtexten hade hon sedan läst en kort annons om promenaddejterna vilket lät lockande, så hon bestämde sig för att prova. Hon menade att hon är extremt djurkär och alltid varit. Det fanns alltid bondgårdsdjur i hennes familj då hon var liten, och bilden på hunden fångade därför hennes uppmärksamhet. En annan berättade att hennes man är avliden, och då han dog kände hon att det inte fanns så mycket för henne att göra. Hon ville hitta en hobby och hittade annonsen i tidningen och är numera väldigt nöjd över att hon bestämde sig för att delta. Det framgick att flera seniorer i gruppen har Maarits nummer, så ifall det uppstår förändringar eller frågor, vet de att de alltid kan ringa henne. Att Maarit är varm och härlig som person var det flera som konstaterade, hon får en att känna sig välkommen och uppmuntrar till fortsatt deltagande.

Det jag hade som intresse att få fram var vad som lockat åldringarna på promenaddejterna och varför de fortsatt delta. Ur de tre promenaddejterna framgick det att de flesta ansåg att hundens närvaro är ett plus då den gör det hela mera roligt och speciellt. Hunden sades skapa samtalsämnen, bland annat genom att väcka minnen. En åldring sade att hon trivs på promenaddejterna pga. det är en likasinnad grupp och att hon känner stark samhörighet. Hon tillade även att hon upplevt att denna typ av aktivitet kan motverka känslor av ensamhet och meningslöshet. Det är roligare att promenera tillsammans med andra och med ett syfte. Att promenera är något många av de jag pratade med inte ägnar sig åt så mycket i vanliga fall, och att dessutom få se och uppleva en ny plats anses givande. En senior sade att själva promenaden är ett

plus och likaså destinationen, men att dessa ändå inte spelar så stor roll, denne skulle följa med oavsett, kanske mest på grund av Hali-Koira Maarits personlighet och engagemang. Majoriteten av seniorerna menar att det är känslan av samhörighet och gänget som går tillsammans, som gör att det hela känns trevligt och meningsfullt. Flera åldringar påpekade även hur trevligt det är att de får en chans att uppleva och se platser i Åbo de kanske annars aldrig skulle besöka. De flesta sa att de skulle delta på promenaddejterna oavsett om hunden var med eller inte, men hunden bidrar till en speciell känsla och är en rolig vändning på det hela.

En senior konstaterade att särskilt Berner sennenhundar är väldigt älskvärda, och att hundar generellt är bättre varelser än människor alla dagar i veckan. När jag frågade seniorer om de promenerar något utöver promenaddejterna på fritiden, framgick det att längre promenader på eget initiativ inte förekommer så ofta. Genom denna typ av aktivitet får de istället flera flugor i en smäll. En åldring som gått på promenaddejterna i 8 års tid sade att hon annars promenerar av och an till matbutikerna någon gång i veckan, men att promenaddejterna är den huvudsakliga källan till motion. En senior berättade att hon genom att prata med andra i gruppen förstått att promenaddejterna anses som en orsak till att komma ifrån livet mellan hemmets fyra väggar och får en att umgås med andra människor. Att en hund är med, aktiverar och "leder" gänget till nya ställen, är mest en rolig grej. En senior kommenterade att hon älskar hundar, de är mindre krävande än katter och vill alltid vara nära och gosa med en, vilket är härligt.

Sammanfattning av observationerna

Känslan jag hade efter mina observationer och besök till äldreboendena samt mitt deltagande på promenaddejterna, var att det kändes fint att ha fått vara med och uppleva en aktivitet, som helt klart har en positiv inverkan på människors vardagar. Jag fick själv mycket ut av att få se de positiva förändringarna i åldringarnas sinnestillstånd, även om det var långt ifrån alla som visade detta. De som valde att gosa med hunden, upplevde förmodligen mötena som positiva, denna slutsats baserade jag på deras ansiktsuttryck och gestikulationer. Jag undrade ifall de leenden och skratt som jag fick uppleva också förekommer i vanliga fall, eller om detta var *på grund av*

aktiviteten. En annan fråga som slog mig var ifall stämningen hade varit likadan ifall hunden inte skulle varit på plats. Skulle samma åldringar ha dykt upp på Hali-Koiras aktivitet om det var utan hund, eller var det så att de kom *på grund av* hunden? Eller är det alternativt hundägarna som med sitt varma närmandesätt och sprudlande energi lockar åldringarna att delta gång på gång, och att hunden är sekundär. Jag undrar om man måste vara en riktigt hundälskare för att kunna maximera fördelarna av HAA. Oavsett om man gillar hundar eller inte, aktiveras man ju fysiskt, socialt och emotionellt genom att delta i aktiviteten. Om man inte deltar på grund av att man starkt ogillar eller är rädd för hundar, är det säkerligen bättre för välbefinnandet att avstå från just denna typ av aktivitet.

Bilaga 2: Originalcitat

[1] Goffman (1961, 11) "A place of residence and work where a large number of like-situated individuals, cut off from the wider society for an appreciable period of time, together lead an enclosed, formally administered round of life."

[2] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: "Lähinnä nyt teen tätä jotain terapian ja aktiviteetin välimuotoa, eli tuota noin niin just näitä ryhmäkuntoutus juttuja, ja sit on aina nää kävelytreffit, ne on ne mitä eniten täyttää tällä hetkellä kalenterin."

[3] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: "Koirat voi tuntee ihmisten energiat ja pelot ja lukee usein näitä tilanteita paremmin kuin mä. Se on minun vastuullani huomioida nämä sitten."

[4] Hanna Ritvanen, Hali-Bernit koordinator i Åboregionen: "Tietääkseni ensimmäinen kerta oli kokeilu, joukko koiranomistajia halusi mennä vierailulle lähistön vanhainkotiin. Se sujui hyvin ja siitä sitten syntyi idea."

[5] Maarit, Hali-Bernit volontär: "Meille on aina sanottu et koirasta riippuen, jos huomaa että koira väsy selkeästi niin sit voidaan niinku lopettaa, ettei kannata sitä jatkaa jos näkee koiran väsymyksen merkkejä, yleensä ne kyllä jaksaa sen yhden tunnin. Sit jos on joku kuuma ilma, ni voi tulla fyysiset väsymykset vastaan."

[6] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: "Nå, mä nyt väitän et kerran mä siellä mediassa paljon pyörin ni tota sitä kautta otettu yhteyttä, et niin kuin siellä Josefiina kodissa ni Niina otti yhteyttä et hän haluaa kans ku hän oli nähnyt Facebookista kuvan ku Viljo pussaa yhtä mammaa et sit Ninakin halusi tällaista."

[7] Helena Pietilä, Josefiina Koti: "Tarkat ohjeet on annettu mutta silti asia on aina 'uusi'. Myös siinä on eroa, miten avustaminen ymmärretään ja, että sitä on riittävästi eli myös hoitajat voisivat enemmän osallistua avustamiseen. Joku asukas tarvitsee enemmän manuaalista avustusta, joku selkeää näyttöä."

[8] Utdrag ut forskningsdagbok "Hali-Koira i Villa Attendo 19.11.2019: "En åldring somnade mitt i och fördes bort från allrummet av en i vårdpersonalen som var den enda som emellanåt kom och tittade på och hjälpte till."

[9] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: ”...pystyy niinku selvästi huomaa et pysty jättämään sen muistijäljen tunne vanhuksiin... et huomaa et se ilmapiiri voi olla ihan erilainen. Et tota noin niin kyl niinku siinä on ihan selvä, et ku käy silloin tällöin ja ku sä et tunne niitä asukkaita ja on vieras, niin kyllä siinä on ihan huima ero.”

[10] Maarit, Hali-Bernit volontär: ” mä oon tääl käynyt muutaman kerran niin täällä on näitä asiakkaita, jotka tuntee tän koiran ja muistaa nimen, ainakin sillä hetkellä ne muistaa sen, voi olla et parin päivän päästä ehkä ei muistais ku on tätä muistisairautta.”

[11] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: ”Koira hyväksyy ihmisen aina sellaisena kuin se on, ihan sama ootko vanha vai nuori, pitkä vai pätkä tai mikä sä oot, sä oot täydellinen juuri siinä hetkessä semmoisena kuin sä oot.”

[12] Ulla Korpela, Otso Koti: ” Jos vanhuksilla ollu hauskaa, saanu toteuttaa itseään, saanu sellasta vuorovaikutusta, joka on tärkeä työkalu et ihmiset saa uutta virtaa uusista ihmisistä ja positiivista energiaa. Joku asia voi vanhusten päivässä sujua paremmin, jos koiran kanssa on menny hyvin. Se vaikuttaa itseluottamukseen ja onnistuminen voi tuoda suurta iloa.”

[13] Ulla Korpela, Otso Koti: ”Vanhuksilla pitkä elämä takana, eli muistot on tärkeitä ja se et muistoista puhutaan ja ne muistot elvytetään, se on semmosta kuntoutusta muistisairaalle, Koira on kaikenikäisille tärkeä mutta myös nimenomaan tälle vanhus muistisairas kohderyhmälle.”

[14] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Bernit i Ruskakoti 12.11.2019: ”Samtalsämnen i allrummet kretsade för det mesta kring hundarna och även samtal mellan några åldringar sinsemellan förekom lite här och var. Det frågades frågor och pratades bl.a. om hundarnas åldrar och raser.”

[15] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Koira i Sylvikoti 19.11.2019: ”...en annan åldring sa att hon kände sig osäker med att kramas då 'allt med detta var så nytt'. Maarit uppmuntrade till att kramas ändå och när Hilma sedan klättrade upp på stolen och kramades så verkade det finnas en lättnad och nöjdhet med att hon vågat.”

[16] Maarit, Hali-Bernit volontärrarbetare: ”... ei oo törmätty kyllä juurikaan omaisiin näillä käynneillä, en tiedä, että käykö sitten päivällä mutta... eikä välttämättä kaikilla ole enää omaisia, jos ei ole lapsia ja ystävät ja muut on jo sit tota kuolleet niin sitten ei oo ketään.”

[17] Utdrag ur forskningsdabok, Hali-Koira i Josefiina Koti 12.11.2019: ”Till näst delade Maarit ut medelstora blåa mjuka gummibollar åt åldringarna. I säcken fanns det också en gul gummiboll och varje åldring fick hålla i denna i tur och ordning. Serviceansvarige Helena var snabb på att påpeka att åldringen i rullstol behöver en annan sorts boll, nämligen en med hål i för att denne skulle kunna få ett ordentligt grepp, vilket Maarit åtgärdade snabbt.”

[18] Ulla Korpela, Otso Koti: ”Maarit tuli koiran kanssa käymään ja hän on käynyt siis siellä, on äidin kanssa ja tehnyt tämmöisiä yksilökohtaisia käyntejä ulkoilmassa, et vaikka on kylmä ja sataa niin Maarit sanoo et voivoi koiran pitäis nyt päästä ulos pissalle ni sitte äiti oli että ’nä sit mä lähden!’”.

[19] Ulla Korpela, Otso Koti: ”...se että kun tapahtuu jotain liikettä aivoissa niin se voi heijastua sitten pieninä juttuina/muutoksina, meille pienet hetket ovat tärkeitä täällä.”

[20] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: ”No kyllä on tietysti niitä, jotka itse ei tykkää koirista, ku on sitä mieltä et me tullaan häiritsemään sitä arkirutiinia semmoisen koiran kaa joka kuolaa ja siitä lähtee karvaa ja herranjumala likainen tassunjälki löytyy lattiasta ja sellasta...”

[21] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: ” et jos ajattelee et joku antaa koiralle pullan mitä ei sais pöydästä antaa, tai joku voi kokea et koiran silittämisestä tulee kädet likaseks ja sit ei voi syödä, ja ja niinku tämmöisiä, tai päinvastoin et sulla on likaiset kädet ja sä koiraa silität sun sokerisilla tahmasilla käsillä, et ne on niinku puolin ja toisin tämmösiä juttuja.”

[22] Ulla Korpela, Otso Koti: ”Että on kyllä niinku tämmöisiä merkityksiä ja se että vanhuksen päivä täällä, jos me ajatellaan et ei niinku välitettäisi yhtään tarjota

ihmisille mitään, olishan se nyt tylsää.... asioita, että kaikki kokemukset, elämykset ja vaihtelu on semmoisia mitä ihminen tarvitsee, vaikka hän olisi muistisairas.”

[23] Ulla Korpela, Otso Koti: ”tää on semmonen klassinen ja näitä lauseita jota on käytetty paljon ja vieläkin aina silloin tällöin ja sehän on tosiaan niinku tapa jolla me voidaan tehdä ihmisen elämästä ensinnäkin aika tylsä semmoinen tiedätsä niinku epäinhimillinen, tyhjä, arvoton, jos sitä ajattelee noin ni sithän me voidaan niinku säilöö ne ihmiset ja vähän nyt antaa ruokaa ja hoidella vähän niinku ns. ’perus hoito’ mikä on aika ikävä sana, et silloin sitä ihmistä ei ajatella kokonaisuutena, jos ei ymmärretä sitä et muistisairaudesta huolimatta on myös erilaisia emotionaalisia ja sosiaalisia ja henkisiä ja hengellisiä ja muita sosiaalisia tarpeita”

[24] Ulla Korpela, Otso Koti: ”Monessa paikoissa varmasti on se et on isommat organisaatiot ja et se päätöksenteko tehdään niinku ylhäällä ja kaukaa, et ei oo sitte kauheesti tällaista toimintaa.”

[25] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Koira i Sylvikoti 19.11.2019: ”Jag lade särskild uppmärksamhet på hundens möte med en av de mer osäkra åldringarna, då Hilma verkade bete sig extra försiktigt med åldringen. Kanske var det på grund av Maarits försiktiga och lugna sätt att prata till åldringen som gjorde att Hilma förstod att ta det lugnt.”

[26] Ulla Korpela, Otso Koti: ”muistan semmosen tapauksen et omainen sano et ei tarvii mitään musiikkiterapiaa et tätä vanhusta kiinnostaa vaan urheilu ja makkara, mut sit se vanhus onkin muuttunut ja nykyään vanhana nautti kovasti musiikista, et ihmiset muuttuu, vaikka oliskin muistisairas.”

[27] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Koira i Sylvikoti 19.11.2019: ”Alla förutom en åldring plockade en boll åt sig. Han nekade och ville uppenbarligen inte gympa med boll. Maarit lät det vara men frågade sedan under gympan gång ett par gånger till om han inte skulle ta en boll och vara med i alla fall. Till slut plockade han en boll åt sig och var sedan rätt aktivt med i gympan ända till slutet.”

[28] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: ”Ne halus näyttää sille koiralle et hitto soikoon mä osaan tän, et viimeks mä tein kolme kertaa ja nyt teen viis kertaa saman liikkeen.”

[29] Utdrag ur forskningsdagbok, Hali-Koira i Sylvikoti 19.11.2019: ”Ett par åldringar ville kramas men uttryckte att de var osäkra om hundens verkligen ville komma nära dem, vilket de även frågade Maarit när det var deras tur. Maarit svarade snabbt och självsäkert att det är klart att Hilma-Maria vill, bara åldringarna själva vill.”

[30] Maarit Haapasaari, Hali-Koira: ”Näiden vanhusten monen lapsuudessa ollut tai nuoruudessa tai on ollu paljon eläimiä niin ne ei oo vieraantunut niinku nykylapset tai nuoret näistä eläimistä, ni ne saa niistä sitten sitä positiivisuuden tunnetta ja mielihyvää ku heillä on ollut joskus ja nyt on joutunut luopumaan niistä koska harvassa laitoksessa on oma eläin”

[31] Utdrag ur forskningsdagbok: Hali-Bernit i Ruskakoti 12.11.2019: ”Det märktes att rummet består av individer som har något slags intresse eller kärlek för djur. Det är ju en självklarhet att volontärerna älskar sina hundar, men det var roligt att se att åldringarna som ville vara delaktiga i besöket uppenbarligen befann sig där av eget intresse...”

[32] Utdrag ur forskningsdagbok: ”Hali-Bernit i Ruskakoti 12.11.2019: ”Det var rätt tydligt att när hundarna var en bit ifrån åldringarna satt de mest tysta och tittade på, när Hali-Bernit volontärerna sedan närmade sig uppstod småprat, mest mellan åldring och volontär, åldring och hund och hund och volontär. En åldring som satt lite mer avskilt från resten av gänget blev till synes glad när Maarit lade märke till att hon var villig att gosa med hunden. Maarit gick då närmare med Ruuti och åldringen fick till en mysig stund med hunden.”

[33] Ulla Korpela, Otso Koti: ”Eläinten arvo ja eläimiin suhtautuminen on muuttunut paljon sanotaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, et varmasti se et suhtaudutaan ja arvostetaan eläimiä erilalla ja nähdään sen merkitys, ettei voi kohdella eläimiä miten tahansa, niin luulen että se vois heijastuakin myös vähän varmaan toiminnassa et tämmösen merkitys vois vähän nousta ja tulla vähän enemmän

semmoseks viralliseksi et sitä suosittais ja käytettäis enemmän, et varmasti käytetään enemmän eläimiä tällaseen tulevaisuudessa ”

Bilaga 3: Intervjufrågor

1 Intervjufrågorna till verksamma vid äldreboendet

Om samarbetet med organisationen som bedriver hundassisterad aktivitet:

1. Hur fick ni höra om organisationen? Har ni hört eller läst om andra äldreboendens erfarenheter av HAA?
2. Hur kommer det sig att ni ville inleda ett samarbete?
3. Hur länge har ni haft samarbetet med organisationen?
4. Måste ni be om lov och godkännande av någon i förväg för att ingå samarbetet? Har samarbetet godkänts av åldringarna och deras anhöriga innan samarbetets införande?
5. Har ni ingått i ett avtal med organisationen? Hur kommer ni överens om kommande träffar?
6. Hur ofta får ni besök av hunden?

Inför besöken:

1. Vilka positiva/negativa aspekter övervägdes före första bestämd träff?
2. Vilka förväntningar har ni inför besöken?
3. Upplevs hundbesöken omständliga gällande planering och själva träffen? Varför?
4. Bör anhöriga meddelas om hundbesöken i förväg?

Om själva besöket:

1. Hur långt är ett besök vanligtvis?
2. Hur brukar ett typiskt besök se ut? Vad brukar åldringarna göra när hunden är på plats?
3. Hur påverkar det att hunden kommer besök gällande...
  - a) vårdpersonalens arbetsrutiner?
  - b) de äldres vardagliga rutiner?
4. Har ni mött på några utmaningar i och med besöken? I så fall vilka?

Hundassisterade aktivitetens effekter:

1. Varför tror ni att just *åldringar* kan dra nytta av dessa besök?
2. Hurdan respons har ni fått av de äldre?
3. Hurdan respons har ni fått av vårdpersonalen?
4. Vad för positiva effekter har ni upplevt att hundbesöken bidrar med...
  - a) bland de äldre?
  - b) bland vårdpersonalen?
  - c) i hela äldreboendet?
5. Kommer ni att vilja fortsätta samarbetet, varför?

2 Intervjufrågorna till verksamma vid Hali-Koira och Hali-Bernit

Om verksamheten:

1. När och varför grundades verksamheten?
2. Varifrån har ni fått/får ni information/inspiration till er verksamhet?
3. Hur håller ni er uppdaterade om nya initiativ i Egentliga Finland? (Följer ni några facktidskrifter, nätsidor? Vilka liknande organisationer nätverkar ni med i Finland/internationellt?)
4. Hur är verksamheten organiserad?
  - a) hur många verksamma hundar har ni?
  - b) hur många volontärer/arbetare är inblandade?
  - c) vilka typ av ställen/människor besöker ni?
  - d) hur stöds verksamheten?
5. Vilken typ av djurassisterad intervention är mest efterfrågad? Djurassisterad terapi, aktivitet eller pedagogik?

Allmänt om hundassisterad aktivitet:

1. Vad är er vision med HAA?
2. Varför tror ni att just *hunden* är lämplig i verksamheten? På vilka sätt kan hunden bidra till ökat välbefinnande?
3. Vilka kan dra nytta av hundassisterad aktivitet? Finns det en viss grupp av människor som särskilt kan dra nytta av det?
4. Finns det någon viss målgrupp som anses olämplig för HAA?

Om samarbetet med äldreboendet:

1. Hur påbörjades samarbetet med äldreboendet?
2. Hur länge har ni haft samarbetet?
3. Hur ofta besöker ni äldreboendet?
4. Har ni något avtal med äldreboendet? Hur kommer ni överens om kommande träffar?

Inför besöken:

1. Vilka aspekter övervägs före en första bestämd träff? Hur tänker ni med val av hund?
2. Vilka förväntningar har ni inför besöken
3. Vilka förväntningar upplever ni att det finns från äldreboendets sida?

Om själva besöket i äldreboendet

1. Hur långt är ett besök vanligtvis?
2. Hur brukar ett typiskt besök se ut? Vad brukar åldringarna göra när hunden är på plats?
3. Har ni mött på några utmaningar gällande åldringars bemötande av hunden? Vilka?

Hundassisterade aktivitetens effekter:

1. Varför tror ni att just *åldringar* kan dra nytta av dessa besök?
2. Hurdan respons har ni fått av de äldre?
3. Hurdan respons har ni fått av vårdpersonalen?
4. Vad för positiva effekter har ni upplevt att hundbesöken kan bidra med...
  - a) bland de äldre?
  - b) bland vårdpersonalen?
  - c) i hela äldreboendet?

Övriga frågor:

1. Varför tror ni att just äldreboenden vill ha/känner behov av att ha besökshundar
2. Har ni märkt skillnader på långvariga samarbeten jämfört med kortvariga samarbeten när det kommer till åldringars attityder under besöken?
3. Varför tror ni att inte fler äldreboenden har visat intresse för besökshundar?